בית ינקב

ירחון לעניני חינוך, ספרות ומחשבה

גליון 186/7

אחת המשימות התיכוניות הנעלות, שהציב לעצמו ירחון „בית יעקב", הלא היא החדרת רגשי האחריות של כל יחודי כלפי גורל עם ישראל בכל פזוריו, בבחינת „כל ישראל ערבים זה לזה".

באור זה סובבת חיבה הסקירה המקיפה בגלי יונגו על אודות הכנס רב־הרושם של הועד הפועל העולמי של אגודת ישראל, שבו נאספו נציגי היהדות החרדית מכל קצוי תבל, בראשות גדולי ומאורי האומה. באי הכנס, שהתו לפני מליאת הועד הפועל העולמי את מכלל הפעילות החפורות בפניהם עומד היהודי בכל פזורי גלויותיו, כדי לסכם יחדיו עמדת כיצד לעמוד בפני נחשולי הזעף הזוממים להסיר ביע את הכבשה בין שבעים ה' ואביסי.

בפתח הגליון

הקריאה, לאחדותו וליכודו של עם ישראל תחת דגל התורה והיהדות, שהיזהדה במושב מליאת הועד הפועל, היכתה גלים בקרב היהדות הנאמנה הרואה באגודת ישראל עוגן הצלה נוכח פגעי הזמן ומצוקות העתים.

*

„אבן מאסו הבונים — היתה לראש פינה" — „אבן" — אם ניתן בכלל לכנות בשם זה את דרישות־החוק הטובעניות שהשתרגו על־פני הקפר הערבי! איגו־אבראהם, ושקידמו את פניהם של מספר משפחות נועזות מעולי פולין.

חמשים שנה עברו מאז תקעו ראשוני המתיישבים יתד על האדמה השוממה. חמשים שנה — ומדי רוגנות החול הסבו לעיר ואם בישראל: בני־ברק, בגליונו — מספר כתבות על אודות ראשית עמידה של בני־ברק מאת ראשוני המתיישבים וכן מאמלה שזכו לעסוד בראש מעבדי דמותה של בני־ברק. כ"כ מתפרסמת בגליונו מאמה על אגדת בני־ברק סלוות בתצלומים מרתיבים.

כאשר נזכרים בבני־ברק ניצבת מיד לנגד עיגיגו דמות דיוקנו של אחד מאלה שבמשך שנים רבות זכה לנוגע את ספינת בני־ברק, הלא הוא ר' ראובן אחרונוביץ ז"ל. מעשת מופלא שסופר אחרי משתו, מותה לפגיגו אשגב מוצרי לעבר מעלותיו הברוכות במשך עשרות בשנים.

*

„אם חישיבותי אז „ישיבה של ראשי ישיבות" — בשם זה כונתה ישיבת מיר המעטירה. ישיבה ותיקה זו זכתה להוציא מבין תלמיה את מיטבי הלומדים וגדולי ראשי הישיבות בליטא.

במשך שנים שנת עמד הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל בראשות הישיבה. שנים קשות עברו על הישיבה כאשר מלחמות העולם זעזעו את אמות הסמים של יהדות מזרח אירופה. במסירות נפש ניהל רבי אליעזר יהודה את הישיבה בנדודיה עד הגיעה לחוף מבטחים: ארץ־ישראל.

עם מלאת עשר שנים לפטירתו אנו מביאים בגליון מאמר מקיף על דרך חייו רבת־התלאות.

*

„האם היהודיה" — אי סופר אי שוקל שיוכל לתאר את אפס קצהו של זיו האושר וחדוות האצילות הנשוכות בפניה הקורנות. מנין שאבה היא את עוז הרוח ואת גבורת הנפש היתרתיות? „אמונה וראיתי" — שתי מלות קסם אלו הגיבילו את האם היהודית במשך דורות רבים. ספרו של רבי יעקב פראנט בעמת האריש, היה עטור בפיהן של אמהות רבות ולא מט מתתת ידן.

אולם בשנים האחרונות, כאשר שפת האידיש אינה שגורה עוד בפיהן של רבות מבגות ישראל, הנך סבר זה לפעון הנתם בפני הנוער, עתה תורגם ספר „אמונה וראיתי" ללשון הקודש כדי שבנות ישראל תוכלנה להמשיך לרות מאותו מעין מפכה ולהתכבס מניחותו.

תמונת השער:

ילד מיתמתי המואה בבתי־אבות של ישיבת פוניבז' בבני ברק (הצילום נלקח מתרכיון הבינומן).

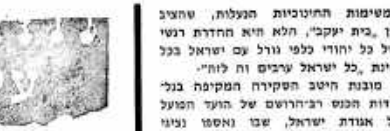

לא הכל מדכא ומדכדך בארץ זו — מתרבים סימנים מעודדים של התגברות מתוך המשבר הרוחני

במשבר המוסרי המפוקר את מדינת ישראל מסתמנים שני הליכים המהוהרים זה את זה רגם זאת הם מרוסמים זה מזה. ההליך האחד — אלה כל הגלויים הקודרים המבטיים של הידרדרות מוסרית, נפיצות ערכים, מתירנות מופקרת מכל וכל וכל יחד מרעין בישין.

אלם נקודת־הנגוהם היא, שמתוך המשבר המוסרי נראים במסתיר אותות ראשונים של יקיצה מן התרדמה המעיקה. מתוך המשלה המדכאת מתבצנעים לפתע נצנוצי־בשורה התחלתיים.

שני תהליכים נוגדים אלה, האחד של שלילה מוחלטת האחר של התאוששות מתוך השלילה המקדמי לאחרונה באורח סמדיר ומועמע בשורת מאורעות מעציבים אשר כוירת ההתרוממות שלהם מיטים מרשב „שגב" בגליל.

שגב — מה אירע שם? בשל־מה התנגשו שם? על אודות מה נלחמים שם אלה כנגד אלה?

„מחוטות קשות, חמורות ביותר אירע במרשב שגב וסביבתו בגליל המערבי — כך תוארה ההתנגשות בעתונות הישראלית — עם רדה הערב השחרר שקט במרשב. אך במקום הלרגשה אורירה מתרחה. שאיפת להתמוצע מחדש בכל רגע."——

התוחלת להתאוששות שנסתמנה במרשב אחד עלוב ועזוב בגליל רשמו שגב — וההתנגשות הבלתי־צפויה שבאה בעקבות מעשה חיובי זה

לפי הדו"חים בעתונות אפשר היה לחשוב, שהמשמעה פרצו על רקע של התחרות בין שתי קבוצות, המואמות להתיישב במקום זה. במובן המשפטי כשל „שגב אחזון במליח". המחלוקת מקרוב הוכיחה, שמצמן בהרבה יותר רציני, זה לא מיקוח בין שני חוגים, אלא שכל עצם ההתכחשות צמחה כתוצאה ישירה מהמשבר המוסרי הגוסן לעתים את אותותיו גם בשטח ההתיישבותי. התמונה המראיב של מיבמה מקומות התתיישבות גם־כן נוגע מחוסר רסון האמונה ומחיעדר חופן נפשי לעמוד באתגרים הקשים.

126. בתים עם 142 נפשות נרשמו בשגב לפני כשנתיים והני, כאגד חברת „עמודי" המגלכתית שהקימו את הבנינים ראתה לנאוץ לחתום הסכם לשם שיקומו של המרשב על־ידי קבוצות מתיישבים חדשים מעטם „הבנוגה הלמצת התורה". ובקראה בשם המקבר: „תל־יה".

מי מזכר מיכום זה מ־ 126 בתים עם 142 נפשות. שזה מתקבל בממוצע 1 נפש (עם עשירית הנפש) על בית שלם? כתב „מעריבי מיצא מיכו"מה לתקיף בשצף־קצף את המתיישבים הדתיים שנרשמו להגיל את הנקודה היהודית החיונית בגליל ולמלאות את החלל המסוכן שנוצר שם כמו־שיוצא מהתמוררות הנרעון המתיישבותי! מבין יוצאי צפון־אפריקה — כתב עוין זה אף הוא אינו יכול לרתמש למציאות העלובה שנשתררה במרשב שגב על בתיו שנתרוקנו וחלמו.

בתמצית שביניים ניתן לסכם את מה שנתחולל בשבועיים האחרונים בשגב בכמה מעשים קברים. המתיישבים לא נמנו על עם זרם חלוצי שהם נרבי חברתי, זה היה צידוק של מספר משפחות בודדות. נקודת הגיבוש אצלם היתה תלשה. מספר העובדים הלך והתרוף. חברת „עמודי" הוסיפה דרך להגרים דם הדם במקום. כפי שזה אכן אירע לא פעם בקבוצות־התרודה בספת ההתיישבות.

ואז הופיעה התגובה להמצת התורה, וסיכירה לחם את הסיבה הזחתית. אשר רבים עלולים להסכיחה מלבם — כי הם בונים את ארץ־הקודש, ארץ האבות, הארץ המובטחת.

הרוח הרעה של הלוחמה האנטי־דתית הקיצונית בראשותה של ח"כ שולמית אלוני הגורמת להצתת ריב־אחים במדינה

במשך שנתיים שלמים, הלך הכל בסתיריו. אנשי תל"ת תקעו יתדות חוקים בסיקום. נוסדה שם ישיבה ומתיישבו הבחורה בתוכר לחיים הדשים. הים רווי־רתוקן.

וכבת אחת אירע דוח רעה נבנסה מתאים בתוך חיישוב זה — מפגון שסני מרושע, שנגדף מסנו ריח של משטמה זרונית לכל אשר בשם „הדתי" יכונה. החל מהדתר בין קומץ „הדתיקים" של שגב:

„לא נסכים לכפיה דתית! רוצים לכפות עלינו לעזוב בכות כפיפה דתיתו אנחנו. 14 משפחות, ויוצים לחיות שם. אבל אינגו יכולים להסתדר יחד עם אנשי תל"ת ואנו דורשים שהם יעזבו!

14 משפחות — כך הם הצחיבו בצצפם. לפי הדיווח בעתונות החילונית, ומה הם חושבים, שהם „אבלסר" את כל המרשב? ומי הם אלה. „הדתיקים"? הלא „חברי" שלהם — ומסר משה נורדרן, אינו „חדתי" כל עיקר. הוא אינו נמנה על עולי צפון־אפריקה והוא בכלל נמנה זר במרשב שגב. ואין צורך להרחיק לכת ולחפש את הסתרון לחידה — פשוט שדובר זה, נשלח לאחרונה מטעם התנועה האנטי־דתית „יעד" להגיח אש המחלוקת בשגב.

„בקלסונות וכמקלות הקסו חברי מרשב שגב את אנשי תל"ת ומנעו בכוח את כניסתם" — כך הודיעה העתונות הישראלית ומרחי הראוה הם אכן מזעזעים ומבאישים — זה היה מגרגים! יכולת לראות אצל אנשים תגובות־רגה בעינים?!

וכבנגד מי הם הסתערו בחיפה שמוכה כזו? בעתון „מעריבי נמסר פרט אופיני זה:

„בין ראשוני הבאים למרשב שגב מעגם תל"ת היו מהנדס־מחשבים אמריקני ובני משפחתו. שעלו לאחרונה ארצה ובדרתם להשתקע בשגב. התושבים הנדעמים אימה לעשות בהם שעשים, אם לא יסתלקו מיד. למראה הנוקפים הקלה שבאו על מכוניתו נמלט המהנדס מן המקום כל עוד נפשו בו"...

המהנדס הזה, העולה החדש בבחל ונרתע — אבל בעתות תל"ת לא נרתעה ולא תעזוב את המערכה. בעתונות הריעה על גם את היחסה של תל"ת. וזה מה שכתב „ידיעות אחרונות" (ט"ז אב):

„על עיקרי הבנוגות אין מתלוקת! מרשב שגב הוא אחד מאותם הישובים שכוחים ונחוחים, אשר רבים מתושביהם נמשו אותם; והנהרים מוצאים בה פרנסתם בדחוק ובעזרת שבודות־חוץ... אנשי תל"ת הלו בשיקום המיבנים — המרשים מרבנים ריקים ורעועים... וחם ניגשו גם ליישב עולים מארצות־הברית. שמנה משפחות נמצאות בארץ הישובים על המזרחות. ועוד כשלושים משפחות מחכות בארה"ב.

„ההתישבות שלנו בשגב תואמת את מדיניות המשלה ליהוד העליה" — קובעים בצדק החלוצים הרוחניים של תל"ת. וחזקה עליהם שהם יעמדו בתוקף דעת במשימה זו.

בעיות הזמן באספקלרית הנצח

„הקול קול יעקב" – המפתח לקורות עם סגולה

מאת: הגאון רבי יוסף כהנמן מפוניבז'

(א)

„הקול קול יעקב והידים ידי עשו". הקול וה' ידים — שני מכשירים הם, שני כחות שונים, הידים — הם סמל הכח הגופני; שרירים, עצמות, אגרוף „והידים ידי עשו" — כי הן נפלו בגחלתו של עשו. ועל זאת גם באה ברכת יצחק: „על חרבך תחיה". הידים — הן המבטאות את הגבורות של ה' גויים.

אולם ליעקב ניתן הקול — הקול הוא הביטוי של הרגש, השכל והדעת, אשר משכנם בלב ובמוח. „אין קול אלא לשון גבורה" — אמרו חז"ל, הכוחות הרוחניים מוצאים בו את התבלטיתם. ולכן הקול מסמל את הגבורה של יעקב.

אמנם, עד כמה שקול במהותו הוא עדין ורוחני, לא היה בכוחו להביע את סלוא האמת הצרופה הנעלה, עד שבאה התחלות האלקים במתן תורה כפי שנאמר במפורש: „ה. סיני עשן כולו — — משם ידבר האלקים יענגו בקול". ומאז מתגלה הקול הזה, הקול מהר סיני את דבר ה' בעולם.

עם ישראל, עם סגולת האדם והקשיב לדברי אלקים חיים, ומאז ועד עצם היום הזה הכנגנו את כל בגורתנו הנפשית לתוך הקול הזה.

(ב)

להיות אור לגויים — זה יעודו של ישראל. אפילו הטור שאיגנו מסוגל לראות את האור בפו עיגיו — אולם בקקודה שעתיד יוצא מחדר אפל ונכנס לחדר שטוף אורה, הרי הוא שבחין בכל זאת בתחושה חזקה שבו באיזה שיגוי שנתחולל מסביבו. נכון שאין הוא תופס את מהות השיגוי שחל. אבל ציגרי זה מעוגיר בו איזה אי־שקט, איזו הרגשה מסיחה. כי דבר מה כביר אירע מתוצה לו.

כך היה גם בשעת מתן תורה. הגויים לא הסיגו את התורה, קול אלקים מהר סיני המחד והרגיש כל הבריאה: „אגכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים". ובכל זאת הם הרגישו באותה שעה כי משהו כביר ונורא התרחש. „ה' עוז לעמו יתן" — כי התורה היא העוז, ומאותו יום של קבלת התורה היה העוז המיוחד הזה בפיגו הגבורה המיוחדת הזו בפיגה לגולה לישראל בלבד.

וכך למדגגו חז"ל: „משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע" — השלשלה הקבלה נמשכת ברצישות עד „ומזקן סרק קיים בתחלים, אותו סרק תחלים המצודד ומעורר בטחון באלקי השמים. בפרק זה נאמר: „לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי". כי התורה היא סה"ים לעם ישראל.

(ג)

כיום, כעבור אלף וארבע מאות שנה ומעלה מאז שרב אשי סיים וסידר את ש"ס בבלי, אנחנו סמיימים שוב את הש"ס ואנו פונים אליה, אל המסרא הקדר שזו, המדברים כדבר איש אל רעהו: „הדרן עלך והדרך עלין" — „הדר שלך, מסכתא, יהל נא עלי נו; ואף כל היושב שבנו נמנה ונכתוב אליך. „דעתן עלך דעתך עלן, לא נתבטל מינך ולא תתבטל מינגי" — גודל אהד מקשר אותנו אחד, נטורא קדישה.

בכל שנה משקמו הגויים עליגו לכלותינו לא ראו אפשרות אחרת לנצח את היהודים אלא דגו את החלמוד לטריפה, כי הם חשבו לעקוף בזאת את הגשמה היהודית. לחסל את מקור הגבורה היהודית, לחתוך את „קול יעקב". אבל לא עלתה בידם. הגוילים נטרפו אבל האחיות מרחו באויר. אכן, הושלגו על המדורות ספגנו לתוך נפשתנו את ה' לחבות. אך לתוך פגיסיותנו לא חדרו לשונות־האש. כי האותיות מרחו והפריחו את הגשמות.

(ד)

דברים מספר אל כל אלה הרואגים לעתידו של העם היהודי.

אין זו אלא צרות האומה, לקשר את גדל האומה הישראלית הנצחית עם מאורעות השעה ולהסיק מהן מסקנות ביחס לקיומו של ישראל. עד כמה שהתקופה הזאת היא איומה ונוראה. הרי היא רק תקופה קצרה ברבדי ימיה המפושטים של עם ישראל. עלינו להבין, כי השואה ירדה על אומתנו עם תורבן הבית השני, עם גלות אדום ואין מוצא מסנה. ולתי הגאולה השלימה. זוללתי אותו יום מיוחל אשר בו „יעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו". כל המאורעות והתקופות שמתרחשים בגתיגים. הם בני חלוף ולא יוכלו לקבוע או לשנות את המתרגן הסר־סי שהבורא יתי' הבטיחו לגו.

„ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו" — הרמבי"ם והרמב"ן ז"ל שגיהם ברבה אחת, שוחחי הבטחה שנאמרה מפי הגבורה בתחיק, כי אחר „שיבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך" — לבסוף נחזור בתשובה שלמה ונזכה לגאולה, לישועה ולרחמים.

(ה)

והנה לראבוגנו הגענו לימים שנראה כאילו כל הדברים האלה שנאמרו — נתבטלו ונתקיימו. ואילו הבטחה זו של השובה במדומה שעוד רחוקה היא מלהתגשם. רחוקים הם בני עמנו ה"ה. עוד חיום מלשוב אל ה' ולהותרו הקדושה. מחסבות נוגות מנקרות במחותינו: האם עוד לא בא סוף וקץ לכל צרותינו? האם לא התמונו דברים אלה בתורתנו הקדושה לומנגו?

אמנם רק להמסתכל המתכלות שמחית של המתהוות בקרב עם ישראל יש מקום למחשבות כאלה, כי אינו רואה שתהליך ההשובה התחיל מבכר.

נתבונן נא בהבטחת השיית. שנאמרה בפרשת נצבים. הבטחה זו נפתחה ב„ושבת עד ה' אלקיך" ומיומה הא: „כי תשוב אל ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך". ישנגו איפוא שתי דרכים להשובה. בלשון „עד" ובלשון „אל". ונוכל לבאר את שתי הדרכים ברגמה מחחיגו. משל לבן שעוב את אביו ותרחוק ממנו. אבל מכיר הוא ווזכר את אביו והדרך המובילה אליו ובשעה שיתקפחהו נעגועים, הוא ומהר ישר אל אביו ומבקש שלימתו, האמב — ברחמיו על בגו ובאהבתו אותו, מקבלו ומתקרב אל בגו השב אליו. יהודי נאמן לעמו ודתו אף כי יחטא, ויבקש לשוב אל אביו שבשמים, נחירים לו דרכי התשובה הזוא שב בבחינת — „אל ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך".

אבל כן שעוב את אביו בילדותו וכך נתבדל בריחוק מבית אביו עד ששכחו לגמרי, הוא הבן, הולך ותגעה בכל סיגי מבואות אפלים, ומתאגם הוא מגיע לגער עבות ואינו מוצא לו כל דרך להמשיך הלאה. הגה ברוב מבוכתו הוא שב מדרכו וחוזר אל נשקת־המוצא שלו, למקום שמשם בא. אולי יגמצא משם דרך הצלה. מה הוא הוחר בדרכו חזרה ומגמתו היחידה למצוא שביל של מנת לצאת ממצוקתו. עד שלבסוף, מצומם תשוקתו הוא מוצא דרך לבית אבוי, ומעתה שוחף להגיע אל הדרך הזאת — כי יודע שרק מאותו המקום ובגו הדרך יוכל לחמ־שיך את דרכו אל בית אביו. כמובן מאליו, שגם אבוי נמסף אליו ושואף להכניסו בסבר פגים ובשמחה עמו מאשר הוא. הבן שב אליו.

(ו)

זאת היא הבחינה של „ושבת עד ה'" — עד ולא עד בכלל... כל הבא לידי הבטה בכר אין ממש בחולי לוי. כל הנוסה לדעת כי הסקפתתו מוסעה. עומד על פתחו של השובה בלא יחדים. האלמלי היה הוא עוסק בתורה. מובטח לו כי יחזור בתשובה שלמה.

בקריאת שמע נאמר: „ושרתם ודברתם... ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר ה' אלקיכם נותן לכם"... הזו מצב גורא ואיום, אבל באותה מרשה של קריאת שמע מתבגשת גם העצה החתרוחה: לחזרו תורה! „ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם"...

האם־כן וחזו הבטחה מפורשת, הבטחה נצחית, ללמוד הורה, להגות בתורה. ובזכות זו ניתגה גם העצה והתחבטחה — „למען ירבו ימיכם וימי בגיכם על האדמה אשר ה' אלקיכם נותן לכם כימי השמים על הארץ"!——

(לקח מתוך דברי־התעוררות לסיום מסכתות של לומדי הדף היומי — עם מלאת ערבו עגים להסתיימותו של הגאון ופוניבז' צ"ל)

הרועה - - -

ביום אכלתהו האש
והבדידות בלילה,
דרוסה שגתו,
זאבים — חלומותיו.

*

עדרו דשן
עת לקראתו יצחל —
קרן בת־צחוק
תחלוף — תגיה
פני סגריר
נוקשות.

*

אך בחריצי פגיו,
חרושי תלאה
והרבי־דמעה
שם נטומגה:
שוועת האובדת — —

צבי יאיר

„לך כנוס!" – קריאה נאמנה להתארגנות והתלכדות

מאת: פנחס יעקב הכהן לוין,

שולחן הנשיאות בישיבת הפתיחה החגיגית

מימין לשמאל: הרה"ג פנחס מנחם אלתר ראש ישיבת שפת אמת וד"ר מרכז אגי"ל בארץ, האדמו"ר מבוסטון, הרה"ג בורוך סורוצקין ראש ישיבת טלז בקליבלנד, האדמו"ר מגור, הרה"ג ליב גורביץ ראש ישיבת „ייטשחד ווייר הועהים" של אגרי באירופה, הרב מנחם לוין יו"ר הועהים באי"ש (נואם), הרב דיר יצחק לוין יו"ר הועהים באמריקה, הרה"ג שמחה עלברג, הרה"ג שלמה אלמן אויערבאך ראש ישיבת קול תורה, הרה"ג בצלאל זילטי רבה של ירושלים.

„לך כנוס!" — קריאה זו שהתנשאה בחוקה רבה בכותב מלואת הועד הפועל של אגודת ישראל העו־למית שהתקיים בירושלים עיר־הקודש מצביעת בעצם את הסצינה דיוניהם של כמה מראשיי מנהיגי יהדות התורה, מכל קצוי הבל, שנתאספו להתבונן במציאות החמורה שבו שרוי כלל ישראל הן בארצות ישראל והן בכל תפוצות ישראל.

„לך כנוס!" — זו הצעה היעוצה התורנית מקדמת דנא בכל עת צרה ליעקב, והצעה הזאת נרמזה בדב־רי הנביא: בשקר יצילוך קבוציך. ההתכנסות כשלעצמה, יש בה ברכה מרובה, בשירה שהכתונות הן מהודות ושהמכוסה היא לשם שמים. ובזאת אנו נתייחדו הוויסמודיות של אגודת ישראל העולמית שכל הבטיחות שהיא כינסה מאז היווסדה ועד כה, הוקי־דשו לשם שמים, להרמת קרן התורה ולחיזוק וחיפון הברית הנצחית בין התורה, עם התורה ונותן התורה, ובמשנה קודרת זו, שאולי עוד לא הייתה כמותה בישראל, הוחלט בדעה אחת של כל הנציגים הנכ־בדים לכנס בהקדם האפשרי את הכנסיה הגדולה הנשיאית בירושלים עיר הקודש.

„לך כנוס!" — ויש עוד פירוש נוסף לקריאת התכנ־סות אשר מסנה תוצאות חיוביות לאין שיעור לי יהדות הנאמנה. והכוונה היא לא לכנסיה הו־ספיטית, הנפתחת ונסתיימת תוך ימים ספורים, אלא להת־כנסות יותר מתמדת, דהיינו התארגנות בבסגרת מלוכדת, גיבוש כזה מאורגן חזק וללכן, על מנת שהכנסיה לשם שמים תשגיל את מלוא השפעתה המהגדה. לעמוד בשיער נגד כל פרצות בחומות היהדות, לברוח את דגל הנאמנות לתורה ומסורה בטלוא הגוז והעקבות ולהשל הלאה את שלטלת הזנב של מסורת־אבות ומדרשות היהדות אף כל מבחני הזמן והתמוכותיו הנוראות מכל גוזרה.

הארשה לי לומר, שכל המסתתפים בכינוס חברי הועד הפועל העולמי משלוחת הפרכים שלה ירדי־שלים, בירי־ורק ולונדון, אשר קיבלו עידוד ועיזוז רב מנוכחותם האישית ומדברי ההתחוררות הנרגשים של גדולי ומאורי הדור מנהיגי היהדות הנאמנה ראשי „מדעצת גדולי התורה", הנרכזו אמנם מתוך הכרה עמוקה ומסוירה זו — כי דווקא בתקופה המדאכת הזאת — בשכל האילים המדדנים נש־ברו מכבר לרסיסים וכל תרומות־שוא של „נהיה בכל הגויים" נתבדו כליל, הכל רואים בעין „שאין לנו שיור רק התורה הזאת" — זהו שעתה של אגודת ישראל, המויצגת את עם הנוודה הלוחמת בכל המיתות לקיומה ולעיחדה של יהדות התורה.

*

הכינוס היה בבחינת חזרה מחודדת האנושות לכל המחודעדים.

הדו"חים שנמסרו מסי נציגי הו"ל על המצב המדאיג של קיבוצי היהודים בתפוצה, המסיבה שאוכלת בכל מה כתוצאה מהזנחת הקשר הנצחי עם התורה וה־מצוה, הנסיונו אחריות כבדה על אגודת ישראל, לאחר שגם הדוברים הנהלוניים, הנתוים המתעים, מודים בפה מלא, שבלי חינוך המרשדים בנאמנות למדרשות היהדות, אין כל תקוה לדור הצעיר היהודי בכל פיזודי הגלויות — הסמקנה הנסיירה היהה, שעל ראשי אגודת ישראל לצאת להסתערות מחדשת ר־בת־תנופה להצלה הנאמנה, פשוטה כמשמעה.

הפקידות שהוטלה לכנס מהתחולל והשתרש ב־מדינה ישראל, התרדרדות המוסר שמתבטאת בצורות שונות לשן ריבוי וחילול שבת בפרהסיה והטפלת כבוד הדת ועד התחפרצויות ויחד גילויים מבאיסים במשחקי הספורט וכלה במעשי דנה שבעיר־סדום שאין להם כל הגיון והם חוזפים כאוזן ונועתי את הירידה המוסרית של החברה המודרנית — כל זה הוכיח ברורות, שאין שום תרים כנגד כל מסע ה־הפקרות והחפרקות — כי אם שיבה אל יהדות הנצ־רה והאמונה. כמי שזה נאמר מכבר הימים: „אתם קרויים אדם", וחס וחלילה להיסף, באבדן האמונה והביטוח האם מחיי ההורה נפגע ונפגם „צלם ה־אלקים" שבאדם.

הפקנה שנתבקשה לגונת מציאות קודרת ואפילה זו — כי על אגודת ישראל, הנושאת כרמה את דגל התורה על אף כל מסבירי הפתים, להתיצב בשער בת רבים ולהכריז בתנופה ובאמונת־איתן: „מי לה׳ אליני!"

*

ומחוך נאומיהם ודיוניהם של באי הכנס נשתקפה איתנותה של התורה הנצחית אצל עם סגולה. דווקא בזמן האחרון נסתמן בדעת־הקהל היהודי בכל קצוי תבל אירוע מסויים, שהשאיר רושם בל־ומחה והפ־תיע בחורות את אופית הרוחני של אגודת ישראל העולמית. אירוע זה היה קשור עם סיום הס"ם והמס־ני של המחזור השביעי אצל לומדי הדף היומי. הקשבתי בדריכות להרים אלה שהועלו על שולחן הדיונים ולמדתי מתוך כך כמה דברים הברהיים. שיש בהם מיזוס גותן־סגם וקביעת־דרך בכל פעילותה המגוונת של אגודת ישראל.

קודם־כל הפגינה אגודת ישראל מתי תכליתה האי־מיתית — להפצת לימוד התורה ולהקרין על מציא־אות חיי יום־יום מתאמרתה ונצחיותה של התורה. הלימוד המשיתי והמתמיד של הדרה בציבור, המאחד־גן בכל קיבוץ ישראל ובכל קהלה יהודית קטנה או גדולה — מדגים הכי־מיב את שאיפתה של אגודת ישראל הלכה למעשה. ואין שום תרפנה שתרגיש בל־כך, כמו הדף היומי, כי אגודת ישראל היא נאמנת דרכה של יהדות התורה.

לימוד הדף היומי בציבור, שהתנהג ביוזמתו של הנאון מהר"ם שפירא מלובלין על־מי הלכות הכנסת הגדולה הראשונה של אגודת ישראל שהתקיימה בווי־נה בשנת תרס"ג שישבו בראשה צדיקי הדור ונאו־ני עולם חברי מועצה גדולי התורה בדור הקודם — יצר סגולת הדשנה, מסגרת רוחנית חיה וקיימת, לי־התקשרותם של המוני בית ישראל בתורה ומפיצי התורה כאחד, ועל־כן עמדו גדולי הדרה, אדמו"רים, ראשי־תישיבות, בראש ההגנים של סיום הס"ם בחבורות הדף היומי ומסתבר, שזה קשר הדוק, קשר בל־ינתק וקסר של תתאושיות הדדית.

הרשב רוחני מפואר כזה, שכולו חיובי, אכן מצא הערכה והסכמה בכל חוגי היהדות הנאמנה. והנובדה היא, שכמה מתתנגדיה של אגודת ישראל הגיחו את נשקם, הדדו ואמרו, שזו מצוה גדולה ללמוד את הדף היומי, ואפילו מי שאינו רוצה מכל סיבה שתהא להתעשרק לשורות אגודת ישראל, „מותר לו׳ להיות שותף ללימוד זה.

העיקר בשבילנו, בשביל החברה הנצמית שלנו, שעל אף כל תפתעני הזמן צודדת אגודת ישראל בדרך־המלך של היהדות הדיסודית, האמונה של אדני התורה המסורה, בדרך־המלך שהוותמה לנו ע"י גדולי מאורי האומה, אשר כאז כן עתה הם המומרים בראש המחנה התורתי והם המראים לנו את הדרך שנלך בה.

ואין להסתיר הרגשה עמוקה זו של סיפוק ואושר נפשי, אשר היא מנת חלקה של כמה מבני דורנו הצועדים מזה עשרות בשנים בנתיבותיה של אגודת ישראל. מכיון שרוזקה בני דורנו רב־הפסות ש־ראינו במו עינינו בהתחוללות יסודות־תבל, חזינו בשבחונם ונפילתם של כל האידיאולוגיות המודר־ניות, חזינו בסקיעתם ואף בבנדתם המסיבית של כל אלה שהבטיחו „צדק" לנו. „שוויון" ליהודים — לכל אלה הכיבו מרת ועשו כל „תורותיהם" פלסתה, זהו אכן חלקה המאפיין את בני־דורנו, ואילו אנחנו, שבחסדי ה׳ זכינו לשמור נאמנות בלתי־מצורעת לעם התורה ראוי לנו להכרית ולהחדות: „אשרינו מה טוב חלקנו———"

*

עלינו לנהל את המערכה התכליתית והמכרעת למען חינוכו של דור־ההמשך על ברכי התורה וה־אמונה, מחוך נאמנות ללא־סייג לרוח ישראל מבא.

בעצם זהו „הקו הקדמי" של המערכה להצלת ה־אומה, והמערכה חזקת אלא נרפתה אף לרגע. גם בימים של ליקוי־המאורות, בעצם מהלכה של מל־חמת־התשמד נגד יהדות אירופה, טיכנו את עצמם שומרי הנחלת לתקים אוהלי תורה וליימד ר׳ אמתת של הלכה אפילו בתוך עשן המבה. ובפרט אצל אלה שזכו להיטלם במחנה ה׳ מתוך גיא החדיגה. בדורנו זה נתקבל הצו „הנצנתם לבניי" מפעמת מיוחדת בשל ההגדרה המצוינת אליו „ובלכתן בדרך", ותהא זו דרך עקלקלות, דרך־נדודים של בריחה נחפזת מן התוצת הנורא מכל גורא.

כמה מכין חברי הועד הפועל שנתאספו לכנס ב־ירושלים, הרי הם בעצמם נמנים על ראשי קהלות, מנהלי מוסדות־חינוך, יזמו מפעלי התורה לבנים ולבנות, האמת ניתנה לומר, שאלה העוסקים בעבודה החינוך התורתי רואים זאת מזכות רבתי לעצמם.

היות שמפעלי החינוך התורתיים הבליטו בכל מקום ובכל ארץ, יגיעתם לא היתה לריק אלא ההפוך הוא, כי הרישגים עלו על כל הסשורה, ואין מערך לחר־בות בתוכחות, שמפעלי החינוך התורתי הטקרי, הן הישיבות הקדושות שהוקמו באורח פלאי ממש ותר־ציאו מקרבן עילית הורתית צעירה שהיא למר־מה, והן המסיבות „בית יעקב" לחינוך הבנות, ש־צמחו ברבים מן הסדנים היהודיים המדשים והביל־או את הדור המדש של בנות ישראל — אין כל מדרך בהוכחת, שכל זה מהחוה הוצרת ישירה של תנועת אגודת ישראל העולמית.

בפעלי החינוך התורתי — זחי בבת עינה של אגודת ישראל. ועל כגון דא נאמר ויש לומר: „מי שיש לו מזה — רוצה מאחיים". הרוגשים מחייבים המסיבות ואף העבודת המאמצים, והסיכויים לתצלחה הם, כפי הנראה, בלתי־מוצבלים כלל. כל שישות ה׳ חינוך המסורנית, שלא לדבר של הפלגנות, מפשו את הרגל. מקודם היו רבים שהטיפו לחקל של „יהודות", לעמוד את החינוך התורתי בטסה ממחקת, כמו מוכרחים. לא להקריב את הילד, לא להעמיס עליו שום נטל, להציג לו את כל דרך החיים בצורה של „זמרה וריקודי", שיקה מראנגית זו נת־מושמה חיש־מהר. דווקא הנערי בחבורת המשפ שואף להיהם לעולי, מוכן לקבל על עצמו יהדות של תו־רה ומצוות ורק זה מעניק לו תחושה של ערך עצמי באם הוא יזדרש להתמסר עבור תורת־חיים. עבור חזרה הכוכבית את כל החיים!

זו הסיבה שהמנהיגים הוילונים מתחללים כרגשי קנאה של מפעלי החינוך של יהדות התורה. הם נוכחו, שאכן „זהי דרך אריכה שהיא קצרה", ואין להבטיח את המשכיותו של העם היהודי בהפוצות מכל־שכן בפיזורי הגלויות בפעמות נידהות. מבלי לוין את הנוער היהודי בשרון נפשו של גאון יהודי הרגנית עדיפות יתתיות. המשגים אך ורק מתוך חינוך יהדי שלם לתורה והוויי־חיים יהודי.

בחזית למען החינוך התורתי נוצר מצב פשוטה, מצב מלא מחידות. מצד אחד הוילונים מקבאים בנו, בהתרבה הדוסטיות הם מבטיחים אף לעזור ב־הקמת מפעלים תורתיים. ומאידך ניסא קנאות זו מלוהה גם בצעדים בלתי־מוסברים של התנגדות ר־נקמנות. מצב מוזר כזה נוצר, למשל, בתחום הפעילות החינוכית למען עולי רוסיה במדינת ישראל. אשר אגודת ישראל מקדישה לבעיה זו מרץ רב ומאמצים בלתי־מופקים. מדיה הנרגון מוויבה. שנוראי הקלי־מה במסילה יישיגו את מלוא מיזעם למעילות הי־קליטה הרוחנית. שהיא גם לטובת הצולים וגם למר־בת המדינה.

האין זו הזדרך המרסבה לקטור את הצולים הח־דשים למדינת ישראל בוצת שבונים עבורם בית־כנסת מפואר ומסכיחים להם חינוך יהודי לילדיהם, אשר רק בגלל כך עזבו את מקומ הרוחנית הקו־מוניסטית? מתחבר, שהמגמה המדורשת אל הדתיים מכה את אנשי הקליטה בעמדרון וכל מה שהרשג בשטח הקליטה הרוחנית הרשג כתוצאה ממאבק צר־בורי חמור.

*

הישגים רבים ומפוארים רשמה, אי־פעם, תנועת אגודת ישראל בחזית החינוכית הרב־גונית — וכ־תפקיד הדחוף המחייבי ביותר בתחום רב־היקף זה הנלמנו על יצירת „מרכז חינוך תורתי עולמי", אשר מקום מרכזו בירושלים עיר־הקודש, ומרכז זה יגבש מתוכו מקיון „מטה חינוכי עולמי". על מנת לחקור ולבחון כהוגן הן את הבציות החינוכיות הפדאגוגיות שנתעוררו בתקופתנו זו תוך את הצרכים ואת המס־גרות הארגוניים הנולמים את המציאות ההיתרית כעת.

המטרה היא כי „מרכז חינוכי תורתי עולמי" ישמש בתור מוסד־בנ. אשר יאחד בתוכו את מוסדות הח־נוך בכל שלבי הסולם. החל ממגמנות יום וגנ־ילדים מפשוט תורתי מהנתן, וכלה במוסדות לתש־תלמות גבוהה כגון כוללים מחד ומסמנרים למורות מאידך, לרבות במרכן מחלקות מיוחדות להמצת לימוד הנורה אצל המנני בית ישראל. באמצעות שיעורי „הדף היומי" הנו.

חברי הועד הפועל העולמי מסביב לשולחן הדיונים

עצרת חגיגית

ליד במת הנשיאות נראים הנאומים הרה"ג שלום נח ברזובסקי ראש ישיבת בית אברהם, הרה"ג ברוך שמעון שנאורסון ראש ישיבת צ'בין, הרה"ג משה שטרנבוך שפירא ראש ישיבת באר יעקב, הרה"ג פנחס מנחם אלתר ראש ישיבת שפת אמת, הרה"ג ברוך סורוצקין, האדמו"ר ממכנובקה, הרה"ג חיים זייצק, ראש כולל „אור תורה", האדמו"ר מסלונים, הרה"ג שמחה עלברג, האדמו"ר מבוסטון, הרב משה שור נשיא אגודת ישראל באו"ש, ר׳ ברוך משה עיזרמן מראשי אגודת ישראל בבריטניה.

של עם התורה בארץ־הקודש ובתפוצות ישראל

יו"ר הועד הפועל העולמי בירושלים

*

ההתארגנות — זוהי החוליה האפורה והשינו־תיק, של הפעילות הארגונית היומיומית, של עמידה איתנה על משמר קדשי האומה, של חיזוק היהדות הנאמנה בכל הזירות הציבוריות, ובתכלית הקיצור — של הפעלת המתדרות אגודת ישראל כארגון מוסדי מסוכלל בכל קיבוצי היהודים.

מתוך הדריתם שהרשמנו והנעשו לכנס בירושלים ניתן לקבוע, כי במסגר ארצות נתארגנה יהדות ה־תורה בצורה מכובדת ומרשימה. עד כדי כך שאגודת ישראל מייצגת בכמה מדינות את הכוח היהודי הזיר־נאפי ביותר. ועובדה זו מודקרת הן כלפי פנים והן כלפי חוץ. פעל לכל זה מחייתם לאגודת ישראל בארצות־הברית שם אמנם נחשבת אגודת ישראל בתור „הצעירה" יחסית בין כל הארגונים היהודים הגדולים. אלא שהכל מודים שבפעולותיה המרובות, ביומוחיה החיוניות ובפרט בהפעלת הנשמה השווין התחוקתי באמריקה לכל אזרח, וביחוד שאת בפל־חמתה הציבוריות הנרמות של אגודת ישראל כנגד כל אפליות וקיפוחים מצד השלטונות הסונים כלפי היהודים — הכל מודים שאגודת ישראל עלתה על כולם. ושהיא הכוח העולה וכובש עמדה מרכזית בחיי יהדות ארצות־הברית.

ומן הראוי להוסיף בנקודה זו, שראשי הנהגת אגו־דת ישראל שנתאספו בכנס מרשב הועד הפועל ב־ירושלים היו מאוחדים בהבעת רגשי הוקרה והער־צה לאחר מן המורה הראשונה של הנהגת אגודת ישראל העולמית. הברנו הנעלה והחביב על כולם הרב משה שרר, איבד מסע־הגלמה הארגוני של אגודת ישראל באמריקה נוקף כוכותו האישי ושעלו המבודך מוצב עבור כולנו כפופת הדוגמה הן לחיי־ניותה של אגודת ישראל בהוחה הן להחזיוחיה המ־בוסמות של אגודת ישראל לעתיד.

מאון רב־הישגים עברה כמרכן אגודת ישראל ב־בריטניה הגדולה. אשר שם קיבלה תנועתנו בשנים האחרונות אופי וצורה של תנועת המונים. תנועה המפתחת פעילות רבה ומגוונה בכל תחומי החיים הציבוריים. תחת הנהגת הרה„ג לייב גורביץ. ראש ישיבת גיטסהד. כן פעילה אגודת ישראל באנגליה בשורה העתונות (בשאון עצמי באנגליה, עם תוספת באידיש) וכן בתחומי הצלה ועזרה לקיבוצי היהודים הנתונים במצוקה.

על הארצות, שאגודת ישראל תוספת בהן מקום מכובד בראש הפעילות הציבורית נמנית בלגיה. עם אנטוורפן כמרכז התופס והיוצר של קהלה יהודית המסכה את כל החומי החיים בראשות חברנו הצעקן הנכבד ר' שלמה קלנסבלר.

לעומת זאת יש להתריע על כמה מגקרות־תורפה של אגודת ישראל במובן הארגוני, ומחמתן הדבר ראוי במלוא האחריות. שבכל מקום אשר אגודת יש־ראל נמצאת שם במצב של חולשה — זו רק חולשה מקרית ולא מהותית. החולשה היא תוצאה של מחסור ביומה ארגונית וחו לא. הראיה החחכה ביחר — שבמקומות האלה מתרכות הדרישות והתבעות לפ־לוח אליהם שליחים ומדריכים. ליומם התארגנות להקים מסגרות ארגוניות לנוער ולסטודנטים ובציקר לייסד מפעלים הינוכיים־תורתיים. שהם הם והם של יהדות התורה המאורגנת.

שליחים ומדריכים — זוהי כעת עבור תנועת אגו־דת ישראל העולמית המשימה החיונית ביותר. אדו־כה היא רשימת הארצות. שבהן נדרשים כחוחם הד־רכה והוראה — במדינות אמריקה הלאטינית. בדרום־אפריקה. בווסטרליה. וכן בכמה מרכזים באירופה ובמספר ערים מרכזיות בארצות־הברית וקנדה.

ברדרום אפריקה הצליחה אגודת ישראל ליצור ל־עצמה בסיס איתן לגידול ולאיגוד. וזהו מרכז אגודת ישראל בארגנטינה. שבראשו עמד עפקן נכבד מ־ילידי המקום ד"ר יחמיאל קוגלסקי. הדהה להה־מרהחו בכשה תנועתנו יצוג מכובד לאורו בקהלה הגדולה של בואנוס איירס. ארגנטינה מסגלת על־כן להחת נקודת־מוצא לסטע התארגנות סיקוף את כל יחר מדינות אמריקה הדרומית. לרבות מקסיקו. אשר שם פעיל גרעין השוב של אגודת ישראל. ש־אפסר להחיבו ולהפעילו לגורם „ציבורי ראשוני בפעלה.

הקריאה הדחופה הנוספת עתה בשם הועד הפועל העולמי היא: הבו לנו שליחים נאמנים!

*

הקריאה למען קליטה רוחנית של עולי רוסיה

בימי מושב הועד הפועל העולמי התקיימה התיעצות מיוחדת של ההנהגה הרוחנית למען קליטת עולי רוסיה, ע"י אגודת ישראל. בתצלום נראים משמאל לימין: הרב משה שרר — ניו־יורק, הרב מנחם מנדל מנחם אורבך — ירושלים, הרה"ג יצחק יעקובוביץ — הרצליה, הרה"ג אליעזר לוינזון, הרה"ג בצלאל זולטי — רבה של ירושלים, הרה"ג לייב גורביץ — גייטסד, הרה"ג אליעזר מנחם שך (נואם), הרה"ג ברוך מורוצקין — טלזקילבנד, הרה"ג חיים מרטן הרב מנחם לוין, הרב שיר וייס, מ. א. שוייד — לונדון.

הצלחה המחייבת מאמץ להגברת לימוד התורה

מאת: הרב יהודה מאיר אברמוביץ', ח"כ וסגר"ע תל־אביב

כל מי שזכה להיות נוכח באולמי „היכל הת־ורה" בתל־אביב בשמחת־ההורה הגדולה והנלבבת לכבוד סיום הש"ס במחזור השביעי של הדף היומי — לא ישכח את המעמד הנביר והמופלא. הלב עבר על גדותיו למראה המחזה הנהדר. ואין מלים בפי להביע את איור רחש הלב הנפעם.

בפולה אחת הייתי אומר, שזו היתה חגיגת־נצחון של רעיון נצחי, כי הקדוש־ברוך־הוא אוריתא וישראל חד הוא. ואגדה מיוחדו שנשאר כמוס בלבו באותן שעות של ניחול החגיגה המחדרת המוגלמת מלכך. חשתי חרדת־קבוד. כי ברגעים של הפעלת נדמיתי שרוחו של יוזם הרעיון הנביר, מרי ורבי הגאון מלובלין זצ"ל מרחפת על מולנו.

„ופחד ורחב הלב" — שני דברים שבאו ביחוד בצד אחד מחר הלב, בפרט בשעה שנשמעה המילה „א־ל מלא רחמים" לשמת מיליוני קדושי השואה. אשר מחר לחגיגת שחלק ניכר מהם הוי בין לומדי הדף היומי. שליומדים נגרת מהם — וזו היתה מפ־ה שהתרשמו כל אלפי הנוכחים חמילה נדגשת במיוחד. לא אמירה שיגרתית לצאת ידי חובת „זכור", ק־רות האולם הנגדל נרעדו מפיו. וחיל ורעדה ובעמו את כל הקהל העצום.

*

„חבל על דאבדין" — ונזכר אני, שבהיותי עוד צעיר לימים, והתעוררתי בין כותלי „ישיבת הכמי־לובלין" היתה מקובלת התפרסה, שבפולין בלבד נמצא כרבע מיליון הלומדים בארחת קבוע את הדף היומי. ואני זוכר היטב את הגיגת סיום הש"ס של המחזור הראשון לדף היומי, שנערכה בו בפקום. בישיבת חכמי לובלין. וחמצת הראשי של החגיגות היה הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, יחם הרעיון הקדוש. עברו אד שנים אחדות. לאחר סיום הש"ס בשנת הרנ"א, ובחפדי הישרת וכיתר לחיטלם מבעוד יסן מחרך עמק הבכא ולעלות לארצנו הקדושה. היה זה זמן קצר לאחר המחלקותו של מרן הגאון מלוב־לין זצ"ל, וזאת אגיד. שמאז היום הראשון לבואי ארצה לא הירשה מפני רעיון „הדף היומי", ותפיר הרהרתי בלבי, שאולי ביחס לפשיטה זו מחר לי לומר „עלי כתיבי". כי זו „המצוה שלי" לחפץ את מודשתו של רבנו מלובלין, ולעשות כל מה שאפשר ולחפש דרכים שונות על מנת להחדיר את רעיון „הדף היומי" בחוני היהדות הנאמנה בארץ הקודש.

*

זה צד אחד של המטבע — „ומחר" — הלבי. בטובן זה ניתן לומר בנוסח „אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי". רבות מדחתי ועשלתי למען הפצת רעיון הדף היומי בארץ־ישראל. ועלי להקדים ולומר, כי בראש הראשונה זוהי מחחו ת־איבית של הגאון מסניבוז זצ"ל. אשר לא היה כהונמחו גדול בתורה ומרבין חורה ברבים. „מהת" מסר בעקביות וללא ליאות להחדיר את לימוד „דף היומי" בכל השכבות. החל אצל חובבי התורה. הממיתים את עצמם בדי אמות של הלכה. וכלה בפועלים ובפקידים. המסרנסים את עצמם בקרוסי ובאמצעים שהם כפרכן. יחרמו מזמנם לליפוד שיעור קבוע יומיומי של „הדף היומי".

זכורני. שכאשר הגיע בשערי ארצנו הקי בשנה הראשונה לפלחמת־העולם השניה. הרב מסניבוז נהנוחר ללכת אליו ולחעיע בפניו את מבוקשי. שיואיל להשמיע „הדרן" בחגיגת סיום מסכת של דף היומי.

ומאז אוכל להעיד, שהרגשתי התקשרות נפשית גדירה אצל שני גאוני העולם. שהיו בריחוק־מקום זה מזה. וגם בהיגומם ואומרים היו אישים בעלי הכונות גבדלות. היות שוכיתי להכיר את שני האר־שים הללו מקרוב. הרב מלובלין בשנות צעירותי ולאחר־מכן את הרב מסניבוז בשנות שסקנותי הצי־בורית בארץ. עמדתי לא שמם אחת נדהם מפאת רגשי הערצה והערכה. שהביע הרב מסניבוז על אדות אישיותו ומפעליו של הרב מלובלין.

אולי לא ומחי הפשה הנמוכה לנסות ולחפביר את שרשי ההתקשרות הנפשית הזאת. ארמה לק בקיצור נמרץ. ביש הופעות הבוכעות: „דרשיני"! האם זה מקרה גרידא. שהגאון מסניבוז בחר להקים את ישיבתו הגדולה והמפוארת. אשר מחוכת קם מפעל רב־מיפדים כזה של קרית הישיבה עם שכונת „הנגיבים" וכל מכלול המוסדות אחר מסביב לישי־בת מסניבוז. וכל זה צמח דחקא באחתה שכונה „זכרון מאיר". שנוסדה על שמו של הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין?! ברור. שאפשר להרחיק לכת ולהרחיב דברים על המפעמות הנפלאים של עצם הוויצמדות הזאת. בין ליטא וחלין בצורת „בכל זמן יהיו בעיניך כחדשים" — זה נאמר בדבי ר"יתורה. שגנגו בחם סוד ההתחדשות הבלתי־נפסקת. אחי הרב"ים לוין זצ"ל. בשיא אגודת ישראל העולמית רגיל היה לומר. שפלא זה של מגולת ההתחדשות ניכרת גם אצל יחדות התורה. המאורגנת בפסגרחת של אגודת ישראל. כל המשברים המחורים שפרקים את עם התורה מורגשים ביחר־שאת בחוך אגודת ישראל. ככה זה היה בתקופת השואה הנוראה. ש־מגמה בראש וראשונה ביקבוצים היהודים בפחרד־אירופה שהיו הכי־הרבה מוגשרשים במודיעה התורה והמצות. אולם על כן הובטחו. „שבע יפול צדיק — וקם". על אף הכל התאוששה יהדות התורה וגם אגו־דת ישראל הפתיעה רבים. שהיא התעוררה לתחיה מתחת לפפילה והיא התייצבה בעוז ובאומץ לטלח־מה רוחנית להצלת רוח היהדות הסקורית.

מרן אדמו"ר זצ"ל מגור. אשר בפשך כיובל שנים היה כמרעל מפש „רוח החיה" של הנועת אגודת יש־ראל הישוחה סגם באחת השעות הקשות את חנוצתנו. הנאבקה בכל מיני מכשולים ואבני־נגף מבית ומחוץ. שהיא כמו „מוכה דוד הנופלת". היא נופלת ונופלת. ובכל זאת היא חיה וקיימת בזכות מ־שהיא „מוכת דוד". אשר אף־על־פי שהיא נופלת — קיימת היא לצד! — —

אם לסכם את החוויות ההתרגשויות ממוסב מליאות הועד הפועל העולמי הייתי אומר בקיצור נמרץ. כי שתי עובדות יסודיות נתחדשו ונתאמתו לעינינו מחדש:

א) כי יהדות התורה התבטרה ב„ה ותתאוששה מהמכה הנוראה של השואה ואגודת ישראל שהיא המבטאת את היהדות הנאמנה בכל הזירות מעבירה אנוש וכובשת עמדות בחיי עם ישראל!

ב) כי הישיג המסוגר ביותר של הנהגת אגודת ישראל העולמית. להחיות את הטמרה לזיכות ולחבי־ות מחדש את גדולי התורה מסנהגות האמיתית של עם ישראל. חוגגים והובלים מחדש. הכרת עמוקה זו שאגודת ישראל מכונה את דרכו לאורה של מוצצת גדולי התורה הקיימת היא הנוסבה עוז ואומץ להמ־שיך הלאה בעבודת־הקודש למען יהדות התורה.

בחגיגת סיום הש"ס המרכזית בתל־אביב

תגאון רבי מנחם מנחם אלתר משמיע את „הדרן" על הש"ס

ישיבת פוניבז' המפוקפת בזכרון מאיר.

*

רשמתי את הבינא רק כחוחר למהשבה. אר־לם ואת אגיד. שהרב מסניבוז' עצמו היה מחרב לקסר זה ולהחשפה זו. בכל אופן מנסיוני למדתי. שהרב מסניבוז' הערוך בבחה־גבות את אישיותו של הרב מלובלין. ובפרט לא מסק מלהלל בכל הזדמנות את רעיון „דף היומי" ותוצאותיו המהמכניות להפ־צת לימוד התורה אצל המוני בית ישראל.

„ובילין נשרשים ואחיות מרהרה". ופי כמו הרב מסניבוז' הרגיש במרעל מסים אותם „גוילין נשרשים". משום שלא היתה שום אפשרות ישרים בינום. אשר הרב לא יעלה בהם את דעקת־האיסרים של יהדות אירופה הנתונה בסבדר ומבעקת. יחד עם זאת חש

(סוף בעמוד 9)

ניצוץ של אמת

„הדף היומי" מעורר קנאה בקרב המחנה החילוני

„אנו רצים והם רצים"-דברים נוקבים על רום ערכו של לימוד התורה מבחינת האחדות הרוחנית אצל עם ישראל

(א)

אל מול השיעמום הגדול וההשפלה המוסרית המאפיינים את „הבידור המודרני"

ברחוב הישראלי מתרולל הבידור הקלוקל וה"מופקר". כיצד משתקפת המציאות הישראלית ברור לעין כל. כי הרי „לתם חוקי היומיומי שלנו לצערנו הוא: מתיחות לאין קץ; התלבטות המורת בחוויה הצבאית המדינית הבינלאומית המשיבת לישראל מכל וכל; ובנוסף לכך הבידור הערבי הזדוני וה"שחצני. הנולד מאתנו קרבנות־רסים ללא־הספק.

אין לתמה על־כן שהחברה הישראלית הנתונה במצור מתמיד לצמאה מוקין כלשהו מן „המתח הנבחר". זוה מוסבר בהחלט. שהישראלי המצוי וה"מוצע נמשך לכל מיני צורות של בידור והחלפת אוויר „מהוץ לגבולות הקבלה". אולם אוי ואבוי לאותו „בידור עמרי" המדבע המונש להמוני־העם בישראל. המבשיר המקובל ביותר שנוצר לפפק שעה של קרע רוח ובידור מרגנן להמונים — הרי זו הטלביזיה. וכיום אין עוד מי שלא יכיר בעובדה פרה וחמורה זו. שהטלביזיה לא זו בלבד שאינה מרגיעה את הצעבים „אלא שנתפוף הדבר — כי היא מותחת את עצבי הפרט והכלל. הטלביזיה הפכה להיות מבשיר שלילי הרסני. הן מבחינה פוסדית כללית והן מבחינה לאומית ישראלית.

„שבת יעשה כולה תורה"

ציור־הווי של אווירת שבת־קודש בבית יהודי, ממכתולו של חבר־קיבוץ שמאלני

ידעות משכנעת לכך — הפאילהות המדעלות מדי פעם בפעם בכנסת. ודווקא מאת הבדרי־כנסת לא־דתיים. כגנד מגמות הרסניות בטלביזיה ובימר מי רום כנגד הופעות שונות. הפונבות ישירות ב„מראל הציבור" בישראל.

כל זה נאסר על מנת לתחום קי מבדיל בין צר־רות הבילל והבידור בשעות המנאי שלאחר יום־העבודה הרגיל אצל הבבורה הילונית מעבר מזה ואצל היחודים הנאמנים מעבר מזה.

הנה לשמה לעצמה הציבוריות הישראלית לאחרו־נה הופעה בדירה ומיוחדת במינה כגון תגיבות סיום הש"ס של לומדי הדף היומי — ואכן עד היכן זה מאלף שדווקא הבמאון הישראלי המסאלני ביותר „על המשמר", המפגיע בדרך כלל רוח של לחיצה אנטי־דתית, נהנותר לפרסם מאמר בשם „הדהורים על הדף היומי". מאת יעקב רבי, מוסר והנה במתי־נה חחילוני — הוא שהגיע להבביר קרתמוראה נוקב כזה בין אלה המקדישים את שעת־הפנאי ללימוד מענג ומלכד של דף גמרא ולבין אלה, להנדיל, המחפשים מרקן ושיגר־מג כשהם. „צופים בעינים בהתת במשמדרי הטלביזיה", כפי ביטוי של „על המשמר".

כמה תהלות ותשבחות נאמרו מכבר על אודות רעיון „דף היומי". כמה צדדים חיובים ויתרונות לאין מספר נתגלו ונבנו אצל חבורות „הדף היומי" — ואף־על־פי־כן הטב ומצא אותו מוסר חילוני אי־אלה בילוים חדשים ומפליאים בטבעו עולמי זה של „הדף היומי". כי זו תגובתו של „על המשמר" (מלים ט"ו תמוז):

„אמנם הדף היומי מצד תוכנו ומסגרתו רחוק מאתנו ויוסיף להיות רחוק גם לכשנו־כה (אם נזכה) להכיר מקרוב את מורשת היהדות הבתר־מקראית. אבל המפעל בשי־לעצמו הוא מופת נאה. מעורר־קנאה, והלוואי ויכולנו לנסות ולחקותו. כמובן ברוחנו ובשעמנו" — —

אין ספק, שאותו יחס „מעורר קנאה" מצדו של מוסר והנה חילוני מופן בתוכו אי אלה נחונים מאלפים וכן מעודדים עבורנו. אשר מן הראוי להת־בונן בהם ולפענחם אחד אחד. אולם קודם־כל כדאי להכיר ביתר פירוט על מה בעצם נתעוררה קנאתו של „על המשמר" בהקשר לדף היומי.

(ב)

„הסולידאריות הליטודית" — היתרון המכריע בהמצת הרעיון של הדף היומי

הנקודה הראשו. המתבלטת מתוך חזיון של הדף היומי היא נקודת „הסולידאריות". כפי שמגדיר או־תה מוסר „על המשמר":

„דף ליום. דף ליום — אותו דף עצמו בכל בית ישראל להפוצותיו. הלימוד ייעשה ביחידות. או מוטב — בחברותא. בקבוצות קטנות של לומדים בעלי כושר־השגה שווה. כמובן, רבנים ותלמידי־חכמים מופלגים ישקדו על התורה ועל העבודה לפי בחירתם ולפי קצב משלהם. אבל גם הם, „גדולי הדור" הללו, לא יהיו סתורים מלימוד הדף היומי. מין סולידאריות לימודית ש־כזאת" — —

הנקודה האחרת, שאף הוא, הוסר החילוני מאמיץ אצל לומדי הדף היומי. זוהי כלליותו של לימוד התורה. אינר באמצעותו של רעיון הדף היומי הקיף חוגים נרחבים וזוהא נתחזק הקשר בין עם ישראל והורת ישראל. אז כפי שזה מתואר ע"י „על המשמר":

„2702 דפים, במנות יומיות של דף אחד, משמע: סיום התלמוד בבלי כולו בשבע שנים. דווקא שבע. מספר של יחדון מש־מעות וקדושה: שבע ימים המסתיים בשבת: שבוע־הארץ המסתיים בשנת־השמיטה; והנה גם „שבוע" התורה... מנהג לימוד ה„דף" פשט ממחנה אגודת ישראל גם לחוגים אחרים של היהדות הדתית־תורנית ובהמשך הזמן אף הוליד מפעלים דומים בו: המשנה היומית. ההלכה היומית. ולבסוף ביוזמת מחלקה החינוך של הועד הלאומי, לפני כ־35 שנה — פרקי היום בתנ"ך" — —

ובזאת לא נאמר הכל. האמת אמנם כן היא, שיש למצוא ברעיון הדף היומי כוונה וכמנה עמוקים ונר־מוקים לשכביר. ואין בכך משום פלא. כי הלוא ידוע הוא, כי ע' פנים לתורה, ומאילא ע' פנים ללימוד „הדף היומי". אלא שאותו מוסר חילוני המרדה בפח מלא, שמפעל זה „מעורר קנאה" במחנה החילוני, שומר ומדגיש את היתרונות המסריעים של הדף היומי כדלקמן:

„הייתי אומר, שתחיוב הגדול, המעורר קנאה, של לימוד „הדף היומי" ממצמה בשתיים: אחדות רוחנית־אינטלקטואלית — הכל מתמודדים באותו זמן עם אותו חומר עצמו; ואקטיביות רוחנית. ושתי הנקודות צריכות בירור" — —

וחזי אל נכון ראיה מאלפת של לימוד הדף היו־מי. מכל־מקום כמראה זו מגומסת על־ידי איש מן החוץ. הרחוק פרחוק רב מיהדות התורה. ודווקא הוא מתאמץ להגדיר ולמצות את מלוא יתרונותיו של הטיעוד העולמי בלימוד שיטתי ויומיומי של תורה שבעל־פה.

(ג)

כיצד משיגים „אחדות תרבותית"! — לא מתוך שידורי־הריקנות של הטלביזיה „המטמטמים אפילו חכמים ונבונים"!

מה משמע: „אחדות תרבותית"? המוסר החילוני מסביר זאת כך:

„— — מנהגו של עולם־התרבות החילוני־מודרני, מה שמאפיין את העולם הזה — הוא מיצול חברותי. לעתים — עד לידי אטומיזציה (פירוק קיצוני כמו לייחידות אטומיות — המעתיק). „איש לאהליך יש־ראל". איש לאוהלו שלו. לתחום העניינותו המסויים. כל אחד מתגורר בפינתו. לומד את הספרים השייכים לעיסוקו המקצועי או החחביבי, ואיש־משכיל אל איש־משכיל לא יביע אומר... אבל אין בסיס משותף — בתחום הרוח והתרבות. כמה יהודים משכי־לים קוראים אותו „דף" באותו ספר ובאותו יום?..."

ומכאן, מניתוח מעמיק זה על מטמעותו המאחדת והמלכדת של מפעל רוחני־ליטודי כגון „הדף היומי" המעוותת קטן וגדול וכו בזמן גם המבשר בין קטן וגדול. מבשר על פני גבולות ויעדים. מבשר על פני מרחקי מגנים וחקוטות. מבשר בין שבטי ישראל בארץ ובחוצות — מסאן מנקודת־ראות זו הרע הזוגה החילוני לחצרכה שלילית נוקבת של כלי־התקשורת המהונית. ושל הטלביזיה בפרט. וזו לשונו, אם אפילו הוא מנסח את הדברים כפי הנראה, מתוך התאפקות יתירה:

„התרבות של כלי־התקשורת האלקטרו־ניים, ערך יותר מזו של העתונות המודפסת. הרא הרבות של קלישה סבילה ושל צריכה. כמעט ללא אפשרות של בחירה. אין שיח ושיג מפרה בין הצופים־הקולטים. והחיזון החוזר בינם לבין השדרנים בטל באפסותו. צריכה תרבותית־פאסיבית כזו מגרה. מטפ־קח את יצר־הסקרנות. אך מגוזנת את ה־מחשבה העצמית ועלולה לשתק ולטמטם אפילו חכמים ונבונים" — —

לאחר כל כיעורת עצמית זו של מכשירי התרבות ההמונית מתחזר עד בלי די. למה הנצת לימוד הדף היומי בתוך שכבות נרחבות של חשם. מעוררת רגשי קנאה כאלה אצל אנשי החנות בחמנה החילוני. כי אלה יודעים את האמת. אם אפילו אין בהם הענו האומץ להודות על כך בפומבי. הם נוכחו היטב. שכל התרבות המודרנית הינה בבחינת „קקיון דיונה". אשר בן־לילה היה ובן־לילה אבד. והם מסתכנים שוב ושוב מחדש. עד כמה ההיה מעשיונו בסגר לותיה הנבחיות. וכי־על־כן היא מתבטרת הוחלת של כל דחות־הנתעתעים של הקומבנו סוכת־הסילוף. ולהם. לחילוניים. אכזרי־ראשונות. לא נשאר כי אם לקבוע את האמת המוחצת הזאת.

וכמה הוא מסיים את סקירתו בלוויית־הלב על אר־דות „הדף היומי"? כדאי להעתיק את קטע־הנמר ככתבו וכלשונו. כי עוד יותר מכה שנאמר בו גרמו בחוכו:

„אהה. אילו היה לנו משהו מעין „הדף היומי" האמרדאי ?... כראי לתת את הדעת על „פרוייקט" של לימוד אוניברסלי־אינטנסי־בי כטעם הדור על־פי הקריטריונים של הדף היומי: כללית. אחידות. קביעות ופעי־לות יוצרת... אך השאלה אינה רק שאלה של „מה" היא בה במידה שאלה של „מי". אצל אגודת ישראל „מוצעת גדולי התורה" מצווה — ושלומי האמונים מקיימים ועושים. מי יעמיד עלינו מצוות ?" — —

לנוכח הגרסה נמראה כזו של „על המשמר" הע־מאלני של אחיות הפעל התרבותי־חינוכי העמני של הדף היומי הנולמי. עד מה מבינה וקמנונית היא תתיישמותה הכוללת של העתונות הישראלית אל יחודות התורה ואל האירועים הרוחניים החיוניים המתרחשים בקרבה. כפי שהתיחסות זו משקפת לעת החצינות האחרונות של הסיום הש"ס העולמי.

עתונים בעלי תפוצה עצומה, כדוגמת „מעריב" או „הארץ" לא מצאו כלל לנכון להדגים תשומת לב כלשהי למאורע בדיר וסקורי. שיש בו הרבה מן החידוש והמעורר סקרנות בכל קצוי תבל — כגון הדף היומי.

(ד)

בורות איומה על אודות „קריאת השי"ס" „הפסוקים" במקום לימוד „הפוסקים" — אך אין זה נושא להתבדחות!

איך אפשר להבין יחס של ולזול הזה? אפילו מהבחינה העתונאית בפשלעצמה ראוי הוא מאורע כזה לציון לכימי נרחב ורבתי. ובתנים חילוניים אלה. הנרפסים יום־יום בעצרות עמודים. המלאים כל מיני סטיות וגם דברים נתעבים ונלעגים ממש. אפסו את אזניהם לשמע קול התורה. המתבשא ברמה. לשוא ויוסיפו בעתונות החילונית הראוי עתונאי מאחז „הפנינג" (אירוע המני בלתי־רגיל). שהתקיים באולם „היכל התרבות" בתל־אביב. לציון סיום הש"ס. רק — „ידיעת אחרונות" פרסם דיווח עתו נאי על התגיבה רבת־המאזר הזאת — ואף רשימה זו נכתבה בסגנון לגלגני. והמוחדת שלה הוכיחה בורות נמורה בענינו לימוד התורה: „בגיגנים ובמירות חגגו אלפים את סיום קריאת השי"ס".

בדיוק, בסלים כאלו סגיין עתון־ערב רב־הסוגה את לימוד התורה: „קריאת השי"ס". המתעתק כנראה מן הגיפות הלשוני של „קריאת שמע" — — —

ובכלל, הרשימה העתונאית הזאת שורצת שגיאות ושיבושים. אשר בעולם הגדול היה עתון יומי נמרץ מחביאים להמצון בורות כזו בכל נוגע שהיא. ולאר־דוקא בענין. אשר נשמת האומה הישראלית תלויה בו. כדוגמת לימוד התורה. הנה. לדוגמה. מרח אחד מתוך „זר" לא־מסובב זה:

„בקריאה מסעירה יצא הראשון לציון. שתחילה הבע שלא להזניח לימוד הפסוקים. כי הוא חשוב יותר... אחר־כך אמר: „אני קורא מעל במה זו לאחינו הספרדים — התורה היא נחלת הכל ולא רק של האשכנ־זים; היום אני קורא לאחי וריעי להצטרף ללומדי הדף היומי" — —

כל זה טוב ויפה. אך בה משמע: „להזניח את לימוד הפסוקים". אשר כתב „ידיעות אחרונות" העלה מתוך נאום־הברכה של הראשון לציון. הרב הראשי רבי עובדיה יוסף? מסתבר. שהתלבו בפסי־מות האחיות. המדובר לא ב„פסוקים". אלא ב„פוס־קים". מכיוון שהראשון לציון שר גם על חשיבות לימוד ההלכה. אם כי זה לא נסון שהעלה ידיעת המתהוללים בקרבה. כפי שהתיחסות זו משקפת לעת החצינות האחרונות של הסיום הש"ס העולמי.

עתונים בעלי תפוצה עצומה, כדוגמת „מעריב" או „הארץ" לא מצאו כלל לנכון להדגים תשומת לב כלשהי למאורע בדיר וסקורי. שיש בו הרבה מן החידוש והמעורר סקרנות בכל קצוי תבל — כגון הדף היומי.

(ד)

בורות איומה על אודות „קריאת השי"ס" „הפסוקים" במקום לימוד „הפוסקים" — אך אין זה נושא להתבדחות!

איך אפשר להבין יחס של ולזול הזה? אפילו מהבחינה העתונאית בפשלעצמה ראוי הוא מאורע כזה לציון לכימי נרחב ורבתי. ובתנים חילוניים אלה. הנרפסים יום־יום בעצרות עמודים. המלאים כל מיני סטיות וגם דברים נתעבים ונלעגים ממש. אפסו את אזניהם לשמע קול התורה. המתבשא ברמה. לשוא ויוסיפו בעתונות החילונית הראוי עתונאי מאחז „הפנינג" (אירוע המני בלתי־רגיל). שהתקיים באולם „היכל התרבות" בתל־אביב. לציון סיום הש"ס. רק — „ידיעת אחרונות" פרסם דיווח עתו נאי על התגיבה רבת־המאזר הזאת — ואף רשימה זו נכתבה בסגנון לגלגני. והמוחדת שלה הוכיחה בורות נמורה בענינו לימוד התורה: „בגיגנים ובמירות חגגו אלפים את סיום קריאת השי"ס".

בדיוק, בסלים כאלו סגיין עתון־ערב רב־הסוגה את לימוד התורה: „קריאת השי"ס". המתעתק כנראה מן הגיפות הלשוני של „קריאת שמע" — — —

ובכלל, הרשימה העתונאית הזאת שורצת שגיאות ושיבושים. אשר בעולם הגדול היה עתון יומי נמרץ מחביאים להמצון בורות כזו בכל נוגע שהיא. ולאר־דוקא בענין. אשר נשמת האומה הישראלית תלויה בו. כדוגמת לימוד התורה. הנה. לדוגמה. מרח אחד מתוך „זר" לא־מסובב זה:

„בקריאה מסעירה יצא הראשון לציון. שתחילה הבע שלא להזניח לימוד הפסוקים. כי הוא חשוב יותר... אחר־כך אמר: „אני קורא מעל במה זו לאחינו הספרדים — התורה היא נחלת הכל ולא רק של האשכנ־זים; היום אני קורא לאחי וריעי להצטרף ללומדי הדף היומי" — —

כל זה טוב ויפה. אך בה משמע: „להזניח את לימוד הפסוקים". אשר כתב „ידיעות אחרונות" העלה מתוך נאום־הברכה של הראשון לציון. הרב הראשי רבי עובדיה יוסף? מסתבר. שהתלבו בפסי־מות האחיות. המדובר לא ב„פסוקים". אלא ב„פוס־קים". מכיוון שהראשון לציון שר גם על חשיבות לימוד ההלכה. אם כי זה לא נסון שהעלה ידיעת

„והגית בו יומם ולילה"

תמונה מסדרת האיורים של חצייר הנודע שאול רסקין

ההלכה הספיקה התורתית פעל לימוד התלמוד!

לצערנו, חשיגאות העסות חללו בעתון ישראלי נפוץ אינן יכולות לימסם בתור „חומר מצחיק", שמום שאור ואבור לצחוק הזה. זוהי תעודת עניות רוחנית שעל כולנו להתבייש בכך. ואם כי יש משום נחמה מורתא בענינים לסוב אל המקורות הבאים על ביטויים מה דומ. ואשר מדגימים את מסמעות ההבדל בין „אנו רצים והם רצים", בכל זאת אין לנו לנוח חס וחלילה על זרי־הבשמה. אלא לצאת להמשרות של חגרה לפעל הקופה רוחנית.

ניצוצי

עם פתיחת המחזור השמיני של „הדף היומי"

(סוף מעמוד 7)

הוא בפועל ממש. „אחיות ערוחות" והתייגע הרבה מאוד לאסוף את האחיות ולצרפן לגרילין חדשים.

בשעך שנים מרוכות שפר הרב מפרינבר בעוז ובעבקיות מלאה על הבטחתו להוסיף בכל סיום של מסכת מעשם לומדי הדף היומי להשמיע „הדרן". כיד ה' הטובה עליו. הגיגות סיום לאין ספור בערבו ביומה. ותמיד בהשתתפותו האישית של הרב מפר־ניבו. מתחילה סידרנו את התגיגות הסיום באולם „ראשה חסין" בתל־אביב. והיו גם סיכבות הסגיגות בבית הכנסת „מוסב זקנים" וב„היכל התלמוד" בתל־אביב. בכל שנם הרבה הרב מפרינבר לדבר בשבחו של הדף היומי ועשה נפשות עבור לימוד דף גמרא. וכל מה שעשה. עשה מתוך הבטת כאב וצער על חורבן הגולה. ומתוך הכרת האחריות הגוראה שהטילה הדיעוב בארץ־ישראל להציל את התורה והמסביות לימוד התורה. בחינת „הה נוטל — הנה זה קם".

לאחר שתיארתי את ה„מחז" צריך לעבור לצד השני של המטבע — „רחב הלבו". ותחי הגיגה עזה וטובה. הרגשה המעניקה עידוד וסיפוק לפי שעוסק עשרות אנשים בהמצאו של רעיון הדף היומי. תתגיגה רבת־הדור בתל־אביב. שהיתה לפי מיטב ידיעותי? הגיגה הגדולה והמרכזית של סיום הש"ס בעולם כולו. היותה הגגנה אדירה לכבוד התורה ולומדיה. והעיקר — היא הוכיחה את נאמנות של לימוד „הדף היומי". הנולד וכובש את כל לבות שוחרי התורה בכל המקומות ופכל החוגים.

ואכן זוהי הפעם הראשונה שהקריאה הגלח־בת להצטרפות אל לומדי הדף היומי יצאה מחוגים מאדון לסגרתה של הגגות אגודת ישראל העולמית. המחוזבתי לציין מתוך הבנת תודה כמובנו. את שיי־תוף־הפעולה שמצאנו בגידון זה. מצד הרב הראשי הראשון לציון. שהיפגת את קריאתו לאחינו בני ישראל מעדות הספרדים ויהדות המזרח.

מן הראוי לציין קראתי בסיפוק רב את דברי ה„הר־רן" לחלמוד בבלי. אשר פרסם לכבוד סיום הש"ס מאת אחד מקוני הרבנים ולומדי הדף היומי. הרב שלמה יוסף זוחין. מעל עמודי עתון „הצופה". בסיומתך תת־רשמתי מהרגשת מפורשת בדברי הרב זוחין. המבעלה על הגגם גם את יום הרעיון הגגאן מלובלין נגם את מבצעי הרעיון — תגעות אגודת ישראל העולמית.

בדברי הסיום בבטאון המזרחי כותב גאת הרב זוחין בהבלטה:

לימוד הדף היומי העולמי, דף גמרא ליום, לימוד שיקוף את כל בית ישראל בכל קצות תבל — רעיון זה נתקבל בהתלהבות רבה בכנסיה הגדולה של אגודת ישראל בסנת הרפ"ג, והדבר התפשט בכל אתר ואתר, מקום שם יהודים נמצאים. וזה יותר מחמשים שנה שהלימוד הולך ונמשך ומהווה בין השאר גשר וקשר הודרני בין יהודי למשנהו מבלי הבדל של מפלגות וכיתות ומיעות. והבדלי גבולות של מרחקים ויבשות וימים — —

עתה הרב זוחין בקביעתו. כי מרכז־הכובד ונקו־דת־המוקד של אור התורה בכלל ושל הדף היומי בפרט עבר מפולין לארץ־ישראל — אם כי נכון לומר דווקא בחוק תגיגות סיום הש"ס בכל הפר־צות ישראל. שגם בקהלות ישראל בגולה הולך ומתחזק לימוד־התורה בציבור הודות לסמיכו־הנצחון הבהיר של רעיון הדף היומי.

אמנם כל הצלחה מחייבת — הבריח שום מחיתת המחזור השמיני של הדף היומי נתוחסו אלשים ר־רבנות לחבורות הלומדים הקבועים. ולכן מומנית קריאתי הנרגשת לציבור הנאמן והמסור של מדבריצ־התורה בארץ — ראש־ישיבות. מגידי־שיעור. אבר־כים מצדיגים. רבי־ם ומחנכים — שיתרחבו מזמנם להמצת לימוד הדף היומי כי בדול ומצום הנאמון לדבר ה' אצל המוני בית ישראל.

בני־ברק עיר התורה — בשנתה החמשים ואחת

על שלושת הקנינים הרוחניים בתולדות בני־ברק אשר קבעו את דיוקנה המיוחד

מאת: הרב יצחק מאיר, ראש העיריה

בשלושה דברים מתיחדת בני־ברק — וכולם נקנו ע"י יסודיו, מבחנים קשים ומאבקים מתוך מסירות־נפש.

ואלה שלושת הקנינים הרוחניים של בני־ברק:

א) זו עיר מתפתחת, פעילה ויוצרת השוכנת בלב הארץ שוקקת חיים ובניה ותפארה. ועם זאת הרא "עיר גדולה לאלקים", כי היחיס כולם מבחים בה בחוחמת של עם סגולה;

ב) זו עיר צעירה ע"פי מבנה גיל־האוכלוסין, הויא מצטיינת במערכת חינוכית ברוח ישראל סבא, ממש. מן המסד ועד השפחות, החל בגן־הילדים וב־גגון לפעוחות ונגמר ברשת מסועפת של „כוללים" להשחלמות בחורה בדרג גבוה;

ג) זו עיר, אשר שמירת שבת־קודש כחולכחת קובעת את דמותה הרוחנית והבו של „יום מנוחה וקדושה לעמך נתת" מתקיים בה בשלוחה והיא הייר היחידה המחויבה „משמרה מתנדבים" מיוחדת המר־מרת ע"י הסלטונות לשם פיקוח חזקי על שמירת שבת ומניעת הפרוצה בשבתות וחגים.

אך שלושת הישגים אלה לא בנקל הם נרכשו ר נחשבו לחלק מן המציאות ממש.

קנין א'

בימי בראשית: „זכרתי לך חסד נעוריך — לכתך אחרי... בארץ לא זרועה"

זכורני, ואני אז נער קטן בכן שש, והאגיה הביאה אותנו מפולין עד לגבול המדבר של יפו. הדרנו לחוף של חולות ביפו ומשם הוליכה אותנו עגלה דרך העיר החדשה תל־אביב עד לשערי בני־ברק.

„שערי בני־ברק" — זו מפלצל כמליצה. וחיתה זו מליצה רחוקה מאוד מן המציאות. אם בני־ברק של הימים הם אין צורך לחאר הרבה. ולא היה מה להאר. היה זה בחול־המועד סוכות שנת תרפ"ח. מספר חדשים, לאחר כחונתה אבן־הסיגה לחקמת המושבה. בחודש סיון—חמוז תרפ"ח. כשהגיעו ההורים שלי ואני הקטן בין הילדים, מה מצאנו בבני־ברק? מעגלין לצפם כמה שורות מחוך

על חומותיך, בני־ברק, הפקדתי שומרים...
אחד מראשוני חניכי בני־ברק חתורתית, הרב יצחק מאיר, בחדי שניאלוץ, ויוקד בסיבה חסידות עם אחד ממעצבי דמותה הרוחנית של בני־ברק, הרב אלחנן יעקלביץ (נחריעקב) זיל

ה„יומן" שלי. שנרשם עוד לפני שנים רבות:

„שמחה סביבי. כל הסביבה שוחמת. צריחים אחר דים מפוחרים, כשהם בנויים רק למחצה. על בכמה, לא הרחק מהדרך לפחח־חקוח, מח לשחיה — אין, את הסיח מביאים בכדים ובחביות מסורחקים. אז שנושאים את חכדים בידים. אז מסרביבים את ה־חביות על גבי המורים. וזה די רחוק, כי הבאריות נמצאות בדרך רמח־גן. המרחק הוא חולה.

„ואם תאמר, מה נאכל? לחם אין במקום, כי מרם בנו מאפיה. את הלחם מביאים מרמח־גן או מחל־אביב. ולא פעם איחר הלחם להגיע לבני־ברק, וקם למנות ערב התכנונו „לארחות בוקר". כי בני־ברק היחה ד' מרוחקת מן הישוב. כל השמח מסביבה הה מכוסה קוצים ודרדרים, בגוחים מקומח־אים, ומובל הלחם הנה בסבך המראי. ולא מצא את „בעקודה".

קשה להאמין כיום הזה. איזו הרגשה של עזובה ובדידות אפפה את המחיישבים הראשונים.

כיום הזה, כאשר כבישים רב־מסלוליים מוליכים לבני־ברק — כבים בחה מזח, הבנים חיפה מזה הי נחיב הנגשב לפחח־חקוח המאוכלס משני הגדחים בבניני־מגורים מהודרים — אולי אל נכון ראוי ונחוץ להעלות מחוך הזכרון את המחמנות הבלחי־נשכחות כיצד נראחה בני־ברק כשהיא היחה עדיין „בחרלולית", משוחו כמשמעו.

„בני־ברק" אמנם היוחה כבר אז עכורנו, העולים החדשים. מדבר מגולל, שהרבה חלומות נחלו בו. אבל במציאות זה הסחקה באוחן אחר. על „המסח" הפסח בני־ברק נקרחה מחערים. אלא בנקל ניחן היחה לאחר אוחה. החורים לקחו גם אחר שם לנסיעה לחל־אביב. הסדר של החחברות אז חיח. כי „האופר מובלי" של „איחוד רגב" קבע את קו־הנסיעה שלו בנחלח־גנים. מול הפינה. שנבנחה שם לאחר שנים מצחרה המשטרה של רמח־גן. כשיצאנו לדרך בבוקר, העלחנו ללא קשיים לעצוא את חחנת־המרכז של האומנוכוס.

אפרחי „ללא קשיים" — זה לא בדיוק. כי זו לא היחה דרך יסירה. ירדנו לאחר, הוסיפנו מעלה בנכעח (כי בני־ברק בנויה בעצם על מספר גבעות). אך לא שעינו בדרך. משני צדי הכביש לפחח־חקוח היו נסחים ערבים. ושיירות של גמלים הוליכו יסיחיר לבנינים. שהוקמו פה ופם. בראש השיירה צעד המוך ועליו רכב הערבי. ראש השיירה. כזו היחה אז „המנה החורי" של היישוב החדש שעמח כארץ־האבות. אולם „הבעיות" החחילו לאחר שחחר־רים שלי סיירו את כל הענינים בחל־אביב, ובגלל כך אירענו לשוב „הביחה". כשהאוחובוס נעצר ב־חחנה המוסית בנחלח־גנים היה כבר חושך. המושב „חושך" של היום אינו דומה כלל לפח שנקרא „חושך" אז.

התחלנו לצעוד ברגל בכיוון בני־ברק, וקשה היה להבחין בלילה בשום סימן של ישוב. שיאוחת אלינו מרחוק. בגלל כך עיגנו. ראינו איזה אוד מנצנץ מחוך צריף העומד בחוכו. הלכנו לפי כיוון האור, החברה, שם היח צריף של „רמח־גן, בעל הבריף האמץ לכוון אוחנו לדרך הנכונה. שוב צעדנו עוד נגיב בחושך מוחלט בחוך הגחלות וביעות לעבדות־קוצים. אות „בני־ברק" לא הגלחנו ובעוח

הייחי ילד ומרגש בכבכי נורא. הרגשים כאבו וחחר גדול נפל עלי. צעקתי ובכיחי ואבא לא יכול היה להרגיע אותי. והצעקה דוקה הוציאו אוחנו מן המצוקה. למעשה היינו קרובים למרי לנקודת בני־ברק. בסך הכל כמאחיים מטר נשאר לנו עד למגש־בה. את קול הצעקה קלט אחד מהמחיישבים הרא־שונים (ואני זוכר הימב את שמו. כי היה זה ר' אהרן פוירמן). שיבא לקראחנו עם פנס־רוח בידו. הפנס האיר לנו את הדרך ובסך־הכל צעדנו עוד 5 דקות, וכך הגענו ברוך־השם שלמים וברואים בחזרה לבני־ברק...

אפשר לספר הסון סיפורים מבדחים כאלה על חקופה הבראשית של בני־ברק. כל אחד מבין המח־יישבים הראשונים, אשר זכו להגיע עד כה, ואשר עיירת בני־ברק החליטה — על־פי הצעתי — להע־ניק להם את סדליון היובל של בני־ברק, כל אחד יכול למלאות ספר שלם מכל אותם יסורין ונפיונות המדהים ומכאיבים, אשר רק בזכות זו והדרה לכך זכינו לראות את בני־ברק בבנינה.

קנין ב'

„ותלמוד תורה כנגד כולם" — המערכה הנמרצת למען הבטחת חינוך תורתי מקורי לדור הצעיר

ברם, בנוסף לחבלי בראשית אלה היו לנו בבני־ברק מאבקים קשים מסוג מיוחד, ואותם המאבקים הרוחניים קבעו ועיצבו את צביונה הייחודי של בני־ברק עיר התורה המסורתית. לדעתי, אני אומר זאת מנסיוני האישי של המעים שנות חיים בבני־ברק, המאבק הרוחני המסרני. שסמני היו תוצאות מבור־כות ומרחיקות־לכת לטבעית אופיה המסורתי המובהק של בני־ברק — היה זה המאבק הנחרץ להקמת „תלמוד־תורה" במתכונת המקורית של החינוך התורני השלם, כפי שזה התבסס מדורי־דורות אצל יהודים סולין, יהדות של תורה וחסידות.

היתה זו מערכה קשה, מערכה שנמשכה שנים רבות. מערכה על ציפור הנפש של הדור הצעיר, של ילדי בני־ברק. לפי מיטב הכרתי, מכיוון שאני בעצמי זכיתי להיות בין התלמידים הראשונים של תלמוד־תורה של שם רבי עקיבא בבני־ברק, במוחבי, שזה נוסא לפחקר היסטורי רציני. שמחלכת של אוחה מערכה על שמירת מהרהו של החינוך החורתי בבני־ברק, חוסף את שרשי המאבק הרוחני המלא של היישוב החדש בארץ־הקודש. אינני מחכוון לפ־גוע הסרחלילה באיש אחד מבין המחיישבים הראשו־נים של בני־ברק, אשר נזכחם שמורה לעד בחולדוח ולוחמם לייסודו ולבסומו של ישוב יהודי המשחחת על אדני החורה והאמונה. אבל לקח האמת והחיסמ־רית זה לקח נוקב ומכאיב, כי היו מספר משפחות שהלכו שולל אחרי הסיסמאות הנכוכות כי בארץ־ישראל נוצרת „מציאות חדשה" שמחייבים לחת־חשב בה, ולהסתגל אליה. אלה „המסתגלים" סברו, כי החינוך של „המזרחי" יכול להבטיח דור־המשך לחורה ולחעודה, וחיות שהמוסדות הלאומיים בירו־שלים מקיפו כסף וחקציבים בסולה, וכן כל יחד הסידודים המוחצים לחקמת בית־ספר חדש, קמצו על המציאה הזאת ואימצו לעצמם את נוסחת החינוך המפורר של המזרחי.

חלקה הנוקב מהו? אמחפץ אך ורק ברסיחה כל־שהי, ואומר בחכלית הקיצור, שכמה וכמה משפחות מבין המחיישבים הראשונים נאאכוכו מרה. הבנים והבנות שנחנכו במוסדות מרשרים לא המשיכו לצערנו, בדרכי האבות. ולא הם שעיצבו וקבעו את דיוקנה הרוחני של בני־ברק. לעומת זאח בואו וראו

עד היכן הגיע המבם המעמיק והמרחיק־ראות של גדולי מאורי הדור. ובראשם האדמו"ר זצ"ל מגור, ושל מנהיגי אגודת ישראל בפולין, אשר הם היו הראשונים להבטיח את הקיקע (קרקע בפיטל ממש. דווינו מגרש־בנין להלמוד־תורה!) לצמיחת החינוך התורתי בבני־ברק. אשר מבין כחליו קמו ויצאו לחחמי החורה ומסיבי שלשלת־הקבלה של בני־ברק. מרכז חיות לחורה ולחסידות.

זחה זכות היסטוריה שאין כלל להעריך אותה במלוא הקפה והשלכותיה. ועל זכות זו מציד נאמנה סיפרה של בני־ברק רבי יצחק גרשנקרן ז"ל, בכרך הראשון של ספרו „זכרוניחי של בני־ברק", כדברים אלה:

„— — השתדר במחננו (אצל חברי „בית ונחלה" בוורשה) זכאון־רוח עד לידי יאוש. ראו בצרת נפשי חברי הועד הפועל של אגודת ישראל בוארשה ובראשם רבי יצחק מאיר לוין ובקשו פיום לנפשי. כסף במ־זומן לא נמצא בקופת „קרן הישוב". החליטו למסור לידי „שוחה כסף", המצי־ערך של כסף, כגון קופסאות בשמים לחבדלה, גבי־עים לקידוש וכיוצא כהם. ממפעל תרומת החפצים, שערכה „קרן הישוב" בפולין. מכר־נו את החפצים וקיבלנו דמי פדיונם סך מאה לירות שטרלינג במזומנים. בסכום פעוט זה פצינו את הבריעותיה של חברת „גאולה" לרגע קט וחלף אותו סכום זיכינו את אגו־דת ישראל בחלק מאדמתה של בני־ברק... ונתגלגלה זכות גדולה ליזיהם שעלו לארמי חפצים הללו, כי קרקע המגרש שעליו בנוי ועומד בית „התלמוד תורה" בבני־ברק נקנה בדמי החפצים נדבת לבם— —

כך אמנם הוכחה הקרקע לבנין הלמוד־תורה. אך הדרך להקמת מוסד חינוכי תורתי לדוגמה היתה די רחוקה וחרוצה מכשולים לאין קץ, ומחובתי להדגיש את העובדה המעטרת, כי שנים רבות נלחמו שקטני תלמוד־תורה עד ש„ועד המושבה" בבני־ברק הכיר במוסד הזה!!

זו סרטה רוחנית מפוארת משנות „בראשית" של בני־ברק, אשר כמה מהמחיישבים הראשונים עמלו ומרחו למענה בשלוא מסירות־הנפש. והיתה זו מערי־כה חמודה ונאיצה בין כוחות בלתי־שווים, מצד אחד התבטסה בבני־ברק רשת החינוך של המזרחי, שקיב־לה תקציבים למבבר חן לבנינים והן להחזקה מקומת „הרוב הלאומי" בירושלים. כל הלימודים היו שם בעברית והתכנה הזאת היתה להסיק את „המסורת מפו־לדי". ולבבנו „מציאות חדשה", כנגד גישה נוחה זו נלחמו מייסדי „תלמוד־תורה". ובראשם המיכי בוד מבין המחיישבים הראשונים, שדרשו חינוך על סה־רת הקודש ללא כל פשרות ולשם שמירת מסורת החינוך קבעו את שפת־הלימודים באידיש על־פי מסורת הדור סולין ובדומה האמבוק ללא־סייג לגבדי לי החוחה ומורשת המסרחות. אבן היחה זו הלוכה „כנגד הזרם", המבחנים היו על כל צעד ושעל. הן בסחבן הכספי הן בסחבן הרוחני הן בסחבן הארגו־ני. אולם המאמצים מחוך מסירות־נפש הוכחרו בחב־יצר למעשה את הנחמיות של תלמוד־תורה. שלא יכלו להשלים עם כישול חורה של חינוקות מבית רבן הם פסוס מצאו חחבולה פשוחה לחחות את החלר־נות בצריפים ודרך החלונות קפצנו. אנו הלמידים הקפנים, לחוך הצריפים מניחה וכך המשכנו מן־ריפה בליחודים...

אין לי כל ספק, שכל פרשיות הסכל המאמצים הצל־אנוסיים לבסם את הלמוד־תורה הראשון בבני־ברק ראויים להירשם בפרוטרוט. פסוס שזו היוחה המערכה הרוחנית המכרעת לעתידה של בני־ברק. בלעדי הלמוד־תורה המאבקים לקיומו של חינוך חורתי מחור עלולה היחה בני־ברק לקבל גון אחר וכיוון שונה, ולכל היחר היחה דומה בצביונה הדומ־ני לפוסבה. כדוגמה „כפר חסידים". למשל. אין לזל־זל בפוסבה זו, אולם כמסמכרים את בני־ברק — הרי המחנה היא לפגודת־הנצחה של יהדות החורה.

„הזורעים בדמעה — ברנה יקצורו"
אחד משרידי המחיישבים הראשונים, הרה"ח מרדכי מנדל גרבניץ, שעלה ארצה והתיישב בבני־ברק כמצוות הרבי מגור זצ"ל — מניח את מדליון היובל לראש העיר הרב יצחק מאיר שהיה מראשוני החניכים של הלמוד תורה הראשון בבני־ברק

קנין ג'

„יום מנוחה וקדושה לעמך נתת" — במאבק נועז וממושך חושגה והוכרה השלטת שבת־קודש בשערי בני־ברק

אולם מלבד החזית הרוחנית הנאת לביבות דיוקנו של הדור החדש, היתה הזיה חשובה נוספת, בעלת אופי יותר חיצוני מאשר פנימי — הזיתה זו המלחמה לשלטונה של שבת־קודש בבני־ברק.

ברגע זה, כשאני נוגע בנושא עדין וריגש זה — שבת־קודש בבני־ברק — מוצף אני בגלים של זכ־רונות. מאז ילדותי ממש, למן הימים הראשונים של הייסוד־תנו של אדמה בני־ברק מלווה אותי מערכה נועזת וכלתי־פוסקת לשמירת שבת בסובביות ולהש־למת השבת כיום של מנוחה וקדושה בבני־ברק. אלו היו חזיות בלתי־נשכחות גם מבחינה „מוד מלא" — זאת אומרת של לחיצה נועזת נגד מחללי שבת ופורצי־גדר. אשר עינם היתה צרה בגינת קודש זו של בני־ברק; וגם במובן של „עשה טוב". הבמונה על עונג שבת אמתי. שמיסדי בני־ברק שעמד מן התענוג העילאי הזה מלא חפציהם. וזה נתן להם חוזן לעמוד איתן בכל המשברים.

אין לחכוב שהגורלים החילוניים, שתקנו גם הם יחד בבני־ברק בסגנים הראשונות הקשות של פיתוח המושבה, השליטו בנקל עם צביונה הרוחני המסורתי של בני־ברק המחודשת. הענין של שמירת שבת בפרהסיה, של הפסקת הנהגה ברחובות ושל הפ־גלות לעקרון של מנוחה שבת בפועל ממש — כמה מאבקים קשים נדרשו מדי שעם בעמם להבטחת עקרון של „מנוחה ושמחה אחד ליהודים, יום שבתון יום מחמדים".

קודש־כל היה נחוץ, שמחיישבי בני־ברק הזרדים יוכיחו ויפגינו כלפי עם ועולם, שהם עלו לארץ־הקודש על מנת לחיות בה חיים של קדושה. ושהם שוכנים להקריב הרבה למען שמירת שבת קודש כדת וכדין. מה ששו ראשוני המחיישבים? הם עשו דבר־מה ששוה, אך דבר מוצלח ומשכנע ביחתר. מנהג נאה חידשו אלה החלוצים הראשונים, שבבל ליל־שבת, עם נגוד סעדות שבת־קודש ליד השולחנות בכל בית, התכנסו החושבים החדרים ליד שער־הכניסה של בני־ברק, העמידו שולחנות וספסלים לרוחב הרחוב הראשי, וה לחוב רבי עקיבא, ועדכו בארוח שומני ביחתר מיכנות של „עונג שבת".

(סוף בעמוד 35)

כך נתגבשה ונתחשלה עיר התורה והחסידות

המאמץ ההתנדבותי שהושקע בבנין בני־ברק

מאת: שמואל יינברג, סגן ראש העיריה

קו־היחוד של בני־ברק בולטים ומזדקרים לכל עין. ויש לה לבני־ברק בנוסף לכל אלה סגולה מיוחדת, אשר במקום זה אכן אמת היא ויחידה ללא אח והשוואה בתהליך המתמשך של בנין הארץ וביצור המדינה. זוהי קו־אופי יסודי ומהותי, בתולדות בני־ברק, שסון הדין להתבונן בו כראוי.

הסגולה הנדירה הזאת היא — כי בני־ברק עיר התורה והחסידות. וגם עיר של נמילות־חסדים בתיקף המלא והמעמיק של המושג. נכונתה ותוקפה מתוך מאמץ עצמי בביר. מתוך ניוס הון עצמי. מתוך הגדר מה התנדבותית שאין דומה לה. אפשר לנסח קביעה זאת בצורה אחרת. מכיון שערי הארץ ומוסדותיה המרכזיים בתוסר ובדוחה כאהד עמהו בדרך־כלל „מלמעלה למטה", וזה הולם ביהר שאת את תקופת המדינה. זאת אופדת מיוחדות באו מהדרגות הנכר־זות המרכזיות בשלטון, והרון שהשקע בבנינים בעיקר. גויים ממקודות ממלכתיים וציבוריים, הן כמענקים הן כמלוה ארוכות־מודה.

בתוקף היותי בעודב אישית בתכנון ובניהול הר כספר של עירית בני־ברק מזה כמחצית יובל שנים, אריחה לעצמי לנסח מספר הנחות־יסוד, המחשפות את מלוא משמעותה של המציאות המאלפה המודר־בת מסחר עובדות. שהן אחת: — כי לפיתות בני־ברק הושב מיוע ממלכתי קטן ומובבל מאוד מבחינה יחסית ולמרות זאת בני־ברק הסכילה לארגן לעצמה מיוע נרחב ורב־מיקל ממקודות התנדבותיים בארץ ובתפוצות; ויחד עם זאת ידעה בני־ברק לנהל משק עירוני הסכמי, על מנת שתוכל להעביר כספים מהריאים מהנאות שופטות לצרכי השקעות לשם פיתוח.

בקצרה: הייתי מצביע על שורה של עובדות אופיר־ניות. כדלקמן:

א) בני־ברק לא הוכרה רשמית כעיר „עיירת פיתוח" ולא הועמדו לרשותה הקציבי־פיתוח הולמים — אך הפציאות נתבשמה באופן כזה, שבני־ברק קלטה גלי עליות בלתי־נפסקות, והיא נאלצה להדחיב ללא־הרף את שרותי־תשתית — כגון מים, ביוב, כבישים, וכו', מבלי שהיא תמונה על כך בצורה נאותה מהקציב המלכתי;

ב) בני־ברק לא פונקה כי אם קופחה מאת השלטונות המרכזיים לרבות מה מרכז השלטון המקומי, מפני שהיא, בני־ברק הצטיינה גם בקליטה העליה ועוד יתידה מזו בריבוי מבני מבורך — כן ירבה — עודדשו השקעות נמרצות בהתרחבות עצו־מה של הרשת החינוכית ובטיפוח כל צרכי הגיל בתחומים החינוכיים של „הדאגה לאם ולילד" בתי־קד מלא.

ג) בני־ברק הקדישה מאמצים כבירים להבטחת שרותים קהילתיים, והכוונה היא סעל לכל לשרותים דתיים המהווים מוסדות־יסוד בכל קהלה יהודית מאז ומקדם. זוה השתקף במשך שנים רבות ב־10 אחוז מתוך התקציב המולל. ואולו הסתתמות הממשלה והשלטון המקומי בהשקעות אלו היה פעם מזעיר.

ד) בני־ברק התורתית רשמה הישגים נדירים ומפוארים בהקפת שורת שלימה של מבצרי התורה. התמסדים עמדות ראשונות במעלה אצל העם היהודי בתקופה שלאחר־השואה, עד כדי כך שבני־ברק כבשה מקום מכובד ב„מפה הרוחנית" של יהו־דות העולם. וכל זה מצטרף יחד להשקעות־עתק בסך של מאות מיליוני לירות. אשר הסתתמו־תו של החון המלכתי בכל זה אינו ניכר כלל וכלל.

ה) בני־ברק החסידית, שאף זה מחבלש יחד ויחד כאחד מגוניות האופיניים של העיר, השקעה אף היא מאמצים עצומים, בנפש ובדמים, ברוח ובחומר ליציקת יסודות ולהקפת בנינים־מידות למוסדות תורת וחסידות. המוקדשים לתפילה ולהתע־תעדות. לחינוך וכן לצרכי חסד ועזרה הדדית — ושום זה הנסבר ומסתכם לאחרונה ב„יש" ציבורי הקרין השפעה חזקה, הגדלה וחולכה.

ברור, שעל מנת להציג פלוא משקלה של בני־ברק התורתית־חסידית אשר בנתה הקיפה את עצמה ב־תנועה התנדבותית שאין דומה לה — ברור שלהדגים ולהוכיח זאת בצורה משכנעת ניתן אך ורק באמצעות „סקר" מפורט ומסעה המערך על־ידי מומחים מקצו־עיים בתחומי השקעות וידע חברתי. אולם עד לערי־כת סקר רב־היקף כזה מספיק וד' אף להעיף מבט חטוף על פני חצות בני־ברק, כדי לעמוד על אופיה המגולי של תיעוד מוויית־ראיה זו של שילוב צרכי הציבור עם צרכי הפרט.

*

נזדמן לי לא מופן לסייר בבני־ברק בלוויית אור־חים מבין אנשי השלטון המקומי בערים השכנות, השקתיבות ל„איצוו עירוני" בנושאי התתבורה הי־ציבורית.

עברנו על פני בני־ברק ונתבלם תיכף ומיד השוני המהותי בתיפקוד של כמה מהבנינים הגדולים, ש־מראיתם החיצוני העיד שהם נועדו לצרכי ציבור ולא למגורים, והם משכו תשומת־לב דוחקה אל מלמדים המגורים בתכניות רחחיות של „בנין עירוני".

— אצלנו — הערון וקבוד האורחים מן הערים השכנות — אחוז המבנים הציבוריים נמוך בהרבה יותר. והעיקר, שכל אלה הבנינים המשמשים את הציבור שייכים בעיקר אל מה שנקרא „המימסד", והכוונה למוסדות ממלכתיים וכמו־ממלכתיים: בתי־ספר, קופת־חולים, סניפי בנקים. או מומרות המחר־ויחיים וכומה. וכאן, בבני־ברק נראית המציאות המתבטאת כזה־הא שונה בתכליה.

אכן הייתה זו קביעת־דברים קולעת ונוקבת. אחוז גבוה יחסית מכל הבנינים בבני־ברק הוקמו למען הציבור ומתוך המאמץ ההתנדבותי של הציבור. יש רחוכות. שבהם כל בנין שלישי או רביעי משמש לצרכי ציבור: בית־כנסת, ישיבה, כולל, בית־מדרש, בית חסידי (מוסד־מחסה, מעון ילדים וכו'), בית־מבילה, ובנוסף עליהם בתי־עזוכות, ועוד.

הבנינים הגדולים והמפוארים ביותר בבני־ברק — אלה לא בתי־מוחרות למגורים, אלא דווקא מוסדות תורה, ישיבות קדושות וכוללים, וכן ממגרים לחינוך הבנות בדרכי התורה והסמורה.

בני־ברק מוקמה מכל הצדדים כבתנוות־מבצרים בבנינים־מידות של הישיבות. מוהר לומר, שכל הנכ־עות בבני־ברק מכריזות ואומרות: „תנו כבוד לתורה". לא הרחק מהבנינה הראשית אשר בנתה הקיפה את עצמה ב־תנועה התנדבותית שאין דומה לה — ברור שלהדגים ולהוכיח זאת בצורה משכנעת ניתן אך ורק באמצעות „סקר" מפורט ומסעה המערך על־ידי מומחים מקצו־עיים בתחומי השקעות וידע חברתי. אולם עד לערי־כת סקר רב־היקף כזה מספיק וד' אף להעיף מבט חטוף על פני חצות בני־ברק, כדי לעמוד על אופיה המגולי של תיעוד מוויית־ראיה זו של שילוב צרכי הציבור עם צרכי הפרט.

*

נזדמן לי לא מופן לסייר בבני־ברק בלוויית אור־חים מבין אנשי השלטון המקומי בערים השכנות, השקתיבות ל„איצוו עירוני" בנושאי התתבורה הי־ציבורית.

עברנו על פני בני־ברק ונתבלם תיכף ומיד השוני המהותי בתיפקוד של כמה מהבנינים הגדולים, ש־מראיתם החיצוני העיד שהם נועדו לצרכי ציבור ולא למגורים, והם משכו תשומת־לב דוחקה אל מלמדים המגורים בתכניות רחחיות של „בנין עירוני".

— אצלנו — הערון וקבוד האורחים מן הערים השכנות — אחוז המבנים הציבוריים נמוך בהרבה יותר. והעיקר, שכל אלה הבנינים המשמשים את הציבור שייכים בעיקר אל מה שנקרא „המימסד", והכוונה למוסדות ממלכתיים וכמו־ממלכתיים: בתי־ספר, קופת־חולים, סניפי בנקים. או מומרות המחר־ויחיים וכומה. וכאן, בבני־ברק נראית המציאות המתבטאת כזה־הא שונה בתכליה.

נופה ואופיה של בני־ברק

בני־ברק מצטיינת באחוז גבוה של בנינים המוקדשים לתורה ולחסידות שהוקמו כמעט ללא סיוע ממשלתי

בית־הכנסת הצנוע הזה „איצקוביץ" בשיבת הרחובות רבי עקיבא והרצל, או בית־המדרש „הסראי" של פועלי אגודת ישראל ברחוב הרב דסלר בזכרון מאיר — אלה נחשבים כבתי־כנסת שוקקים לאור דווקא הודות לבנינים שלהם.

מבודני, שלכל בנין של בית־כנסת, בית־מדרש, או בית־חסידים בבני־ברק יש „היסטוריה" מאלפת, וחיי מוסדות שהחליף בייתם נמשך שנים. אבל הקו הי אופיני בכל המוסדות, שקיבלו מעם מוביר. אחוז מזערי מעם, ממקורות מסשלתיים או מוניציפליים לכיסוי ההשקעות. כל מה שהוקם — הוקם בראש וראשונה מתוך מניעים התנדבותיים.

וזה שייך לומר גם למוסדות תורה וחסד שהוקמו עבור עדות המזרח ויהדות הספרדית בבני־ברק. המפעל האדיר לבנות ישראל „אור החיים" שמטו בית־הכנסת הצנוע הזה „איצקוביץ" בשיבת הרחובות רבי עקיבא והרצל, או בית־המדרש „הסראי" של פועלי אגודת ישראל ברחוב הרב דסלר בזכרון מאיר — אלה נחשבים כבתי־כנסת שוקקים לאור דווקא הודות לבנינים שלהם.

מבודני, שלכל בנין של בית־כנסת, בית־מדרש, או בית־חסידים בבני־ברק יש „היסטוריה" מאלפת, וחיי מוסדות שהחליף בייתם נמשך שנים. אבל הקו הי אופיני בכל המוסדות, שקיבלו מעם מוביר. אחוז מזערי מעם, ממקורות מסשלתיים או מוניציפליים לכיסוי ההשקעות. כל מה שהוקם — הוקם בראש וראשונה מתוך מניעים התנדבותיים.

וזה שייך לומר גם למוסדות תורה וחסד שהוקמו עבור עדות המזרח ויהדות הספרדית בבני־ברק. המפעל האדיר לבנות ישראל „אור החיים" שמטו

„אם אין אני לי — מי לי?"

המתישבים הראשונים יצאו למצוא דרך ומסילה בגבעות הכפר הערבי — ואז טלד „רחוב רבי עקיבא" שהנו עד היום לב העיר

נודע לתפארת בארץ ובעולם כולו, ומי שיודע את תולדות צמיחתו, והתרחבותו והתפתחותו של מפעל חינוכי רב־עוצמה זה יודע שהוא בנוי רק על תת־מבנהו של קומץ עסקנים נדעים, ההון שהושקע בו בא בעיקר ממספר נדיבי־לב מבין העדה הספרדית.

אף מי שיעבור סיור חטוף על פני „בני ברק הח־דשה", שמעבר לבנים תשחור, והמבונה היא לפה שמכונה שלא־ביצדק בתור „פרדס כ"ץ" (כי פרדס כ"ץ היוה פעם שכח מצומצם עם כמה בתים, ש־סדרה שם „מעברה" מבנית לעולים), הרוים הלבנים והמרחבים שם הסיכנים של „קרית הרצוג" — יוסתו להודע. שכמה מבתי־הכנסת של עדות המז־רח שנבנו שם, לא הוקמו בכספים ממלכתיים. אלא הודות למאמצים עצומים של המתפללים, בני עדות שונות, ובתמיכה ממיומת מאת עיריית בני־ברק.

ויש עוד חתומי־פעולות, אשר נחוץ להכירם מקרוב כדי להווכח עד כמה הושקע בהם „הנדרת ההתנד־בותי". ואני מעיין לומר, שאף בכתתי הפעילות של עיריית בני־ברק, ניכרת הטעמתה של הגישה ההתנד־בותית. במידה הרבה יותר מכרעת בהשוואה לשלמון המקומי בערים שכנות. אביא מעל לכל כתור דוגמה את הקציבי החינוך העירוניים, באופן מיוחד מחול־קות ההשקעות לכיסוי הוצאות מוסמות מצד אחד ולהשקעות לשם פיתוח מאידך.

*

בני־ברק מתוארת בתור „עיר הילדים והנוער", וזה קודם־כל תואר של כבוד ותואר זה אמנם נובע מאוסיה המסורתי המהבהב של העיר. המבורכת ביה בריבוי מבני הרבה פעל לטמוצע הארצי. אבל זה גם תואר מכביד מבחינת תקציבית. משום שעיר של ילדים תובעת השקעות ניכרות ודחופות ביותר גם בתחומי הפעל — לאם ולילד, לטיקות הבראותי ול־עזרה רפואית מנונת, וגם בסקטור החינוכי — לחר־חבה מספר בתי־הספר מכל הזרמים, לרבות הגנים והגנונים. ואני — קובע זאת מתוך צער. שהמלמונות המרכזיים במדינה לא הוסיפו את המימה הנדרשת בתחומים חיוניים אלה. למרות העובדה המקובלת על הכל, שזו צריכה להיות ראגתה הראשונה במעלה של המדינה לתמוך ולעודד ככל האפשר את המשפ־חה ברוכות־הילדים.

ברם, כאיש ניהול העיריה מזה שנים מספר עלי לומר, שנציגי היחידות הדרדיות דאנו חמיד בעקביות מרובה להבטיח את הסרותיהם הנתוצים בתוצאה כי הריבוי הטבעי המבורך, ולא אחת הסכנו כסף וקמצנו בהוצאות שונות על מנת שנוכל להעביר כסומים ניכרים להרחבת הרשת החינוכית. להבטחת „ביתות" לורם הלמידים המתגבר, כן ירבה, הציקר לדאגו לכך שבני־ברק לא תלך בדרך הקלה הנגלוה הזאת של „בתי־ספר של המשמרת השניה". שלומדים בהם רק בשעות שלאחר־הצהרים.

זה היה מאמץ עצום ועצבוני בלתי־רגיל, שבמעט בכל שנות קיומה של בני־ברק הצלחנו להבטיח מקו־מות בבתי־ספר לכל הילדים בגיל לימוד־חובה ש־נרשמו לחטמדות חינוך עירוניים. ואני מניח באופן כללי, שהשתתפות הנוערים הממלכתיים בפיתוח מוסדות־החינוך, בבניית בתי־ספר והפעלתם התקי־נה, היתה אצלנו בבני־ברק קטנה בהרבה בהשוואה לאפשרויות הכל־ארצית. בתקציבי־פיתוח־החינוך של עיריות אחרות הגיעה השתתפות המפעלה לשני שליש, ולעומת זאת בבני־ברק נגרר חלקה של המפעלה בתקציבי־הפיתוח של מוסדות־החינוך ל־שליש אחד. זאת אחרת כמחצית פחות מן המקובל! יזה ברור מפילא. עד היכן נדרש היה מאמץ עצמי, התנדבותי מובהק, מצד האחראים לגיזעל כספי של הציריה.

*

ויש עוד תומס חשוב ואני חייבו בממגרת הפעילות העירונית. אשר בני־ברק היתה נאלצת להקיקע בו מטומס ניכרים. הרבה למעלה מכל המקובל בעיריות אחרות. המדובר — באספקת שירותים דתיים מגוו־נים. אשר תעשיל בני־ברק דרשו אותם בחיקוף רציני ובאורח מתמיד כמדרך חייבו מטם.

(מוף בעמוד הבא)

צרור זכרונות על בני־ברק של הימים ההם

מאת: שלום שכנא רותם (רוטנברג)

בתפקידי כמנכ"ל במשרד הפנים לענני השלטון המקומי יוצא לי ל־מייר על פני הארץ, במסרה להכיר מקרוב הן את ניהול העיריות הגדולות והמרכזיות והן את פעילות המועצות המקומיות עד לקצונה שבהן.

אך פשהמסגרת נצערת לעתים ב־רמזודי הכניסה לבני־ברק — יש וה־עיניים מהעצמות לרגע קם הלב מו־צף בגשמיות של זכרונות, השלם מ־ציון. „בבוא תחום של בני־ברק", ועל השלם מודגר הסמל העיורי של העיר: הכתר מפציע בין הגבעות, המשמש עולה ומפזרת קרניה, ובקרע מרמזת צורת שני לוחות הברית... ה־ציור הזה נראה לי מוכר כל־כך, מהבר מה רבות בשנים, והענין סובן בתוכ־לית. משום פרטי היחסה ביחסה זו של ביטוים הסמל הזה, לעת היותי תושב בני־ברק, ואחר מבין אלה שהיתה להם הזכות לעבוד את השלטון המקומי בעל הצביון היהודי בבני־ברק.

זמן קצר לאחר עליתי ארצה בשנת תרצ"ד, נקלטתי לבני־ברק. לעיני מד־דיקת התמונה של אז, מרשבה צנרנה, כפר־כפר מפר־שיירה, רחוב אחר מר־מי, רבי עקיבא, ברוחב שלושה מט־רים וחצי, חלות עמוקים וטובעניים, אך בית־הרוחה „דובקי" פעל ככר כמ־קום. הם רכסו את בנין בית־הרוחה „ברקאי". שלא היה מסוגל לעמוד בתחרות הפרנסה באין כל מכסי־מגן להגרע הארץ ביטי השלטון המאנ־דאטורי הבריטי.

הסתובבתי בחוצות. ראיתי כמה ר־כמה יהודים מגוללי־רגלן, עובדים ב־פרדסים, פועלים בבנין, עמוקים ב־תגיות, תולנן הנרעד הדת־לפשם שנגלם אז מן חעשק.

בוגד המקומי יישבו כמה נציגים מבעלי־הבתים. אלה הבעלי־בתים היו דתיים. אבל „הארגונים" שלהם גר־אי להם להלוקן אחרת. מיטיבי בני־ברק הזו צריכים לראות מעל לכל ללהום עבור שמירה שבת מוחלטת במרשבה המדרשה. אבל אלה נציגי מבעלי־בתים בוגד המקומי שהיו: „אולי הדרירות תשארנה ריקות". „אר־לי הפועלים לא ירצו לגור בבני־ברק" באם הוא תהיה הדרישה כל־כך!?

בזאת החלה אז מלחמת־הכבה. מ־חובתי להזכיר את הלוחם הבלתי־נשכח ר' דוד פרוינד ז"ל, מחסידי גור ופרושיהו המתיישבים בבני־ברק, שהיה מוכר כפרקים ידים ורגליים על הכביש, על מנת להתנגד לאלה שנמנו לפרוץ דרך לתנועה בשבת, ואז גם קבה התנגדנה „משפרת ה־מתנדבים". להגנת השבת, המפקד ה־ראשון שלהם היה ד' מיכאל רוזן.

בשנת תרצ"ו עברתי לגור בבני־ברק. זמן קצר לאחר־מכן נתקבלתי כמפקד חלקי, עם יישרתי של המועצה המקומית. המשרה שלי היתה מבחל־חשבונות ראשי. „הבוחן" שצריך היה לקבוע את הכיבודים להנהלת הח־בונות, היה — הרב לנדא. רב המקום.

בעיה קשה ומסובכת היוחה עבור המועצה המקומית הבעיה של אספקת מים סדירה. מקרים נגנתה ברוכה מים על „הר הברזל" — זו הגבעה שמפזל הר השלום, אשר הילדים הדביקו לה את הכינוי: ברזל... בבריכה הושעל „מוטור", אך לשבת התאמצנו לאגור מים שיספיקו לשבת כולה. בינתיים נגלה והלכה בני־ברק צצריך היה ל־הגדיל את כושר הקיבול של הבריכה. קיבלנו הלוואה בסך 5000 לירות שטרלינג והבריה אחת לסידור חשמל בתל־אביב הקומה „אוטומאט" מיוחד להפעיל את בריכת המים בשבתות.

בחגיגת מוחצית היובל של בני־ברק

המנמה על החגיגה — מר שכנא רותם, בשולחן הנשיאות: הרבנים הראשיים לישראל הרב א־י־ אונטרמן והרב י־מ־ טוליאנו

בחיותי פעיל בניחוח המועצה המ־קומית ובראותי את דרם התרשבים ההופשיים, המעדיפים להתעדר בבני־ברק מאמת כמה וכמה סיבות — האק־לים המהון, נחיות הנישה, האוויר הנה הבריא וכו' — הבינותי שיש לפעול בכיוון המבדיל — לשמור ל־בני־ברק יהודים שומרי תורה ומצוות מבין גלי הגלים החדשים.

ואכן נזדמנה לי אז זכות גדולה להעמיד על אדמו"ר מיזניץ זצ"ל, שהגיע לארץ־ישראל מהתנחת הנרא־ארופה. שיכרתי שמה אדמה בבני־ברק ולהקים בה שיכון חסדי, פיפור זה על חלקי בחסקת שיכון ויזניץ, אני מפפר זאת בפעם הראשונה. ה־עובדות זכורות לי היטב. הריחה שלי נמצאה אז ברחוב חפץ חיים, שנחשב אז „מחוץ לתחום". ומעם מאוד אני שרם ההנהרנו במקום זה, ולא אתבייש לציין, שלא מרצוני הסוב בחרה לגור בסביבה זו. אלא שנכנסתי אז בחת־נגשות עם „שיגה הבעלי־בתים" ב־מועצה המקומית. משום שבתור גומר המועצה הצעתי להגדיל את תשלום מס־הרכוש מכל חדר בעוד 5 (חמישה) מיל לחדש... כתגובה על כך הכריזו נציגי הבעלי־בתים „חרם" עלי וסירבו להסכיר לי דירה בבני־ברק, לכן נאלצתי לחפש מפלט בקצה המושבה...

אולם הודות לכך שהייתי עסוק ב־חיפוש דירה נמשיתי אז בנאמני־ביתו של האדמו"ר מזיזניץ, אשר בכ־התענינו למצוא בית נוח עבור משפ־חת הרבי. בחיכורות ראשונה עם אדמו"ר מזיזניץ זצ"ל נתעוררה ה־שאלה, בדבר רכישת שטח מתאים ל־הקמת סכונה חסידית. אז העליתי את הרעיון לקנות את השטח בן 37 דונם בקצוי בני־ברק, אשר מחיר כל דו־נם הוא אז 280 לירות שטרלינג. אבל החברה שיש תחרות מסוכנת, הנציגי ההסתדרות היו מוכנים לרכוש את כל הנשטח בסטרה לבנות שכונה משלהם. אז הוסמתי על דעת עצמי לירות אחת לדונם והצעתי את המחיר של 231 לי־רות, ותוקפת זו אכן הכריעה...

בקיצור, האדמה נרכשה, ואז קובלה בני־ברק החרדית „עיר־דם" עצום, אשר עד היום המשמתו מוגשה.

כחובתי לחדגים זאת כתוך הבחת מלאה, כי הטערכה המדרגה להבטחת צביונה הרוחני של בני־ברק כעיר של תורה וחסידות כמצעת־שון ליחדות התורה — מערכה מכרעת זו התנהלה מעל לכל בתחום הענין הרוחני, ד־אני הייתי עד (וגם עוזרה פעיל) לעל־הפה זו.

וזכרני את הימים החם. כאשר ה־מועצה המקומית בבני־ברק סירבה לי הזחיק את „התלמוד־תורה" שנמסר על־ידי אגודת ישראל והמירה רשמית אך ורק בבית־הספר של המזרחי. ש־כל התקציב שלו כוסה מעמם הפו־עצה, אחרי מאבקים חמורים המסיבה המועצה המקומית לקח „המלמה" עבור תלמוד־תורה. ומלחמה כבדה היתה נגרמה להביע „מענק" עבור בית הספר הראשון מטרופו „בית יע־קב" שנוסד בבני־ברק.

ישוב אני חוזר ונזכר בהתרעצויות והתרוצצויות בדבר בחירת „מטל" לבני־ברק. אני העליתי את הרעיון, שאין מסל יותר מתאים לבני־ברק מאשר להחזיר את „משה בבני־ברק" המסופר בהגדה של פסח. הצע־תי שלכן לצייר תמונה. המתאארת את הרגע הזה: „רבותינו, הגיע זמן קרי־את־שמע של שחרית", וכך הוזה. הי־רעיון נתקבל, וצייר אחד מיוצאי גר־מניה שרטם את התמונה.

ארשה לי לומר, שהאראיתי לניהול העירית עמדו על הגובה בגידון זה, הן בהלכה הן למעשה. בכל הבניות המתאר והביצו הוקדמה תשומת־לב להב־נון מקומאות, לסחל, דגם זאת דאגנו להכנים בתכנון מוקדם הרבה בן החדרים והסכלולים והכל על שהרה הקדש, כמובן, על מנת להבטיח רמה מוש־לבת גם מבחינה הלכתית וגם מבחינה תברואתית, למוסדות של מחרב.

חיו סילוקות דתיים, שהודשו בבני־ברק, ושאנו קבענו להם דשומים ראשונים בסובן הארגוני והמב־צעי. הנה, למשל, כל הבניות הקטורות בסמירת שבת הישמשה, ואלו הוו בעיות רבות ומזן גם מסוב־נים בתוך יוצאת מן חכלל במרכז השלטון המקומי, משום שהתעיב הישרותים הדתיים בשאר המקומות היו בדרך כלל 3—4 אחוז מן התקציב הכללי, ואין צורך לומר, שיכולנו לעמוד בעמם כזה אך ורק הודות לניהול חסכוני ביותר בתקציב הוהבאות והשקעות של העיריה, לטיפוח צביונה הרוחני־מסורתי של בני־ברק.

ועל כך נאמר וחובעה מכבר: „שכר מצוה — מצוה". הדדות לאמצעים נמרצים אלה נתושל ייחו־דה של בני־ברק כעיר התורה והחסידות.

כות — אך בני־ברק התנברה על כל הקשיים והמב־שולים וגיבשה מעין „מגמרת מסלכתית", המאשמרת לשמור על מצות שמיטה כהלכה, בסידה יותר מצומצמת קבעה גם בני־ברק דשומים לטיפוח דינו „שמעצנו", לשמל.

התוצאה מגישה עקיבה כזו לשמור נאמנות מלאה על צביונה הרוחני המיוחד של בני־ברק ולהבטיח שירותים דתיים לכל דורש — תוצאה זו המחמה בסמך שנים רבות בתקציב ניכר לצרכים דתיים שהגיע עד 10 אחוז והיוו עשיריה מן התקציב ה־כולל של העיר.

בזאת היוחה עירית בני־ברק בסמך רבות בע־

מאת: יצחק בן־שי

„המפגש בחלל" של טייסי וואשינגטון עם מוסקבה: האם זה מבשר קץ המירוץ האטומי להרס העולם?

באותם הימים כשהעולם כולו עקב במתיחות אחרי מהלכו של מבצע־החלל המשותף בשם „אפולו־סאיוז", ושבלשון פשוטה זה ביטר את סוף התחרות הגראנית בין וואשינגטון למוסקבה של „השליטה בחלל החו־ץ" — באותם הימים קלטתי באקראי קטע־רשיות בין שני אישים הנתשמים עמדות חשובות בציבוריות היהודית באמריקה. והשיח שלהם אמנם התייחס לפי־כומו של עימות רב־שנים בין „הקוסמונאוטים" (אלה טייסי־החלל הרוסיים) ולבין „האסטרונאוטים" (טייסי־החלל האמריקאים).

— „לשמה פה זו עושה? למה האנשים יוצאים מבליחם לסבבע הלל משותף זה, אשר לפני כבר היו מסעות אל הירח הרבה יותר מרשימים? — תמה האחד, שהגו אישיות נודעת באמריקה.

— „פוק חזי מה עמא דבר", בא וראה מה העם המשוגע אומר — השיב לו הנשאל. אף הוא אחד האישים כן „השורה הראשונה" — גם בעיני זה מאודע מעמד. ואוכל למנות לך ניסוקים חשובים להסביר זאת. קודם־כל אני חושב את המסע המשו־תף בתבוסה מוחצת של רוסיה הסובייטית, אשר לפני 18 שנים פתחה את „המירוץ לחלל" בשילוח „הספוטניק" שהוחיה את העולם. זה נרשם בחוד־יום שהוד' לארגות־הברית ולאנגלות התפשית כר־לה. מוסקבה היתה בעוזה שהיא הרביעה את אמריקה בתיסנ מדעי וטכנולוגי כביר כזה ואת „כוח הנצחון" איש לא יצליח להציגו מעמת גדולי המדע באמרי־קה בכשו את פניהם מבושה, המומחים הגדולים לייצור מצנות אטומיות ומיסנות, שכל חשון היו חרודי הכרח, שגחל האנגלות בידם, חשו את עצמם אובדי־עצות. ה„ספוטניק" שיבש את כל חכניותיהם התחזיותיהם, ועכשיו — —

— סלח לי — לא נתן לו הראשון להמשיך בני־מוקים כאלה — אתה אינך לא „אסטרונאוט" ולא „קוסמונאוט", ואל לך, ידידי, לרחוף בחלל. רק להיות צמוד לקרקע ולעובדות. התחסכים אתי? —

— אציג למנוך את העובדות הבסיסיות — הסביר את עצמו הראשון בנועם ובנחת — יש ספרות מדעית ומחקרית עשירה בנושא התחרויות בסיסת לחלל, אשר כפי המשוער הושקע בהן עד 150 מיל־יארד דולר ועוד יותר מזה. ואין שמץ של ספק, שאם הגענו עתה למה שמתואר על ידי כולם „סוף המירוץ וגמר התחרות" בין מעצמות־העל בתחום הטיסות בחלליות, זה מציין נצחון מכריע לאמריקה. אני אוכל להוכיח לך שחור על גבי לבן, שבאותה שעה אפילה לאחר המשלות המרעיש של „הספוטניק" הרוסי, שפרץ התוצה מעבולות האטמוספירה ואחר־כך של מיסה האדם הראשון לחלל, היה זה הסר־מוניטס יודי גאגארין, קבעו מדענים אמריקאים מוסמכים, שאמריקה מסגרת לכו־הפחות ב־8 עד 10 שנים בפיתוח שכניקות הבניה של חלליות. וכעת — —

— זה כאלף פה שאתה מספר, אבל אומר לך את האמת, כי איחר מעניינת בראש וראשונה „הנקודה היהודית" בכל המירוץ הזה — הוסיף השני והכניס נימה חדשה לוויכוח.

— הנקודה היהודית? — שיגן לעצמו הראשון — זה דוקא נושא מרתק. אבל אצלי „הנקודה היהו־דית" מתבטאת במשהו בלתי־רגיל. זאת אומרת, ש־אינני חושב הקטר לכך על הרזמתם של מדענים יהודיים בפירוץ החלל, ואינני שוקל את משמעות הדבר של „הפלחמה הקרה" ועל בעית הפלחמה וה־שלום במזרח הקיכון שזה צנין גורלי למדינת „ישראל". כי אותי מסקרנת נקודה יהודית יותר „מהותית". שיש לה הפלגה יסודה על אחזו כלל גדול באמונה. המגומחת בפשוקו של הנביא: „ואו מדום ענינים ראו מי ברא אלה", החבין את הענין?

— הבינותי בחחלט — השיב והודה לו הכני־לראשון — בנידון האמונה זה בהברה „ענין יהודי", כי בכל ענין שבאמונה חדורים אל המקום הראשון, אל תורה ישראל. אל ספר התנ"ך. וזה נכון לומר, שגושא האמונה בבריא עולם תתבלט כאחד מנקודות ההתנקשות בין טייסי החלל הקוסמונאוטים ולבין נוסעי הלליות האמריקאים. ברם מהו הלקח הנוקב המתקבל לאחר המבצע המשותף, זה שאני שואל...

— זחי אל נכון הנקודה היסודית המסכרת.

המשיך הראשון לסכם את דבריו — כאשר הקומוד־ניסט הראשון הגרוסם בטיסה אל הירח. אשר אגב עד כה לא הצליחו לנחות עליו. הוא הכריז בנוסח ספרני גם רשחצני: „הטפתם ריקים. אין שום סיכון לנחת עליוך"... לעומת זאת, משחמריא לחלל שנים אחדות לאחר מכן האמריקאי הראשון, ג'ון גלן, הוא שידר לתחנות־הקליטה על פני האדמה „פסוקים" נרגשים ותפילות פרטיות־לב, סכיחון שבדרם ונשמע מהדרת הבריאה ויוצרו של עולם, ואנשי החללית האמריקאית „אפולו" שנתחה של הירח הקריאו פשוט פסוקים נלהבים מספר „בראשית". כי חדות אלקים אחוה בהם. והנימוים הבלתי־פוסקים בחלל, שנמשכו מספר שנים מה הם הוכיחו? הטטיים הקומוניסטים שהחיימרו להשיג את „השלטון המלא" בשמי־רום נחלו כמה כשלונות חמורים. ומספר טייסי־חלל משלהם נפסו בנסיבות מראגיות לעת הקמתיהם בתוך החלליות. ולהם הלם הפסוק: „ואתה אמרת בלבבך, השמים אעלה, ממעל לכוכבי־אל אריים כסאי... אעלה על במתי־עב אדמה לעליון"... ובמוסו של הירוץ הדביקו ואף הקדישו אותם כהרבה מיקר־החלל האמריקאים, עד כדי כך שפוסקמה היתה נאלי־צת לחתר על „זכות הבכורה" שלה בטיסות הלליות ולשתף פעולה עם אמריקה — —

*

האמת ניתנה לומר, שדרישת נוקב וכאלף זה לא נים בתוך יוצאת מן חכלל במרכז השלטון המקומי, משום שהתעיב הישרותים הדתיים בשאר המקומות היו בדרך כלל 3—4 אחוז מן התקציב הכללי, ואין צורך לומר, שיכולנו לעמוד בעמם כזה אך ורק הודות לניהול חסכוני ביותר בתקציב והוהבאות והשקעות של העיריה, לטיפוח צביונה הרוחני־מסורתי של בני־ברק.

ועל כך נאמר וחובעה מכבר: „שכר מצוה — מצוה". הדדות לאמצעים נמרצים אלה נתושל ייחו־דה של בני־ברק כעיר התורה והחסידות.

הדגל האדום עם דגל־הכוכבים האמריקאי מחלקים ביניהם את חללו של העולם...

אולם האם זה רק מבצע תעמולתי חד־פעמי או שזה מסמן תפנית מכרעת בפלחמה הקרה בין המעצמות? — תצלום זה חופיע בפרוון האמריקאי בעל התפוצה העולמית „טייס" המשבח את לחיצות־הידיים בין טייסי שתי החלליות

18 שנים רצופות נמשכה התחמודדות הנמרצת בחלל שהיתה לה משמעות צבאית מכרעת

VOSKHOD VERSUS GEMINI

נסתיים במהרה. אולם כמיקיף ומאזן לסדרי בינתיים של אספקטים לא־שיגרתיים המהלודים לסבצע־החלל רוסי־אמריקאי זה, ואמנם משנסיתו לאסוף נתונים שונים נתקלתי בשורה של בעיות־מפתח, המרשמות מאותה היררכיות בין מומחי חלל מצד שתי המעצ־מות הגדולות בתבל.

זה בהחלט ענין לא שיגרתי דווקא לאחר שזו עתונות נשתתקה מגיפות הסטאציה הגדולה. בן תוצאי בא־אלו מתוצאותיו של מעשה מהפכני כזה ביחסי התחרות והתחמודדות בין ענקי התבל.

מה שברור ומדוקר לעין כל, שלחיסול תחרות המדות ומאומצת זו, של אדות שליטה „חד צדדית" בחלל יש השלכות ישירות הן על המאזן הצבאי העולמי הכולל והן על תחזית העימות האטומי ותי מיסני בין המעצמות.

לכם יתר מהירות נראי להנדיר נכונה את הנא־לות תוצאיות המסתעפות מתוך המצב החדש:

1) סיכום המירוץ בחלל — האין זה ומדרות למה השכילו מדעני־החלל באמריקה לחדביק את הסיגור חחטור ולהתגבר על „המנטטול" המטבייטי בבניית חלליות?

2) הסמכת התחרות בחלל על מאזן הנשק האטו־מי — מה מידה הלגות בין שליטה מוחלטת בסיסות החלל ובתפעלת מצבורות חלליות ולבין מדיניות של מאזן־האיבה האטומי, המנוצא מכלל אפשרות הגיו־ניה כל התנגשות אטומית מאסיבית?

3) והעקודה המאלפת ביותר, מה הוכיחה „פגישת פיסגות" זו של הרוסים ואמריקאים בחלליות שלהם, הרי זו הסמן הראשונה שהם תיאמנו ביניהם תוכניות־סיגור וסכיגיות־תירגול בחלל הוראגון. כאשר שתי האסכולות הגבדלות ניצבו זו מול זו, אז מהו הלקח הנכון על הדרכה המדינית של שתי האסכולות הללו?

אם לבחון את העקדה הראשונה לעומקה — כיצד אמריקה הסכילה להכריע את הכף במירוץ־החלל, על אף ההגזמות הגדולה בתחום זה, מה שיותר מת־אים לציין בחור „המדל הגוראי" יש בכך מספר רב של גורמים חובייים. לפי חוות דעתם של מומחים גובעים כל היתרונות של האסטרונאוטים האמרי־קאיים מסקור אחד ויחיד — שהם מרגישים את עצמם אנשים בי־הורין עם בחירה חופשית ויוזמה אישית. ולכן הם מסוגלים להתגבר על כל־מיני מכשולים בלתי־צפויים ולהמציא פתרונות מאולתרים בכל מיני מצבים המזרים ואף נואשים.

זה הקו האוטיני, המבדיל בין סייטי־החלל זה אמריקאים לבין הרוסיים. אלה האחרונים מוגלים יותר מתוך „פחד" או מתוך „כמיה". הם נראים כאנשים המוסמל עליהם להן עצום, כי „אסור להם להפסיד". הם „מוכרחים לנצח בכל מחיר". מלבד זאת נמצאים במרכזי הקר־החלל של הסוביטים „בפקחים" או „מולטרוקים", הרוסמרים גם על „מר־דיות מחולמת" של הישגי החלל הרוסיים ובעיקר הם „מחיקים ענין" על הטיטים. למחוס מהם את כל מה שאפשר ומם זאת לא לסמוך עליהם יותר מדי, בעצם אלו הן שתי גישות. המתבלטות לא רק בתחום מדעי מתקדם זה. אלא גם בהרבה מקצועות מדעיים. כי ברוסיה הסוביטיית מעל כל „מחקר" או „תגלית" יושב קומיסאר בולשביסטי, המבוחן את „ברורתו" של דבר ודבר מנוחי־ראיה מארכסיסטית־מאטריאליסטית, וזה קושר את ידיהם של המדענים ומתקנים בהם לקצץ באפשרויותיהם.

✶

חבדל יסודי זה ברור לכל מאז הרגע הראשון, הרוסים הפריחו את חלוניין שלהם הראשון „ספוט־ניק" לחלל. אף שעם הרוסים לא הוזיעו לספרע על תכניות־הגיגור שלהם, כי הם מחדו שמא זה לא יצליח. זה שבעו של כל משטר דתנרא־אבור, שאינו יכול לסבול כשלון כלשהו. מסני שהוא הי רק על „הצלחות מהגיות". בנגד זה האמריקאים היו מרריי יום בכל שעם על תכנרות החלל שלהם מבעוד מועד. כל נסיונות השיגור נערכו לעיני מצלמות הטלבריה. והציבוריות העולמית היתה לא רק בבחינת „משקיף" אלא גם „שותף" לחוויות הטרגיות. גם במקרה של הצלחות וגם במקרה של כשלונות.

במרשגים מכניים מסתכם הבוני הגדול בכך, שי הרוסים הצליחו בבניית חלים כבדי־משקל עם עצמה מודרגיי, וכך הם יגיעו לתוך החלל מכשירים וכלים עם מטענים עצומים. לעומת זאת הבחר שהם מפר־רים מאוד בסכניות עדינות במקצועות האלקטרו־ניקה וכרומה. הנחוצים בהכרח להכשיח גם נסיעות מסויימת לכלי־הטיסה בחלל ומעל לכל ליצור תנאי־נוחיות נחוצים שסייטי־החלל יוכלו להתנועע וגם לפעול באופן חופשי, ומתוך יוזמה עצמית. אם כי מבוקרת.

שתי הגישות, שתן למעשה תוצאה ישירה משתי אסכולות. קבעו את מהלך התחרותיות בין שתי המעצ־מות. הרוסים שיגרו חלליות אוטומאטיות בלתי־מאוישות גם בכיוון לירח. גם לפרחקים יותר נדו־לים. אל כוכבי המאדים והנוגה. המבצעים בתצוי בתצלהה. נקודת־הדיסה שנתגלתה אצלם — הנגעה אוטומאטית והוטר־נטיות. אם קרה להם איזה „פאנגיר" (תקרית) — נתקלקל הכל, כי לא הוכנו לשבורת־מות אצל הטייסים, לעמוד על התקלות ולנסות לתקנן במידת האפשר.

התוצאה היתה, שסייטי־החלל האמריקאים עברו כל הזמן כמו בחלון־ראווה. ככל תחנות־הטלבריות בעולם עקבו אחריהם. הם קיבלו אומן־רוח אפילו מכשולים שנערמו בדרך באורח בלתי־צפוי. הם, האמריקאים, תתאמצו כל הזמן ליצור לעצמם חיים נוחים בתנאי הסיסה. והם הפגינו חוש הומור בכל מקרה של אבן־נגף וכשלון מחוץ לתכנית. כמה עו־בים זה אירע שהקהל בעולם נמתח ובדמם מסע מסכנות חמורות שנתעוררו בספתיע לעת סיסות־החלל האמריקאיות. כחיחי האדם הושלבו על המאז־ניים וכל ההשקעות הענצומות של מיליארדי דולרים נראו שהולכים למסרון בהוך רגעים ספורים. למנוף התגברו האמריקאים. כזכר התחבולות שלהם הוציא אותם מן הבור. האדם הוחופי שאינו משוגעבר לרודנות הוכיח גם את יכולתו המכנולוגית גם את עוז רוחו והתמסרותו למען שרותים לאנושות כולה.

שנים רבות נערכה בגלוי ועור יותר בסתר התמו־דדות נואשת ובשנים זו בין שתי האסכולות המדעיות. הרוסים לא פסקו מלהתאמר, שהם הקדימו בסרוגה המדעי את האנרטות הנאמרית. עם כי זה נכון שעורר אצלם מחסור בצרכים אנושיים שונים, והם אפילו מסגרים בשטח ניגוד חיטה. על אף שסחר־האדמה הפוריים הנצוטים שעומדים לרשותם — כך הודו ואמרו. בכל זאת בשני החומים הם הוכו את האמריקאים לאין מרפא. זה בחקר החלל ובמיסות החלליות ובנוסף לכך גם... בריקודי הבאלט!

האמריקאים הבליגו מתחילה. סמנו עלבונות ולא היה להם מענה. הם התריחסו לציגור המדדים של ת־ספוטניק הרוסי כאילו היתה זו מעין „מרל הצר־בור מבגולונית". זאת אומרת, שהיו מפלה מביישה. שמוסקבה פשוט הוליכה אותם שולל. הדרימה את כונגוהם ובמחתרת הכינה עבורם מפלה מכאבת ב־שדה הפיות המדעי ובבניית טילים רבי־עצמה האמריאים אל על.

וזה נמשך שנים, עד שהאמריקאים יישרו את הקו והחייצבו להתמודדות כשווים עם שווים. זמן רב היה ניתוק־קשר בין שני המחתרים. הבניות־עקוב מודיות אמנם הוקמו על־ידי שני הצדדים הריביים, והאחד עקב בשבע עינים על כל תזוזה אצל השני. אבל רשמית לא הודיעו הרוסים שום דבר על מה שהם חושבים, מתכנים, בונים ומשקיעים. לעומת זאת פירסמו האמריקאים הכל. שורה של חלליות אמרי־קאיות מן הדגם הראשון „מרקורי" שיגרו בהצלחה. הכל נערך בגלוי והרוסים ראו הכל והיו מסוגלים ללמוד הרבה. אבל הם לא למדו. משום שגישתם הבסיסית היתה שונה בתכלית.

מוסחה בריטי, שתיאר את הישגי החלל אצל שתי המעצמות, ניסח את ההבדל בשתי הגישות בצורה פשטנית כזו:

— האסטרונאוטים האמריקאים התאמנו לנהוג את ספינת־החלל פחות או יותר על־פי עקרונות הנהיגה של מטוס סילוני. הסכניקה היא אמנם מתקדמת ביו־תר, האוטומאטים עם המחשבים הטרייקים מטלאים את כל המשימות המתרכנות. כפי שזה גם מתרחש במטוסי־סילון הענקיים, שלרשותו של הקברניט עו־מדת מכונת־נהיגה משומנת היטב על פי כל הידוע המסכניקה. דעם זאת הוא הקברניט שולט במצב והוא הרואה את עצמו אחראי לתפקודו המדייק של כל המנגנון המנוון.

— כנגד זאת סכניקת הנהיגה בספינות־החלל הרו־סיות משתקפת באופן נוקשה כחרבה יותר. הקברניט הרוסי צריך לדעת הכל ולשלוט בכל. אבל אין לו להשפיל את ידיעותיו ואת כושר שליטתו. משום שהכל שם מוכנס כמגדת של מחשבים לאין ספור. ולא נשאר לו, לקברניט שום יוזמה עצמית. אלא שהוא חכל עושה המבצע על־פי הוראות מתחנות־הגיקוב בסרבו־הדרכה של הרוסים. ואם אפילו יר־צה לעשות איזה תריג, לא יצליח.

בסיכומה של ההתמודדות רבת־השנים נתקבל מאזן השוואתי זה. המראה בעיקל עד היכן הצליחו זה בוסן חישובים משלהם הם הוכנו איך לנצל את הגיסויים המדהימים בחלל לנצוגל לצרכי האיסטרא־טגיה הגבוהה.

ככל שהרוסים הירבו לשתוק ולא לגלות „מדוה מן המחדר" גדל ועצם הפחד שכל מה שהם מתכנים לבנות „מעבדות חלליות" ומל מיני „רכב חללי" שיסתובבו ללא הרף וריקפו את כדור־הארץ, כפי שעשו זאת הלחיינים שלהם „קוסמוס" בסידורות ארוכות ובלתי־מוסקות — כל זה הובן כשלבים בתכנון כוללני לשם הפעלת נשק אטומי קטלני ביותר בצורת מעבדות אוטומאטיות, אשר לא יתכן כלל להתגונן כנגדן.

בחוגי המומחים בנושא „המלחמה הקרה" מתהלכות אמנם הערכות כגון אלו. שבחוי מוסקבה היו לפני מספר שנים אי־אלו תכניות נועזות ביותר לצגל את „המרוצה בחלל" ולשלב את ויתרונות שלה בתחיות של תכנון המלחמה האטומית המסרעת. אבל שליטי מוסקבה היו נאלצים להתבא ולוחר על כל התכ־ניות הנועזות לאחר שהאמריקאים עלו עליהם והקי־דמו אותם בסכניקות הטובות של הטיסות בחלל.

הוסוסתים קובעים ואומרים, שעוד יותר משדעת הציבור באמריקה ידעה להעריך את מסמעותם של מבצעי־החלל המוצלחים מצדה של אמריקה. הסיקו את המסקנות הוחוכות מכל אלה החישבים הבריטי־מים הוועצים המדעיים של שליטי הקרמלין במוסקבה.

✶

ברור, שעל אודות כשלונותיה ואכזבותיה של תכנית החקר הרוסית לגיבוי החלל יוודעים הכי־הרבה לספר הרוסים עצמם. נכון, שבאומבי הם לא השמיעו אף הגה. אבל את האמת ידעו היטב. התתב־את ההגיוניות שבה לגניות את כל שורת הכשלונות היו. מוסקבה דנה לגניות את כל התכניות הבצאיות בגילו את קליפתם. ורק הודיעו בהתרברבות ללא־גבול. שהקוסמונים ניצח במירוץ המדעי והטכנולוגי ואמריקה הגשיגה חפסיה במירוץ זה ולא עזר לה כל הון המאתחכן בוואשינגטון.

האמריקאים התנהגו אחרת. משהחלים הנשיא קנדי לקבל את האתגר הענצום וליצאת להתמודד עם הרוסים על כיבוש החלל. ניסח סיד את מטרת אמריקה לדגיע אל הירח ולהגחית בן־אדם על פני הירח. הענובה היתה שכל המבצעים המדגנתיים בתכניות האמריקאיות של כיבוש החלל התמונו לקראת מטרה מרכזית זו: כיבוש הירח. זו היתה התכנית המוצהרת. אם כי מוסחי „הסנאטון" (המשכ"ל של צבאות ארצות־הברית) בסח שרמו בו אמריקאים ובאיזו מידה מסגרים הרוסים:

— אם לצרף את שעות־המנוחת של סייטי־החלל בכל מבצעיהם הינונים עד כה. לרבות גם את שעות־הטיסה של חלליות בלתי מאוישות זה יסתכם בסך של 20.0 שעות בערך של רחיפה בחלל!

— לעומת זאת סרי־הכל של כל מבצעי־החלל הי־אמריקאים, עד לעריכה המבצע המשותף, נערך פי שלוש בהשוואה לרוסים. והחשבון הכולל של שעות „הבילוי" בחלל מגיע עד 21.000 שעות בערך.

✶

הנקודה הסניה, שדווקא על כך לא מרבים לאחר־רונה משום־מה להחזיק בפומבי. ואולי זה קשור בעובדה הנשק האטומי. נראית הינגית בחחלט. משום שזחזי דעתם של גדולי המומחים האיסטרא־טגיים (המדיגיות הצבאית) בעולם, שמקן המירוץ בחלל מקטין בהרבה את הסכנות של התנגשות אטומית בין־מדינתית.

לפני 18 שנה, כאשר הלוחיין הסוביטיי, הראשון פרץ את מחסום האטמוספירה והתרומם אל החלל אחז סחד אימים ונורא אצל כל מנהיגי העולם החופשי. מכיון שרימו לעצמם שזוזה. החחלת הסוף, מסי־הים רבים חוכבו. שזוזי הגשיגה הגיגית של סוס־קבה על כל הגבנון הנוגע. של הנשק האטומי המכ־ריע. שנסבא בידי אמריקה. הוחיבה הגיגיגי היה. כי הרוזנים הקומוניסטים בקרמלין הסכילו לגחבל אמצעי עוד יותר קיצוני. לכוון נשק קטלני מרחוק החלל. מבלי שאיש יכול להתמודד עם עם הנשק הזה.

הרוסים שתקו מקרום ולא הצהירו במפורשות. למה הם מוסרים מידיעה בתסטוגיג. אחרי־כן שבעו צעד נוסף הגיגרו את הגיע הראשון לחלל. גם־כן לא גילו את קליפתם. ורק הודיעו בהתרברבות ללא־גבול. שהקוסמונים ניצח במירוץ המדעי והטכנולוגי ואמריקה הגשיגה חפסיה במירוץ זה ולא עזר לה כל הון המאתחכן בוואשינגטון.

האמריקאים התנהגו אחרת. משהחלים הנשיא קנדי לקבל את האתגר הענצום וליצאת להתמודד עם הרוסים על כיבוש החלל. ניסח סיד את מטרת אמריקה לדגיע אל הירח ולהגחית בן־אדם על פני הירח. הענובה היתה שכל המבצעים המדגנתיים בתכניות האמריקאיות של כיבוש החלל התמונו לקראת מטרה מרכזית זו: כיבוש הירח. זו היתה התכנית המוצהרת. אם כי מוסחי „הסנאטון" (המשכ"ל של צבאות ארצות־הברית) בסח שרמו בו ביחד. ולשם כך גיגשו שני הגורמים ללמוד זה את ספתו של זה.

ועוד משהו החליטו. במקום לרמוז על אודות תכ־נון „מעבדות חלל" ענקיות. שיעמדו לרשותה של רוסיה. החלו הרוסים לשוחח בגלוי. על בניה משות־פת של „אוטובוסים בחלל". לאפשר סיסות ספחריות (הסורת השלום) לחלל לכל דורים. וכן להבטיח שי־רותי־הצלה („אמבולנסים" בחלל) לכל הקרית שתאונה לבלי־סיסת אמריקאי או רוסי (לעת־עתה אין לשום מעצמה נוספת איזה כלי־תגובה בחלל).

פוכן מאליו, שאת הלקחים מן המבצע המשותף אל החלל לא יסכמו המומחים על רגל אחת. על אף כל „הפתיחות הרוסית" אין מ" שיתוסה. שהרוסים יגלו את הכל ויתיחסו לאמריקאים בסלוא הכנות. כפי שאלה מתיחסים אליהם. לא אחת הנציגים האמריקים נעצרו ברוסיה כלסני „קיר אטומי". ולא הסכילו לחזא כל דבר שהיה נחוץ להם. וכלכל זאת, משום שאמריקה רואה את עצמה לאורונה כצד יותר חזק בחקר החלל. היא לא מתרסמת והיא מוחרת לסוקבה בענינים שונים שבייקרה מדופה.

הלקח החשוב ביותר, אשר כל העולם השכנע בו. אחר בתכלית הקיצור — כי הטכנולוגיה האמ־ריקאית עולה על כולם. וזה משתקף בכל החחומים. הן בריגור סלאי של חיסה במיליוני מוחות חגן בעי־צוב מפגינת־חלל משוכללות על כל מיגוון המכשירים הנדרגים שלהם.

על זאת אין כל וויכוח. כי עצם המיבנס של החלליות הרוסיה „מרוזי" עם החלליות האמריקאית „אפולו", כשהן נצמדו זו לזו. הוכיח — מה גדול ההבדל של התכנון המשוכלל והנחוחות המירבית אצל „אפולו" ועד היכן מפגרת אחריה בכל הבחינות „מרוזי". והעיקר. הוי כל מנגנון התצמדה ואותו „בסרי" יחידי בסינו לחבר ולהצמיד את שתי החלליות מבשופים שונים ונוגדים ולפתח „מסדרון־מעבר" ישיר בין החלליות — כל זה תוצר של סכנולוגיה אמריקאית.

בכל אופן עם המבצע המשותף שיבר בחצלחה מלאה וללא תקריה כלשהי — נסתיימה תקופה חמו־רה ורוחיית־פתחים בעיפות הבין־רוסי. והשאלה הי־עמה מאליה היא: מה הלאה? האם אפנם שיתוף־פעולה זה מציין התגברות כעסת ההתפסרות בין וואשינגטון ורוסיה על אף הכל?

בעקדה נוקבת זו נגועה ההתענינות ההתחדית במבצע החלל, ויחודי מוסקבה. אלה הנאבקים על רשותם לעלות לישראל. תולים תקוות רבות בחח־פסרות הבין־רוסית. שתשפיע פוף־פוף גם לטובתם.

5 טייסי החלל בתא אחד

ג — הם אסטרונאוטים אמריקאיים, ד — קוסמונאוטים רוסיים, וזה גם מרמז על היתרון האמריקאי במירוץ החלליות

זרקור ומכמורת

סיפור אוטנטי על אחד מילדי העולים ממארוקו...

(מעשה נאה, שמצוה לפרסמו)

השתתפתי בחלוויתו של ר׳ ראובן אהרונוביץ ז״ל ושמעתי סיפור עובדתי, שמצוה לפרסמו.

רושם עז עוררו דברי ההספד של הרב דמותא בני־ברק, הגאון ר׳ יעקב לנדא, שזיעזעו כל שומע ועיניו זלגו דמעות ללא הפוגות. בתוך קהל האבלים התבלט יהודי זקן אחד, שעל פי מראהו נמנה על עדות המזרח, ושהתרגש מאוד וחזותו הביעה צער ואבלות עמוקה. אחד מידידי הנפטר הגדול לא היסס לגשת ליהודי זה ולשאול אותו על קורותיו, והוא התרגש עוד יותר וסיפר כדבר הזה:

— מוצאי ממארוקו, ונתגלגלתי למעברה של בני־ברק עם זרם העליה הגדולה. לא ידענו מתחילה על כל „הסדר״ בארץ ואת הילדים שלי לקחו „השליחים״ והכניסו אותם לבית־חינוך חופשי וכפרני. כשהבינותי מה קורה עם הילדים שלי היה כבר מאוחר. הפקידים אמרו, שאין להוציא את הילדים באמצע שנת־הלימודים מבית־הספר שבו נרשמו.

במצוקתי יעצו לי ללכת לראש העיר של בני־ברק, ר׳ ראובן אהרונוביץ. והוא יצא ללחום להציל את הילדים שלי. נסע למשרד־החינוך בירושלים והצליח. בזכותו ניצל הבן הגדול שלי, שהוא כיום חבר דתי במועצת עירית בני־ברק...

איש מותיקי בני־ברק

(השם שמור במערכת)

ממשלת תימן הרפובליקנית מסייעת להתיר עגונות

האם זוהי סנונית המבשרת שינוי־יחסים בין ערב וישראל!

בזמן זה כשכל מדינות ערב עשו יד אחת עם ארצות אפריקה השחורה לדחוק את רגלי מדינת ישראל מארגון האו״ם ולהפסיק אפילו כל קשר הומאניטארי מצד מוסדות או״ם — בטח זה יצלצל כ„סנסציה״, שנציגי מדינת תימן הסכימו לעזור לנציגות אגודת ישראל ליד או״ם בחיפוש אחרי יהודים אחדים, אזרחי תימן, לשם היתר עגונות!

במכתב רשמי מאת משרד החוץ בתימן, הנושא את חתימת ראש הלשכה, אחמד אל־הבשי, שהופנה לד״ר יצחק לווין, ראש הנציגות של אגודת ישראל ליד או״ם, הודגש במפורש, ששלטונות תימן רשמו לפניהם את שמות ארבעת היהודים, אשר צריך לאתרם, ושיעשו כל המאמצים לאסוף אם כל הפרטים על אודותם.

יתכן, שהמכתב הזה אינו בא אלא לצרכי „פרסומת״, בכל זאת, זה פרט מאלף.

יחזקאל שטיינהולץ (ניו־יורק)

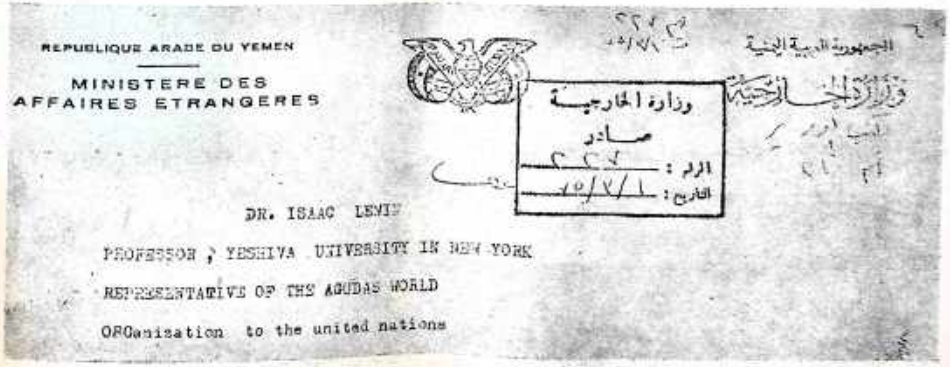

REPUBLIQUE ARABE DU YEMEN

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

الجمهورية العربية اليمنية

وزارة الخارجية

صادر

الرقم :

التاريخ :

DR. ISAAC LEVIN

PROFESSOR , YESHIVA UNIVERSITY IN NEW YORK

REPRESENTATIVE OF THE AGUDAS WORLD

ORGanisation to the united nations

דרור מכתבים

השלמות ותיקונים למאמר על קהלת בודאפשט

אל

מערכת בית יעקב

הגיעו אלי הדים מרובים על אחדות פרסום החוסר המתייחס לקהלה החר״ דית העצמאית בבודאפשט.

ראשית־כל נתבקשתי לתקן שגיאה סבנית (בעמוד 14) בפקום שכתוב, שסרום הנסמן היה מנהל בית המדרש ולוחם אמיץ ברפורמה לרבנים ציים הילדסהיימר. צריך להיות שהה מנהל בית המדרש לבנים ציים הילדסהיימר ולוחם אמיץ ברפורמה.

כמרכן אושה לי לבקש להוסיף מספר פרטים שלא הוזכרו בכתבה. באשמתי.

(1) הלוח השנתי בהונגריה ממשיך לתופיע. בעריכתו של הרב גרוסברג. חבר הרבנות האורתודוכסית בבודא־פסט, יעורכו לשעבר של השבועון הרדיו בשפה ההונגרית.

(2) בתקופה שלאחרי המלחמה עמד בראש הקהלה החרדית הרב שמואל המויל כהנא־מרקל ז״ל. למדן מופלא ואישיות מופלאה ומוכרת בכל חוגי היהדות.

(3) בענין אגודת ישראל יש לציין שבמזרח אירופה התקיים הקונגרס ה׳ ראשון של אגודת ישראל בבודאפשט. בו הופיעו גם ציים מרוסניה ומפו־לניה. שליחי אגודת ישראל הגיעו לא פעם מארץ ישראל ומארצות ה׳ ברית. גם העובדה הזאת תרמה הרבה לעידוד הרוחני.

בכבוד רב

ד״ר אליעזר האוזן

בני־ברק

הערות ותוספות למאמר על הגרי״מ גוררון

לעורך „בית יעקב״

שלום ורב ברכות.

ראיתי את ההוברת „בית יעקב״, ובה פורסם מאמר על ישיבת פתח־תקוה ומהוללתה, והשתוממתי שבתוך המאמר האריך מזכר אבא הגאון רב׳ ראובן ב״ץ זצ״ל בשורות אחדות כ׳ אילו „הגרי״מ גוררון זצ״ל הפקיד בידו בהקדרו את הישיבה״. הלוא אבא הגיע לכתן בתור רב ראשי עוד בשנת תרצ״ד. והרב גוררון בא בש־נת תש״ו. אם־כן, במשך שמונה עש־רה שנה היתה הישיבה „בפקודו״ ואז אבא ז״ל בכותות עצמו נשא בעול הישיבה שנים רבות והוא מסר את לבו ונפשו על ביסוסה, ביצורה וקיומה.

פוק חזי מה עמא דבר, ויכואר דמיי הישיבות הגדולות בארץ שהם הניכי הישיבה בפתח־תקוה ויצירו עליה, הם עכשיו מגדולי הרפרים בפרנסבר. בית מאיר, כנסת חזקיהו בכפר חסי־דים, באר יעקב, הברון, עץ חיים, וכן גדולי הרבנים בצפת, רמת גן, רפת השרון, הוסה, נתניה וכו׳. כולם יצקו מים ע״י אאמ״ר הגאון זצ״ל, שהקים עולה של תורה בישוב החדש, הנה מגדולי מרביצי התורה. ועוד גם בוקפת ת״ת ותדרים בחרבה פקומות בארץ, ומבחוץ ויסד את מרכז הינוך התורה בארץ״ שזה היוזה הטרגן של הינוך העצמאי כידוע. ואם־כן איך אפשר להעלים ולהכחיש מציאות חיה ונאמנה, שהתורה מכרזת עליה בראש כל הוצות!?

ידוע גם שאבא ז״ל היה מידידיו הגדולים של הרב יצחק מאיר לוין זצ״ל, נשיא ועד הפועל העולמי של אגודת ישראל מקומם בפולין ואחר־כך בארץ, ומי יספר ומי ימנה מעו־לותיו הגבורות למען הרבצת התורה והחינוך הדרבות בארץ.

אני מניח שהיתה שגגה שיצאה מלפני המערכת וגרדם לזאת תיקון מדי ע״י פרסום מאמר נרחב על פעולותיו של אבא זצ״ל, למען הרבצת התורה ביסודה, שהיתה מאר ואם הישיבות ביסוב החדש.

ואדעים גם זאת, שלא רק אני בחוד בן דוחש את כבוד אבא זצ״ל, כי כו־לם הייבים בכבודו והצירו לי על כך רבים הובים.

הרב אהרן כ״ץ

ראש־ישיבת פתח־תקוה

נ.ב.

רצוף — חוברות, שהופיעו לשנת חמשתים של הישיבה ובמלאת ל״ה שנים, המעידות על התפתחות הישיבה. ועל בונית המהוללה.

הערת המערכת:

רשמנו לפנינו את התאריך של יסוד ישיבת פתח־תקוה בשנת תרפ״ו — תא״ה בשנת הבע״ל. כמלאת יובל שנים לתאריך זה נפרסם מקודת המכבה. על מנת לתקן את מה ש״ הוסר.

ספר המבוקש ואינו כנמצא

עם פתיחת ספרייתנו, רשמנו לעצ־מנו בין הספרים הראשונים שיבאנו לתפש בסוק את הספר „ניצוצי נברה״. אולם לתמהוננו קיבלנו בכל מקום המענה: „אזל מן השוק״.

לכן משאלתנו היא, באם לפרות שהספר אזל מן השוק, האם תוכל ספריית הנוסד שלנו לקבל את הספר הנרצה מאד מאד לילדינו.

בתחה.

„בית לספרות — מקון ליתומות״

ירושלים, רחוב בחרין 1

„אל תשליכנו לעת זקנה"...

לכבוד ירחון „בית יעקב״

ירושלים

הנני מעביר בזה תרפים (פוטוסטט) של 2 שירים בגרמנית: „אל תשליכ־נו״ לשם פרסומם ביודעונכם.

(א)

„אבא. שלום! נעים לראות
אותך בריא ובמדר!
ובל הכבוד לבית האבות:
נהמד אצלך בחדר!
אתה יודע? אנחנו נוסעים
לאירופה בעוד שבועים,
נהנה. נסייר כחודש ימים!
המסדר יהכה כיתמים!
כמובן נכתוב כל פרט ופרט,
אך איך, לבד. תחזיק מעמד.
אבא חולה. בהעדרנו? — —
האב בקרטי של רבלין עופר.
חוליו ממאיר במעיים.
ראשון — מתרחורה. נטו רועד
ומכאב נוסן בשפתיים.
הוא מתבונן בבנו הקוקן,
את סטיקתו מסריר הוא:
„אני אשתדל. בעזרת האל!
מעד בשלום והצליחו!...
הבן נסע. האב נשאר.
ואתה, בא השבר!
הזמן עבר. הבן חזר,
ומצא את אביו בקבר — —

(ב)

„אני נמצאת בבית אבות.
תודה לאל. מסודרת.
יש אוכל. מיטה וגם תרופות.
אני כמעט מאושרת.
„ילדי רחוקים. עסוקים עד מאד.
כך הזמן. מהר מתרחים —
אין זמן לבקר את אבא עוד.
מסמיק צלצול כל שבועיים.
„אני שוכבת במיטתי.
נשכחת. עזובה כלי תוחלת.
איבד שולטת בכחלתי.
הבוכה את נפשי אוכלת.
„אין קול נחמה. אין מכם אהבה.
אני גלמודה מתיסרת.
אין כל חיוך או מלה טובה
בשבילי. הזקנה המרוחרת.
„הן לי למות. ריבון העולם,
ואז אהיה כבר „מסודרת״,
כי אין לי אף אחד בעולם
ואף לבנים שלי אני מיוחדת — —

ד״ר ירמיהו מצגר

קרית שבעון, השיחים 4

דרור מכתבים

אצלו? המתקבל זה על הדעת?

ידוע המפרסם לכל. כשהגיע אבא זצ״ל מצא את הישיבה שוממת וחיה כרים בין סוכי העיר ואבא זיל בראש שם. עם יסיבת חברון בראשות ה׳ גרמ״מ אפשטיין והגר״ל חסמן שיצ־ביר את ישיבת חברון לפתח־תקוה וכמעט שהמרים עמד להסתיים בתוצאה אלא שביניהים הלה הגרמ״מ אפשטיין ויצא לדרכה ההלמה. ואח״כ נפטר ובסלה התכניה. ואז בקש הרב גור־דון מאבא, שהוא יקים את הישיבה מחדש. הם שניהם יחד יעמדו בראש שה. אבל מפני כמה סיבות נשאר באמריקה שהיה עוד קטור בישיבתו בלומזה. בפולין. ונשאר שם כל הזמן.

תשובת המחבר משה פראגר:

הוות שזה מקרה נדיר בשוק הספ־רים. שספר נפרץ ומקובל יעלם כליל מדוכני המכירה ושהמליל יהיחס לכך באדישות מוחלטת מחובתי להתנצל בטומבי בפני הקוראים שאינם מסיגים את הספר ולהסביר מציאות הדברים כדלהלן:

א) הספר „ניצוצי נברה״ הופיע בהדרה הראשונה בהוצאת „נצח״, ולאחר־מכן היו שתי מהדורות נוס־פות: (1) מהדורה מיוחדת עם תר־גום חלקי באנגלית, שהוצא מטעם „ועד החינוך היהודי״ בניו־יורק; (2) מהדורה לילדים בעברית קלה, שיצאה ביוזמת מחלקת החינוך של הסוכנות היהודית ושנמכר עד כה ברבבה אלפי עותקים. אולם מן הסוק אולם מזה מספר שנים ההדרה ה׳ מקורית של „נצח״.

ב) במשך הקנים האחרונים הגיעו אלי פניות לאין מספר מסמינרים ו׳ מוסדות חינוך שביקשו לרכוש את הספר במספר ניכר של עותקים לי צרכי לימוד שיטתי. את כל הפניות הפניתי להוצאת „נצח״ ולצערי אין לי שום הסבר הגיוני. לכה הוצאה זו אינה דואגת למפק את הספר לשוק.

ג) פומחים לזכויות היוצר הגיעו לי. שאין אמנם למחבר שום אפש־רות להכריח הוצאה להדפיס מהדורה חדשה של ספר שאזל. אלא שסבחינה חוקית מפקיעה את עצמה הוצאה כזו מכל זכויותיה. מאחר שהיא לא מפעי־לה אותן ובאם המחבר יכול להוכיח שהספר אינו נמצא זמן ניכר בשוק, הרשות בידו להוציא את הספר בעצ־מו או אפילו להעביר זכות זו לחוצאה אחרת. ואכן אפסרתי זו נשקלת של ידי.

בענין רמכמות מצוות „פריון הבן״

לכבוד מערכת „בית יעקב״

ירושלים.

בפרוד „מצוות הנצה״ הבאתם דברים נפלאים ומאלפים, בקשר למ׳ צות פריון הבן. בין היתר הובא מ׳ דברי הגאון בעל „שדי חמד״, שכתב בספרו הגדול שמה שאומרים הנולם שמעוות פריון הבן עולה לפ״ד תע׳ ניות. אינם אלא שיחה נאה כפי הער לם. במאמר המוסגר הוסיף המחבר לאמור: שהוא רק מאמר הנולם. הנה בכפר שעפי המנהגים הביא שם מקור, אים מפי אים, עד דברי הרה״ק רבי מנחם מקוריץ זיע״א.

יורשה לי לצרף בביתון, דברים נפ׳ לאים הראים להתפרסם, אשר כתב קדוש ישראל מרן הרי״א זיע״א (בספרו מדבר קדמות מערכת מ׳ אות י״) וזו לשונו:

— „פריון הבן, פסורת בידינו מפי זקנים שקבלו מקומוגים. כי איש אשר יקים מצות פריון בנו הבכור כדין ויתן ה׳ כלים לכהן בשמחה ותיו לו לגפרי, שלא יחויר הכהן שום דבר בשום אופן, יהי בעת שהולד יהי וינגל מפגני חולי הילדים ויגדל ויהי לאיש״.

ומצוה לפרסם הדבר.

הרב יוסף ה. ברי״מ

ירושלים

מלעלה לרצה

מצוה קבד:
שלא לבנות ממקדש אבני מזבח גזית שנאמר „לא תבנה אתהן גזית"!
מצוה קבד:
שלא לסמוך על המזבח פסיעה נסה, אבל ילך עקב כבר אגודל, שנאמר „ולא תעלה במעלות על מזבחי"!

— המזבח אין עושין אותו אלא בנין אבנים (בספר רמב"ם הנוסח „בנין אבנים גזית" וסעיר בעל „ערוך השולחן העתיד" כי „ברור שזו טעות הדפוס שהרי כתוב לא תבנה אתהן גזית"). וזה שנאמר בתורה „מזבח אדמה תעשה לי"! הכוונה להיות המזבח מחובר באדמה. שלא יבנהו לא על גבי כד פות ולא על גבי מחילה. אבל זה שנאמר „ואם מזבח אבנים" כבר למדו מפי השמועה שאינו רשות אלא חובה.

(י"ד החזקה, הלכות בית הבחירה)

פגם כלשהו

כותב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה:

— כל אבן שנפגמה כדי שתחבור בה צצורן, הרי זו פסולה לכבש ולמזבח, כמו בסדין של שחיטה. וכל אבן שנגע בה הברזל, אף שלא נפגמה, פסולה לבנין המזבח והכבש, שנאמר „כי חרבך הנפת עליה ותחללה". גם אבן שנפגמה, או שפגע בה הברזל, אחרי שהבנין הקבוצה במזבח או בכבש — אותה האבן פסולה והשאר כשרות. והבונה אבן פגום עובר בעשה שנאמר „אבנים שלמות תבנה את מזבח ה'".

כבש ולא מדרגות

בפירוש המצוה „לא תעלה במעלות על מזבחי" אומר רמב"ם: אין עושין מדרגות למזבח, אלא בונין ברזומו כמו חל. מתמעט הולך מראש המזבח עד הארץ, והוא הנקרא „כבש".

והעולה במעלה על המזבח — לוקה.

כישוי סכין סעודה

איתא בשולחן־ערוך „אורח חיים", סימן קיט, משמו של רבי אלעזר מגרין בעל „הרוקח":

— מסתם זה שלא להניף הברזל על המזבח, יש לכסות את הסכין אשר על השולחן בשעת ברכת המזון, משום דשולחן הוא כמזבח.

תוחמו של הקב"ה

כתוב בספר „נחלת יעקב יהושע", שהיבר רבי יעקב יהושע פחומן מלודז', נכדו של הרבי ר' פישל מ מסטרישוב:

— סיבה אדמה תעשה לי: נומריקון אמת. זה שכתוב רש"י: „תעשה לי, שתהא תחילת עשייתו לשמי, כי תחומו של הקב"ה אמת. וכשעשין מזבח אדמה לשמו יתברך, פתחים הכתוב „אמת מארץ תצמח".

בדרך רמז

הרבי ר' אלימלך מליזנסק דורש היה מקראות של מזבח בפרשת יתרו כמין חומר:

— „מזבח אדמה תעשה לי", אם יש את נפשך לובות יצרך. עמה עצמך אדמה, שפל ואפס. כעפר ואפר: „תבחה עליו את עולותיך" — בדרך זו תובה את כל כוחות הרע העולים עליך להריחך: „ואת שלמיך" — ותגיע לשלימות...

ביקורת עצמית

רבי שמעון מזרזמלב פירש:

— „מזבח אדמה תעשה לי", כלומר, אם תזבח את יצרך הרע, הוכה לבוא לבחינת אדמה, היא מדרגת אברהם אבינו שאמר „ואנכי עפר ואפר": „ובבחה עליו את עולותיך ואת שלמיך" — אפילו מצוות ומרבי שלימות שכבר יש בך, עשה להעלותם ולהקריבם. באופן לא היו כוונן מפני מחשבות זרות ומניות.

אל תייפה את הדברים

רבי ישראל מרוזין כך היה מדייק באותו מקרא:

— אין „אדמה" אלא לשון שתיקה ודומיה. שצריך אדם לבנות מזבח לאלקים מצמם שתיקתו. „ואם מזבח אבנים תעשה לי". אבנים אלו אותיות (כפרמזו בספר יצירה) אם באת לדבר דיבורים טובים ולצ' שות מתם טובה, לשתות „לא תבנה אתהן גזית", אל יהיו דיבוריך מיופים בכחל ושרק — ואין פרך ולבן שוין — „כי חרבך הנפת עליה וחללתי". כי הדיבור של האדם הוא כמו חרב פיפיות ואם הסר־חלילה אתה עוסק בו תגזמה לצמצם, מחמלא התגשאות. הרי חללה...

לקבוע בנפשותינו

מעם שאין להניף ברזל, אומר רבי אהרן חלוי מבראלגוב, ככרי לקבוע ענין נשגב בנפשותינו. כי הנה בטיבה המזבח אנו זוכים לחחילה שון, ואחרי המחילה והסברה יבואו לנו הברכה והחלום. אבל הברזל הוא כלי מוכן להשחתה הפיך מקצר כוחות המצוחר לשמוך דם. אינו ראוי שיוגף זה על זה.

הבחיות האדם נמצא כמי מעולותיו, ומחשבותיו לעולם הולכות אחרי מעשיו. ראוי לנו להתנהג בעבור לה דומה לחזנות הישרות.

שלא נבוא לידי איסור

רשב"ם, נכדו של רש"י, מבאר:

— לכך אין לבנות אבנים מסותתות, כי בשבונין גזית, בכלי ברזל, רגילין הסמתתים לעשות בהם, ציורים וצלמים, כמו שכתוב בספר ישעיה אצל צלמים „חרש ברזל מצצר ופעל בפחם ובמקבות יצרהו".

דוגמא של מעלה

דורש רבי לוי בן גרשום (רלב"ג):

— מה הקב"ה שלם, גם האבנים אשר יבנו מהם בית לעבודתו יתברך תהיינה שלמות; ומה הוא רם כי הסוב הרבה שלמות סצד עצמו, כך האבנים צריך שתהיינה שלמות מצד עצמן. ולא עלידי כלים וסיתות.

אלו ואלו דברי אלקים חיים

מכאן אתה למד, אומר רבינו בחיי ביר אשר מסרקוסטה, בסימנו מירדשים ודעות למצוה זו, שיש לכל מצוה ומצוה מסצות התורה כמה פנים, דברי תורה כפשוט יוצצ מלא מהחלקין לכמה טעמים, ויש בכולן תועלת הגוף והנפש. והמה חיים לסוצצי הם ללכל בשרו ברפא.

לתת ציור בלבנו

אף בטעם האיסור לעלות על המזבח במעלות, מסצים רבי אהרן חלוי מבראלגוב כהאי טעמא, ואומר:

— הכל יודעין שהאבנים לא יקפידו בשום בוזין, כי אינן רואות ולא שומעות. אלא כל הענין לתת ציור בלבנו ביראת הקבוה והשיבותו וכבודו הגדול, ושלא לעבוד שם קלות ראש בשום ענין, כי מחוך הפעולה הלב נפעל.

ורבי יוסף באב"ד מסרגוסול, בספר „נחלת הינוך", מדייק מלשון הרא"ש דאף שאינו עולה בסדרגות, רק מוסב מסיעה בסה — עובר; וסייעתא לדבריו מלשון רמב"ם בספר המצוות שמנסק שם האוהרה מעלות על המזבח „כדי שלא יפסיע פסיעה גסה, אבל ילך עקב בצד אגודל".

אין גבהות לפני המקום

דרש רבי ברוך אפשטיין, בעל „תורת המיסתי":

— „ולא תעלה במעלות על מזבחי", אל תתשבו בעבלותיך ובחשיבותך, כשסדובר בעבודת השם יתברך בפקרשו, ובכבודו, הלא כך אמרו חז"ל לענין תרופת הדשן, שהסתן עצמו יעשה עבודה זו, לפי שאין גדלות בפלטרין של מלך, וכן אמרו שלא יעמוד אדם בסקום גבוה ויתפלל, אלא בסקום נסוך, כי אין גבהות לפניו יתברך.

שנהדרין אצל המזבח

מה רבי מאיר שפיקא גאב"ד לובלין:

— בסמיכות לאזהרה איך לבנות המזבח, ושלא לעלות עליו דרך גאות, נצטווינו פרשת „ואלה המשפטים", ר"ש"י מביא בקשר עם זה דברי מכילתא: „למה נסמכה פרשת דינין לסובה. שתשים סנהדרין אצל מזבח.

ויש בדברים רמז לוסן־הזה כשבטל מובה ומקדש, המובה עיקרו לקרב את הרחוקים. את האנשים שנתרחקו מאמת המצוה, ועליכן נקרא קרבן שמקרב את ישראל לאביהם שבשמים. ואולם כל זה מתקיים שפיר בחיות המקדש על מכונו ותילו. אבן עכשיו אחרי החורבן, כשאפס כהן ואין מקדש ואין אישים, הפקיד זה מוטל על מנהיגי הדור דשופטי לשפט סנהדרין אצל המזבח", שהסנהדרין ישמשו בתוכא זו של המזבח.

ואף זאת: המזבח היה בתוכנו מלא עפר ועליו ציפה זהב. דבר זה בא להראות דוגמא לבנותינו ישראל להיות מסתכנתו. בחוך־תוכם נפשם כעפר לכל הרוח, לא לעמוד על ראשי עם קודם ולא להטיל מורא על הציבור שלא לשם שמים. אבל כלפי חוץ יגבה לבם בדרכי מ', ובמקום שיש עודף לעשוק בגדי־זהב בפוארים כאילו כל העולם כולו נברא רק בשבילם, לא יהחו מפני כל וישאר ברמה דגל תפקידם.

שתשים סנהדרין אצל המזבח...

כבוד חברך חביב

— רבי משה מופר מפרסבורג, בעל „והם מוסרי", פירש סמיכות זו מהתאם לדברי רש"י על הכתוב „ולא תעלה במעלות... אשר לא תגלה ערותך" שהיא אחותה לא לגנוב מאבנים בוזין: והלא דברים קל־וחומר, מה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיונן, אמרה תורה: הואיל ויש בהם ערוך לא תנהג בהם מנהג בוזין — חבירך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו על אחת כמה וכמה.

על כך הכתוב מוסיף „ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם". אותן משפטים שיש לאבני מזבח, שאסור לבזותם. שום השימוש לפני בני־ישראל — שיהיו חדירין איש בכבוד רעהו.

בין ישראל לבינם

חז"ל דורשים במכילתא: „אבנים שלמות" — אבנים שמסילות שלום, וסומסיפין: דברי דברים קל־וחומר, מה אם אבני מזבח שאינן לא ראות ולא שומעות ולא מדברות, על שמסילות שלום בין יש־ראל לאביהם שבשמים אשר הקב"ה „לא תניף עליהם ברזל", המסיל שלום בין איש לאשתו בין משפחה למשפחה בין אדם לחבירו על אחת כמה וכמה שלא תבאהו מועדנות.

ומבאר רבי משה יחיאל הלוי מאזידוב:

— מה קל־וחומר הוא זה. הלא האבנים מוסיפוף מסילות שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. ואין זו מלחמת זמרתא?

אין זאת. אלא מפני שהשכנת שלום בין ישראל לבין עצמם, הסוב דיבר כשלום בינם לבין אבינו שבשמים.

אפס הכוונה לא להגדר מחלוקת גרידא, דבר כזה עלול להתרחש גם בקרב הגויים, כי אם לשלום מהתיר בפועל. באשר ישראל השלום הוא תוכן היומם, וכך שגינו (במסכת דרך ארץ זוטא) שישראל נקראין שלום. השלום הוא מהותם, הוא עצמתם.

אפילו ברום המעלות

כתוב בספר „שפתי הכהן", שחיבר רבי מרדכי הכהן, תלמיד הסקוב, האלקי רבי ישראל דיסקוראל:

— „ואם מזבח אבנים תעשה לי", אזהרה לאדם מישראל שפעוחד לטיחה על קידוש השם, ומשים את עצמו מזבח לפנין שפו יתברך — „לא תבנה אתהן גזית" — שלא יתכוון בשעת קידוש־השם לתהנאות ולהתהדר בגילוי גבורתו, בכך שנעשה קדוש. אלא יהא מזבח פשוט בתכלית ללא שום תפארה.

ומעשה שסיפרו לפני בעל „חידושי הריים" על יהודי אחד שהומת על קידוש השם, נאנח אנחה עמוקה ואמר: ברגע של קידוש השם מסוגל האדם לקנות עולם־הבא. ברם, באותה מדה גם עלול הוא להפסיד את עולמו, אם בשעת מעשה החלוף בו מח־שבה שלאחר מותו יהא מהולל בתור קדוש...

בזמן הזה

וכך דרש בנו רבי אברהם יעקב הראשון מסדיי גורה:

— בזמן שבית המקדש היה קיים, כיון שחטא אדם מישראל היה מקריב שעיר אחד על המזבח ומתכפר, אבל בעיקר באה לו כפרה כשהתחרט ושב בנחת־רוח. עכשיו שבעונותינו אין לנו מזבח ולא קרבן, נשלמה פרים שפתינו, הוודה והתפללה הם במקום הקרבן, ולכן מחויבים להיזהר קודם התפלה בשפ־לות. עצמו וכמה הרבה לסגום במעשיו לבלבל עשתונותיו בעת התפלה דוקא. וזה שכתוב „ולא תעלה במעלות על מזבחי", כשאתה לומד או מתפלל במקום קרבן למזבח ראה להישמר מגאות. למען „לא תגלה ערותך עליו". אלו המחשבות מזכרון המעשים...

תיקון לאותיות

וכך היה דורש רבי יעקב יצחק החוזה שלובין:

— „אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' אלקיך". רמזנו שהאבנים שלך. אותיות הדודה והתפלה. תהיינה שלמות בלא פגם וחסרון? זבח תמילה את יצרך. הישמר מגאות...

וזבחת עליו את עולתך

הקשה רבי דוד מרינוב:

— מה טעם אמרו חז"ל שקרבן עולה מכפר על הגאוה, מה לגאות ולעולה?

הוא מתיב והוא מסרץ:

— הגאותן מתלבש בקליפת הגאוה מכף רגלו ועד ראשו. כך שאינו מסוגל לראות במומו — ולתשובה איך יגיע? על כן אמרו שהעולה מכפרת על הגאוה, ומה דינה של עולה? להשפיעה, לנתנה לנתנים.

כשיסיר הגאותן את קליפת ההיתדות ויבחה אבריו, אבולי הבנאות, מיד יבחין במומו ויבין לדעת מה הרבה לעגום...

בלא פניה עצמית

כתוב בספר „מגיד משרים" מאשר נתבלה למרן רב' יוסף קארו:

— „לא תעלה במעלות על מזבחי", כלומר, כי עשותך מצוה שנכרכת עמה הנאה גופנית, אז בדברים שאתה אנוס לעשות לצורך קיום הגוף, ראה שלא הכוון להנאתך כלל. כי אם תכוון לשם הנאה, תיבלה עדותך עליו, כלומר, לא ישאר בירך מאומה מן הזכות של המצוה. אלא הנאת הגוף גרידא — ואין לך ערוה גדולה מזו.

במקום גאותו — פחיתותו

מן הכתוב „ולא תעלה במעלות". אשר לא תיבלה צרותך עליו, היה מרבי ר' אלימלך מליזנסק מדייק, שאדם אשר זחה דעתו עליו, ומתגדר במעלות מובות שיש בו, סופי שבא לידי כך שיתבלו גם המסרונות והמגרעות שלו.

במקום שאתה מוצא גאותו אותו של אדם, שם אתה מכיר כל המסרונותיו.

אנשי מעלה מוזהרין

מוסיף נוסף לדברינו רבי מנדלי מוידיצ'ן בעל „עטה צדיק":

— אין הכתוב צריך להזהיר אנשים ריקים מתורה ומעשים. לבל יתגאו. אלא דוקא לבן־עליה שזובה יצרו דופר על המזבח לעסוק תמיד בתורה ובעבו־דה, אליו הכתוב אומר „לא תעלה במעלותי", לא תחשיב את עצמך ארש המעלה. אשר לא תגלה ערותך עליו. כלומר, הרחוק כזה גוטר עליו לגרום לך שתתקטרגן בפרום יבדקו אחריך לגלות שסץ של חטא. הלא אדם אין צדיק בארץ...

טוב שלא תדע

רבי יצחק מאיר מגור, בעל „חידושי הריים", דרש את המקרא „ולא תעלה במעלות" בדרך מוסר־השכל לעובדי תשם וישא מלכו:

— שני בני אדם מסוים בעיניהם ביקשו לעלות אל מרומי גג וסיכנו עצות איך לבצע הדבר. נטל האחד סולם בעל שליבות לשפם בו, נטל השני לוח עץ והניחו בשיפות לעלות עליו. שניהם הגיעו אל מחוז חפצם. אבל היה הבדל ביניהם, כי הסולם שעלה באמצעות הסולם ידע חפיד הכון הוא עומד. כמה שליבות כבר הספיק לעלות. וכמה עוד עליו לטפס בכדי להגיע אל הגג; ואילו שניהם שהלך על־גבי הלוח לא ידע כל הצת כמה הלך, היכן הוא עומד. האם הוא כבר בגובה. וכמה עוד עליו לילך עד אשר יגיע אל מטלתו.

והנמשל מובן למסכילים. די להסיבא כרמיזא.

להרבות שלום

כתוב בספר „מושב זקנים" שחיבר רבותינו בעלי תוספות (ונתפרסם לראשונה בשנת תקי"ח מנגיות רבי דוד פליסאן לבית ששון):

— למה הקפיד השם על כבוד המזבח. שהחיר לא לעלות עליו בגבעות רוח. יוחר מכל כלי בית־המקדש? לפי שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. בכל פעם שהוטאים לו מקריבין למנין המאתם ומתפיים להם. הוא שמנים לבו ומתאבה מר־בה לסמה בעולם, כדברי הגמרא „משרבו רבוחי לב רבו מחלוקות בישראל".

אין להוליכו שולל

מפנו מכום גדול מבון שבתחיב לו. ויחפסם האיש עצה ותחבולה איך להיסחר מן הקשלום. עד שאמרו לו אוהביו אין לך שום מוצא אלא כשתיסבב לו לאמור „אין לי". ויעבור דבריהם בעיני האיש, ויבוא אל ביתו להתקשם בבבני סאר. ויראות לחולכים אצל גדולי המדינה. אך משראתהו אינתו נערה בו: איך יקבל השופט דבריך „לחוליי". „אין לי". כשיראה שלבושיך כאחד מרוחני ארץ? הלבש מחבות, קרעים ובלאיים. כי אז אולי יתן אינתו בסענתך ולא באופן אחר.

גם אנחנו, המסיר המגיד מדובנא, חובותינו מרר בות לאלקים וכל אמתלאותינו מובבות על הציר „ראה עניותנו דלים וריקים". כי דעתנו קצרה ר' אינו מספיקים לעבדו בטלוסות. אך מעבה זו מחה יפת רק כשאדם שפל רוח. מכיר אפסיות ערכו, ובונה מזבח בסברון לבו. לא כן כשמתקרב אל המזבח. ומיינו לבקש כפרה וריצוי. במעלות. מלא הערכה עצמית מתקיימין בו דברי שלמה „גאות אדם תשי פילנו" וגבלית עוזותו־הרשעו על גבי המזבח.

מזבח אבנה בשברון לבי

מיפר רבי אברהם יהושע השל מאפשט:

— מעשה שאירע בזמן שבית־המקדש היה קיים: איש כבבד בעמו, ר' נרונם שמו, פחז עליו יצרו ונכנסל בחיבא ונתחייב להביא אשם שפחה חרופה. עלה ירושלימה הולך לשוק לקנות כשבה. שאלו אותו מה לך קונה כשבה. תשיב נכלם „נכשלתי בחיבא. לקרבן אשם אני צריך". נטל את הכשבה והעמיסה על כתפיו בחצרות ירושלים, בדרך להר הבית. וכל אחד ממכרו בשרואהו בכך שואלו „מה לך ולזון אתה הולך" והוא נאלץ לגלות הרשעו ומחמגנו מרוב בושה. הגיע להר הבית. והכהנים שואלין אותו „מה לך מביא קרבן. מה אירע?" ואין לו ברירה כי־אם לפרש חטאו ולספר מה אירע לו. אין נבול לבוחנו. הנה מקריבים את הקרבן. נתנו הלדים בשיר קולם לעוררו להשובה. כשעם מרחה בשמחתו מרוב הרחה וכאב. אך מאת יסוריו עוד לא התפלאה. זה סימן היה בידם לעת הקרבן: אם נראית באש הטערבה דמות אריה. נתקבל קרבנו ונרצה לו. ואם דמות כלב נראית לא עלה הקרבן לרצון. הנה בקרבן של ר' נרונם. אחרי שעבר מעבר מדורי בחשה וחלישה. נראית באש־הטערבה כדמות כלב ופני הנכבד חסד. בסברון לבו מיהר ויבב: יהא חשוב לפניך. אלקי. עלבוני הנשלחו ושפיכות־דמי נחוצות פיפי דשים על המזבח הפחרבה. רצה נא אשפי ומלה לחטאתי. באחר רגע נראית באש הטערבה דמות אריה רובץ. ודבר כל המזבחים והנם כי נעתר לו האלקים ומלה לו.

כימי עולם וכשנים קדמוניות

מדמי הלבבות וחלבי הכליות שלחנו נדבות לא"ל ומניות
חיותם לו ערבות ולפנינו רצויות
כימי עולם וכשנים קדמוניות.

*

שואבי מי דמעות לפני א"ל ושופכים יחשבו כגבי מזבח נסכים
וזכרון מאמרים אשר זוכרים ובוכים
יכפר בעד חובים עלי עצמם ערוכים
ויתעשת לתועים בגלותם נבוכים
עיניהם תלויות נפשותם להחיות.

*

תחסד תחפוץ ולא זבח להעלות — וזעת האלוקים תרצה מעולות
והצנע לכת ממנחות בלולות
נא, צור נתכנו לו לבדו העליות
קרא ישע לדרכי ציון האבלות
אשר כמה שנים נחלקו נחלות
בין גורי אריות ופריצי חיות
כימי עולם וכשנים קדמוניות.

רבי משה אבן־עזרא

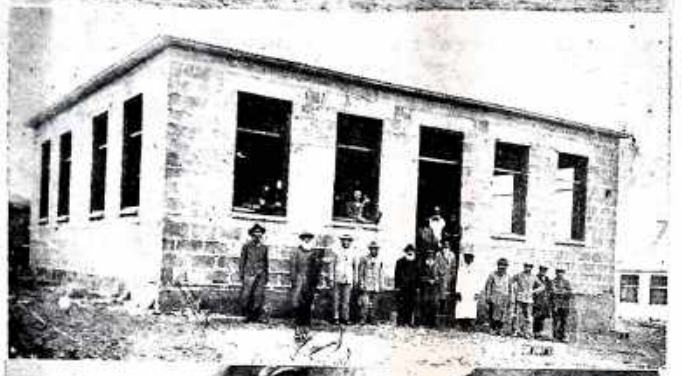

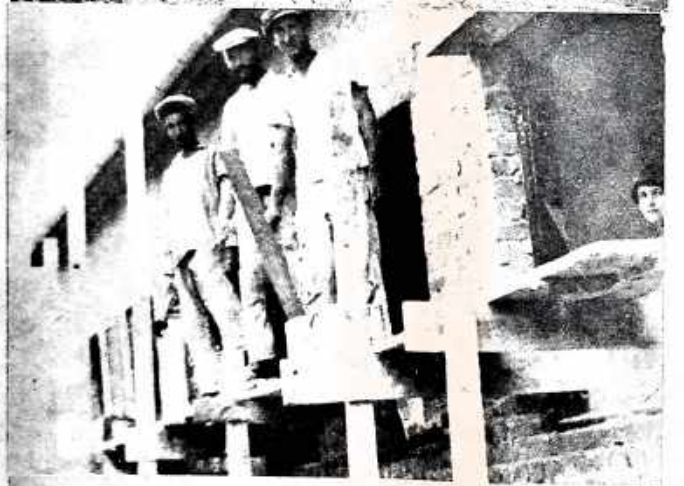

שיר מזמור ליובלך, בני־ברק

מאת

משה פראגר

אתפאר בך בני־ברק, על אשר זכיתי למקוע אוהלי בקרבך, קרית־יקרות:
מקצוי־תבל אערוג לשוב אליך, והנה בדומיית־ליל באיחור האשמורות,
אך נפלטתי מתוך המוביל־העגל ובחבלי־קסם נמשכתי אל אנשי־המשמורות
החוסים בצלך ונפשם מתנגנת־מתענגת יומם ולילה, כי „חוקין להם זמירות".

ברתת ובחשאי צעדתי בחצותיך, ועיני נלכדו ברשתם של רצדי — רצדי אורות,
המאותתים בחשיכה מבתי־קומות אפופי־תרדמה המסתופפים שורות שורות:
ואני — אל חומת־קיר הצמדתי אזני לצוד איזה הד־קול מנינוני הגמרות
בצמאון נלפתתי אל ניחוח־הלילה הבני־ברקי להרוות נפשי בשיקוי של זהורות.

גחלת-קודש לוהטת בקרב תושביך, בני־ברק, למן זאטוטי גדייך ועד לנושאי העטרות,
שלהבות־אוך בוערות בעיני תינוקות מבית־רבן ופיאותיהם משתלסלות בשרשרות,
הבט וראה, כי בכל פינה ופינה מתלקטים הפעוטות בוקר־בוקר למשע־בחבורות:
פנו דרך! כל המכוניות הצידה! חיילי־התורה הקטנים עוברים שיירות שיירות.

דור לדור יביע אומר — ואכן בבני־ברק החוליות מתחשלות ואינן כשברות:
חוליה נקשרת בחוליה; על דהשקוד — אשקיה, ומשקייך — אף הם הושקו מן המקורות;
גדיים נעשו תיישים — ומתוך התי"תים צומחות, עולות ומתמולאות ישיבות מפוארות
וחוזר חלילה; כי התיישים הולידו גדיים ואף להם צמחו כנפיים לנסוק אל הצמרות.

הכל טבוע בך בחותמו של מסורה — ואפילו בינות לחנויותיך הגדושות סחורות
משתרע לו בית־הכנסת של „איצקוביץ", לדוגמה, שהתפילות בו אינן נגמרות,
הנה, הלזה, נחפז הוא לכוונית „שירות" לירושלים, ולפתע כמו נתחלפו לו המטרות:
המזוודה עומדת בצד כסבויישת והוא הצטרף ל„מניין" של השעות המאוחרות.

וזאת לדעת, כי אצל „איצקוביץ" חולכות תפילה עם תורה צמודות ומחוברות:
בחוץ תפוסה ודחוסה המדרכה על־ידי „מניינים" מאולתרים בתפילות נמהרות,
אך בפנים, בתוך כותלי בית־המדרש, מתלסל קול הבעל־שיעור, המשמיע אמרות
הכובשות כל לב, ואין אץ ואין רץ והשיעור זורם בנחת והבריות במקומן נשארות.

אגדת בני־ברק מבחר תמונות

1) „רעד בני ברק" — השלם מצל מרשב „המדעה המקומית" מלפני 45 שנה ומצלה, עם גדר־עץ מבחוץ ועליו תיבת־דואר עבור התושבים.
2) בנין בית־הכנסת „הגדול" בבני־ברק בשנות היווסדה של המושבה — במקום זה נבנה בפנים האחורונות „בית הכנסת הגדול" המרכזי של בני־ברק.
3) קבוצה סבין המייסדים הראשונים בשיעול של „הדף היומי", שנתקיים יום־יום בארלם צדדי (ובלתי־שטוחה) של בית הכנסת.
4) מייסד בני־ברק ר' יצחק גרשנגקורן זי"ל בשיח מלב־ללב עם התוון איש זצ"ל.
5) אגדת בני־ברק לצת התרקסותה — „שער הכבוד" שהוקם בשנת תרפ"ה. לצת ביקודו של הלורד סלצ"ס, והפרת עם העגל הטובורת דרך השער מסמנות את הקשת „משק הזהלב" אצל המתיישבים הראשונים.
6) השלר לבנין „חלמוד תורה של רבי עקיבא", אשר מסביבו נערך מאבק ציבורי חריף בדבר גיבושו של חינוך מסורתי טהור ובלתי־שטרני לבני הדור חחדש בבני־ברק — בתמונה נראים עסקני התלמוד־תורה שעמדו כחומה בצורה במערכה החינוכית.
7) על חומותיך בני־ברק, הפקותי בנים! — כך נקלטו כמה עולים חדשים, שצוד המטרקו לעזוב את אדמת פולין בטרם בוא השואה.
8) כך נראה פנים „הפרכז המסחרי" של בני־ברק — ליד בית מסחר לחטרי־בנין ניצבת משפחת שלום חיק, מראשוני המייסדים על חמיצת ילדיה הקטנים.

זאת גם זאת, כי מצוה גוררת מצוה ומאי־שם מופיע במפתיע אותו מקבץ־צרורות
ר' דוד־לייב, בזיו חיוכו שכולו רחמים ובענוות חזותו השופעת חום ואורות,
ועוד בטרם הספיק איש להגיש לו מטבע — שפתותיו נעות מברכותיו הנפזרות:
„יהודים רחימאים, שתחיו לאורך ימים טובים", משמע, שזו אצלו תכלית
החפצרות.

חסדים — אכן זה הצד המוצנע של בני־ברק וזה לא נעשה, חלילה, בתקיעה
בשופרות:
נכון לומר, שיותר מאשר נצרך מתפש אחרי נדבן — אלה התורמים בנסתרות
עוקבים ותרים אחרי תלמידי־חכמים לעת דוחקם ומזמנים להם מטבעות מהודרות
והכל בהצנע־לכת ובמאור־פנים וללא שמץ של פרסומת — ואלו הן פעולות אדירות.

טביעות אצבעותיך, בני־ברק עיר־הקודש, לא רק במעשי צדקה וחסד הן ניכרות
כי גם חלחם הפשוט, לחם־חוק של יום־יום, נלוש הוא בידים נקיות וטהורות:
„יגיע כפיך כי תאכל" — והנחתומים עושים מלאכתם בכוונות טובות וישרות,
טורחים הם לקיים מצוות התלויות בארץ ונזהרים למדי בעניני תרומות ומעשרות.

יאה לך ונאה לך, בני־ברק, כי יחוסך רשום לעד בספר התנ"ך העתיק שבשטרות:
מאז ימי קדם איון אותך צדיקים כמושב להם ועדים לכך המקורות והחפירות,
זכר רבותיך אינו נשמר רק בשלטי־הרחובות אלא חי וקיים בהלכות ובאמרות,
וכל מי שיצא לטיול של שבת בחוצותיך — יתרענו בזכרונו כל ההפטרות.

כבודה של השבת הבני־ברקית — אינו מומחש רק בזמירות כי אם גם במשמרות,
יש לה, לשבת־קודש משמרות בשטריימלך ומשמרות במדי־חאקי ליד האזהרות:
„אין כניסה לרכב" — והיא, שבת מלכתא, שולטת שלטון מלא, גם בנים גם
בכבורות,
והזאטוטים חחמודים כובשים את הכבישים, ואין מכוניות מבוהלות ואין צופרות.

„**לכה** דודי לקראת כלה" — ואנא לך אל התחנה המרכזית ותבחין בתמורות:
ליד כל הקויים של תל־אביב המולה ובהלה בערב שבת והבריות נרגזות ונסערות,
אולם ליד „54", הקו לבני־ברק, משתמנים שקט ושלווה זמן רב לפני הדלקת הנרות
וכשאחרון האוטובוסים הריק־למחצה נכנס לרחוב רבי עקיבא — כל החניויות
מכבר סגורות.

„**מנוחה** ושמחה אור ליהודים", „יום זה מכובד מכל ימים" — בשטף של זמירות
נסחפת העיר וזו מקחלה סגולנית: אף הלכות שבת נלמדות בנימוס, הקלות
כחמורות,
ומנגינת לימוד המדרש בנועם ועונג, והמיית פרקי־תהלים, משכיחים את כל הצרות,
ולפתע מתאנחת שבתא בקריאת „צאינה וראינה"; אל תתביישי, שבתא, אין זו
מן העבירות!

נא לעצור! כי השבת נסתלקה ובמבט של ימות־חול מזדקר לעין שלט האזכרות:
„גן קדושי ורשא"; דממה וצל, הפעוטות נמו ובאיפוק מתלחשות האמהות
הצעירות,
אך דומה ומתוך השלט הקטן נדחפת ומתגעשת קהלת ורשא האדירה שהועלתה
במדורות,
ורשא! ורשא! אבוי, מה עוללו לך רשעי־תבל, אולם זו מזכרתך מתחת לאפרות.

סור־נא, אדרבא, לרגע קט, לרחוב ירושלים, אל הגן המשגשג רב־הפארות
והגן הוא על שם „בית ונחלה"; אהה, איזה מירוץ נורא! כי הספינות לדרך נמהרות
והמירוץ הנואש נערך בין אותם שתילים רכים שנקלטו והצמיחו ניצנים וגם פירות
ולבין אותו יער־עבות בן־האלף של יהדות פולין, שאחזה בו חנוראה שבתבערות.

לדיוקנה של עיר בישראל

1) שלם עם הכתובת „שדרות אביי ורבא" — ואכן „הסגולות מהדהדות בתוך השדרות".
2) קרן דיוקנאות: „חזון איש" עם האדמו"ר מגור — אמנם־כן „צמד כוח וראי מופלא הוא!
תחזון איש שהאציל סתורתו ואישיותו על בני־ברק, והאדמו"ל מגור, מגדולי המאורות".
3) „גן קדושי ורשא" — „נא לעצור... דממה וצל. אך דומה ומתוך השלט הקטן נדחפת ומתגעשת
קהלה ורשא האדירה שהועלתה במדורות" — —
4) „לא להיכנס ברכב בשבתות ובחגי ישראל" — „יש לה, לשבת־קודש, משמרות בשטריימלך
ומשמרות במדי־חאקי ליד האזהרות"!
5) „בית הכנסת של איצקוביץ" — אשר „התפילות בו אינן נמהרות, ושם התפילות הולכות עם
תורה צמודות ומתוכרחות".

עמוד דום, אוד מוצל מאש, של נעליך מעל רגליך, כי בני־ברק אחת התזכורות
שנחרטו באש שחורה על גבי אש לבנה: הגוילין נשרפו ואילו האותיות הזעירות —
הלא דרך שערי המשרפות עפו, מתוך כל הטוקדות התנשאו והן שוב פורחות
ומזהירות
ואדרבא, התבונן בזה הפלא, כי האותיות החרוכות מאירות כולן כמו מנורות.

פלאי פלאים! איזה מופש מרגש ומפעים נתעד פה, בבני־ברק, בין מאורי הדורות:
רבי עקיבא, אשר לכל גל וגל ענה לו בראשו, חותר במעלה הרחוב ישירות
עד שבקצה רחוב השומר נכונה לו פגישה מרעישה עם רבות רבי אהרן, מגמלטי
הדורות,
ובדרך, כשרחוב רבי עקיבא נפרץ לזכרון מאיר, מופיע החזון־איש, מחופרי הבארות.

צמד כזה של פינות־רחוב ודאי מופלא הוא: חזון־איש ואדמו"ר מגור שהן
מחוברות:
החזון־איש שהאציל מתורתו ואישיותו על בני־ברק ואדמו"ר מגור מגדולי
המאורות,
שהקדים רפואה למכה ומלגיונותיו שלח ארצה, ובפרט לבני־ברק, להקים עמודות
מבוצרות
ופה בשכונות, ברחוב רבי זלמן מלצר, מתנוסס בית־התלמוד דחסידי גור, ללמוד
לחורות.

קרית ישיבת פוניבז' היא עטרת־תפארת, והמטרה נוסחה עלי־ידי הרב מפוניבז'
ברורות:
„ובהר ציון תהיה פליטה והיה קודש" — וזהו אכן מבצר־איתן בעל מידות אדירות
ובמורדי הנבעה הגורה רשת של רחובות: „חפץ חיים" עם „אור החיים" ביחד
קשורות
וראב"ד עם הרב דסלר, ובתוך „שדרות אביי ורבא" — והסגוליות מהדהדות בתוך
השדרות.

רבי עקיבא, אשריך! בזכותך, שלא עזבת את בית־המדרש אלא בערבי פסחים
וכפרות
קמה עירך לתחיה מתוך תלי הישימון ושממת־הדורות והיא כיום כליל־התפארות.
אשריך, רבי עקיבא! תפילתך: „מודה אני, שחלקי ביושבי בית־המדרש והוגי
האשמורות"
נתאמתה בימינו, כי מכל גבעות נוטף קול התורה והעיר מוקפת ישיבות כבחגורות.

שלום רב לאוהבי תורתך — כך מרמזות הישיבות, אשר על כל הגבעות הן
מפוזרות:
ישיבת סלובודקה משדרת לישיבת גור, המטפסת על פיסגת רי טרפון בעל העיירות,
ישיבת ויזניץ קורצת מקצה העיר לישיבת בלז, עם המעקה על הגג והנוזטראות
וישיבת חכמי לובלין מאותתת ומבשרת ליוצרה, רבי מאיר שפירא: „קמתי מתוך
האפרות".

תורה מחזרת על האכסניה שלה — ובזאת סוד ותמצית הצלחתן בני־ברק, קרית
העטורות:
„מעשה והיו מסובין בבני־ברק כל אותו הלילה" — ויש לכך פירושים שונים
וסברות,
ואולי זה לאו־דווקא אירע בליל־הסדר, אלא שזה הנוהג של בני־ברק ללמוד
במשמרות
ולכן זהו היעד הנכסף: „רבותינו, הגיע זמן קריאת שמע של שחרית" — קץ
היסורין וההסתרות.

צילומי־הווי מבני־ברק

6) וינוקות של בית רבן — „שלהבות־אוד בוערות בעיניהם ופראותיהם מסתלסלות כשרטרות"...
7) ילדי חלמור־תורה מתמנים לתחבורה — „אל נכון זחזי המציאות, כי „הבט וראה, ובכל עינה
ושינה מתלקטים הסגולות בוקר־בוקר לסגל בחבורות"...
8) „אבן בקיר תזעק" — עמוד הכרוזים בבני־ברק! — „אף זחזי תמונה מן המציאות. „חלילה
נקשרת בחולית. התרישים הולידו נדים ואף להם צמחו כנפיים"...
9) ואמנם החספסים של מולמות בגן־ילדים — „דור לדור יביע אומר ומתוך התתיים צומחות,
עולות ומתמלאות ישיבות מסוגרות"!
10) ילדי הגנים מובבים באוטובוס מיוחד — כי־על־כן „סגו דרך! כל המכוניות הציבה! חילי
תורה הקשנים עוברים שיירות שיירות!" — — —
(הצילומים: יצחק שריידין)

דרך חייו של אחד מגדולי מרביצי התורה בדור האחרון

מאת: אהרן סורסקי

הגאון ר' אליעזר יהודה פינקל, ראש ישיבת מיר ששים שנה על משמרת התורה

בראשית צעדיו

עיירת־המוסר קלם — כור מהצבתו

ראש ישיבת מיר רבי אליעזר יהודה פינקל נמנה על גדולי מרביצי ה־תורה בדורות האחרונים אשר עשה וחשיב גדולות לבל תשתכח תורה מישראל. מפלגותו ברובי מפלגים לבר־מדרשא ובמיפוח יחידים גדולי תורה. במשך קרוב לשבעים שנה. ידועה לכל. אך עם זאת יש לדעת שהוא היה בעל־מיעוד קטנה כאדם המוסר, ושתפם מעמד מעלו בתור בנו של המבא מסלובודקה.

ר' אליעזר יהודי — כפי שנודע שמו בתוגי הישיבות — נולד בשנת תרל"ח בעיירה קלם, לאביו המפורסם רבי נתן צבי פינקל, המבא דסלובודקה. לשני הגדולים הללו, האב, ועיירת מולדתו, היתה הישמה מגרעת בעי־צוב דמותו.

העיירה קלם לפני כמאה שנים היתה כולה בית־מדרש גדול, בטיהור בית־אבא שלו היה כעין מקדש מעט. אביו היה אברך משי, ועם זאת מן האריזון של הגרעת־המוסר. אך האבא נפקד מביתו רוב ימות השנה, כי עשה בסלובודקה. ב.בית הוצרי שלו. עודנו ינוקא בעם. נמול מחלב. למד אליעזר יהודי הקטן מפי אמו לדעת כי האב ר"ל בעיקר — להלמידיו. יוהר בשבתא שייך לו, לבנו. כי את הלמידיו „הוא מלמדם תורה", נתנה להמבר לו. „והתורה הוא משבעה דברים שקדמו לבריאת העולם".

בהיותו בגיל רך, יצא שמו בכל המבינה. כילד כשרונו אשר שכלו עד ותפיסתו חדה. ונוסף לזה הצטיין באהבתו לתורה.

„הוי גולה למקום תורה"

כשהתבגר קפצא. לקחו אביו עמו. לסלובודקה. ותנער הקטן הרגיש את עצמו טוב בישיבה. כמו בבית ושאף לקיים בנפשו „הוי גולה למקום תורה". לאחר זמן קם. ונסע ללמוד בישיבה שלו. שמה הקשיב האזיון לשיעוריהם של רבי אליעזר נודרון ורבי שמעון שקוף.

בשנת תרנ"ד, והוא בן שמונה עשרה, נסע לבריסק ולמד קרוב לשתי שנים במחיצתו של רבי חיים סולוביצ'יק. היה זה כשנתיים אחרי מות של רבי חיים מוואלוז'ין. עם סגירת הישיבה, ההתמנותו לרב־דשמא. בבירי הלומדים דלשנא. התאספו אז בבריסק לצפת מים על יד, ורבי אליעזר־יהודי הצעיר. תפס מקום מ־כובד בחבורה זו.

כאן גם התיידד עם רבי שלמה פוליאצ'יק, הידוע כ„עילוי מפינסק". בסצנת אביו, ה„מבא". הקפיע עליו בשלהי חורף תרנ"ו שיסע עמו לפ־לובודקה ויקבע שמה את מקום לי־מודו. הם הגיעו לסלובודקה. ביום הששי כ"א אדר תרנ"ו. בו ביום ש־נערכה הלוויתו של הגאון מקובנה רבי יצחק אלחנן הבדול. שנפטר לבית עולמו. הרעבנות הזמירו מרוב שלום. לוטון שהתמנונו בדמעות. שני הצעי־רים התרגשו מהמחזה הנורא עד מדי דאגה לכל. אך עם זאת יש לדעת שהוא היה בעל־מיעוד קטנה כאדם המוסר, ושתפם מעמד מעלו בתור בנו של המבא מסלובודקה.

ר' אליעזר יהודי — כפי שנודע שמו בתוגי הישיבות — נולד בשנת תרל"ח בעיירה קלם, לאביו המפורסם רבי נתן צבי פינקל, המבא דסלובודקה. לשני הגדולים הללו, האב, ועיירת מולדתו, היתה הישמה מגרעת בעי־צוב דמותו.

העיירה קלם לפני כמאה שנים היתה כולה בית־מדרש גדול, בטיהור בית־אבא שלו היה כעין מקדש מעט. אביו היה אברך משי, ועם זאת מן האריזון של הגרעת־המוסר. אך האבא נפקד מביתו רוב ימות השנה, כי עשה בסלובודקה. ב.בית הוצרי שלו. עודנו ינוקא בעם. נמול מחלב. למד אליעזר יהודי הקטן מפי אמו לדעת כי האב ר"ל בעיקר — להלמידיו. יוהר בשבתא שייך לו, לבנו. כי את הלמידיו „הוא מלמדם תורה", נתנה להמבר לו. „והתורה הוא משבעה דברים שקדמו לבריאת העולם".

בהיותו בגיל רך, יצא שמו בכל המבינה. כילד כשרונו אשר שכלו עד

קירבת מקום, שבה הרבין תורה וישב על מדין רבי ברוך־בר לייבוביץ.

כאן עשה מרק־זמן ניכר. עליו הצעת רבי ברוך־בר, למדו שניהם בהברותא במשך הבי יום. ובחצי השני הגיד רבי אליעזר יהודי שיעור בפני קבוצה של תלמידים צעירים.

במחיצתו של ה„חפץ חיים" בראדין

אחר כך נמלה בלבו החלטה לנסוע לראדין, ולהנהרתו ללומדי „בולל קר־שים" מיסודו של ה.חפץ חיים". מתוך רצון לא להיות מוקיע ומוסדר, הלליף שמלותיו ושינה את תאריו, בכדי שלא יכירוהו. רק ה.חפץ חיים" לבדו ידע את זהותו, אך לפי בקשת רבי אליעזר יהודי לא גילה לאיש מי הוא. על קשרו הטוקים עם החפץ חיים — לא ידוע הרבה. אך ניתן ללמוד אר־דותם מן העובדה, שכאשר התכונן ה.חפץ חיים" לעלות לארץ ישראל. בשנת תרפ"ז. ורבי חיים עזור מוילנא ביקש להגיאו מכך, כי הגולה צריכה לו. עמד ושיגר אליו משלחת מטעמ־צמת של גדולי תורה שידברו אליו תחנונים, וגם ר' אליעזר יהודי הש־תתף במשלחת זו.

על הקשר שהיתה בראדין מספר תחנה רבי חיים שטולבריץ:

— כשלמד בראדין לא היתה ה־פרוטה מצויה בכיסו, כי חי בדחקות, אבל כשנודעו לו שני תלמידים צעי־רים, שלמדו שמיע שיעור פרטי, וקיל־בו לו כל אחד שלושה רובלים לחודש. נטל את הכסף והקציבו לחלוקה פרט בין שמה בחדרים מסצ'ייני ישיבת ראדין, רובל אחד לכל בחור, בתנאי שכל אחד מהם מחויב להגיד חידר שיום ב.ובדי מעמדים בחדרים — הוא עצמו לא נהנה מהמעמד.

בחלוקתו אלו, לוקצא באלו, נת־חבב מאד על קהל הלומדים בראדין. כשעמד לעזוב את המקום, אחרי שנים אחדות, רשכר עכלון שיקחהו עם הפ־ציר מחעיירה אל רצ'יקי מסלת הברזל. בעיירה הסמוכה, ליוו אותו מרבית בני הישיבה עד מחוץ לראדין, ושמה ניכר לשמוך את הנעלה אחריהם ב־הזרה, כשהם מסצ'ירים בו להישאר במחיצתם. ר' אליעזר יהודי הגיע לגרודנה. ומפני החשש המחמיר שלו. שלא יתבטל חלילה מלימודיו. עסר גם מה על אלמוניותו ונזהר לבלי יודע לאיש שהוא בנו של „המבא". הוא שכר לעצמו מקום לינה אצל מיסמרה יהודית מסוגמה. ואת מקום ליסודיו קבע בבית המדרש העירוני. מקום לילות כימים בשקידתו על התורה ועל העבודה.

הימנים שלמד במרוצה נאוני התקר־מה. איש ודרכו. השביעו את ריסומן

בשנותיו האחרונות

באיכיותו. מכולם רכש קניין־תורה דרכים בלימוד. בהבנה ובהסברה. הוא היסיב להעריך את דוש־יוכתם של ענקי התורה. ולא בזבז אף רגע ב־שחיתם לריק. הוא קיבל מהם לקח־טוב לא ריק בפלפול ובסברא. כי גם במרחל המדות. באהבת הזולת ויראת שמים. אף הם. שרי התורה. הכירו בו שנעוד לגדולות. „עתיד לעמוד רבן של בני־תורה בגדולה שביישיבות לי־מא. ולא הסכר הימנו את טובב.

ברכותיו של בעל „אבני נזר" מסוכטשוב

עם התגבשות שיעור קטנתו בתורה. הוסיף יגיעה בהתחלות רוחנית ובל זה בהנגע. כסרוב. „לא ברעש ה'". הוא הסתגר בבל מיני התחבטויות להטהיר את מעשיו. אם כי היה אז עול־ימים. הסתגר בצנועות. מבלי שידע איש על כך. אולם פעם „בכשלי. ואיש מן הצד. בעל עין חדה. שיעקב אחריו מקרוב וחשד בו שסרבה בתע־ניה. הודיע את הידיעה לאביו. ה־מבא מסלובודקה. עת עיקה המבא? הוא קרא לאיש־אמונים מסקורבין ר־ביקש ממנו לברר אם אמת הדבר. אולם כשבא השליח לערוך הקירה ודריסה עמד ר' אליעזר יהודי. בהרף־עין על מטרת בואו של האיש. והשי־תדל בנוכחותו להרבות בעבודה שלא תרס"ג בא בברית־הנשואין עם בתו של ראש־הישיבה במיר מרת מלכה. בנשואין אלו נכתבו מיסנה רב־משמ־עות הון בחיין של רבי אליעזר יהודי והן בחייה של הישבת מיר.

ביומה הבבא. שהגיע אם הרבר לרבי יחיאל עקב וינברג (בעל „שרי ד' אשי"). אביה פילוישקי. מטובי

רחמל" מסוכטשוב. בעל „אבני נזר". שמסונל לצלול למעמק התורה ר־בעצמה כה הנתנתו הוא מכנון לאמיתה של הורה והשתוקק להכירו. עמד ונסע לישיבתו של ה„אבני נזר". ד־הישתרה באחלו שבועות אחדים. הגאון מסוכטשוב. שהחה על קנקנו. הראה לר' אליעזר יהודי פנים מסבירות ר־שיבה את כשרונותיו. אבל הוא החליט לעזוב את המקום ונכנס אל הרבי להישרד ממנו. באותו סעמד הפליגו שניהם בשיח שמוק של חידושי תורה. שהתארך כמה שעות. ורבי שמואל בנו של האדמורי"ר. זה שהיה לאחרי־כן האדמו"ר מסוכטשוב בעל „שם מ־שמואל". היה האיש היחיד שנוכח אז בחדר והשתתף בפלפולים. כשהוא משמש „מהרינגן" בכל פעם שהדב־רים לא הוכנו היטב לרגלי הישנו ונתבדלים בפנגון־לשון ובנוסח של אנשי פולין לאנשי ליטא. לרבות חכמי התורה בתוכם. לבסוף האציל עליו הסוכטשובי מברכותיו.

רבי אליעזר יהודי שסיפר על ה־עובדה הזאת לעת זקנתו. שמר בסוד את תוכן הברכות ולא גילה אותן לאיש. אך על כך רמז. כי הברכות אכן התבטאו והתקיימו בו — —

בראשות ישיבת מיר

הישיבה הגדולה דעיר קמה רב שנה אחרי יסוד ישיבות הלאומיים. ורוסל" קודיות הישרים מציינים אותה בתור ה„בתי הראשונה" של אם הישי־בות. רבי אליעזר יהודי הגיע אליה בהמשים שנה אחרי יסודה. והוא צעיר לימים. אך כאיש הון מדעיים ואומ־רים. ביובל השנים האחרון. „ראש ישיבת מיר" — ברוח היה בחולם הבתלמודים אליה.

מייסד הישיבה היה הרב ר' שמואל מיקמינסקי. בנו רבי חיים לייב. ש־מילא את מקומו. נחפרסם לגאון עצום ומסוך אליו הרבה תלמידים. רבי יש־ראל מלנסון היה אומר: „כל החפץ לירש דף גמרא כדבעי ילך אצל רבי חיים לייבי". אחרי מסירתו נתמנה לראשות הישיבה רבי אליהו־ברוך קאמיי. שתפם מקום מכובד בשורה הראשונה של גאוני התקופה. ואשר מיעוריו הקטינו בחריפות רבה. הוא עיצב את דפוסי החיים וסדרי־הלימוד בבית. שיהיו כדוגמת וואלוז'ין בדומה לרבי יראל שפירא. חתן הצ'ריב. היה ידוע בימיו כבעל „לשמה" — הוא דרך מיוחדת בלימוד. והחחדת לאבחן את רוח הדברים של תנא או אמורא הערבות כחוש־חשני בכל הלכותיו ב־נוחאים מגוונים במקומות שונים ב־ש"ס. אשר למעשה נוצעים כולם בשיטה אחידה. ויש שהשתו נוצעים בדרכו בשיעורים למנגנון התלמודי של בעל „שאגת אריה".

אכן תור־הזהב של מיר. חחל בימי התנו רבי אליעזר יהודי שבשנת תרס"ג בא בברית־הנשואין עם בתו של ראש־הישיבה במיר מרת מלכה. בנשואין אלו נכתבו מיסנה רב־משמ־עות הון בחיין של רבי אליעזר יהודי והן בחייה של הישבת מיר.

ביומה הבבא. שהגיע אם הרבר לרבי יחיאל עקב וינברג (בעל „שרי ד' אשי"). אביה פילוישקי. מטובי

בנין ישיבת מיר בליטא

„אם הישיבות" — כונתה ישיבת מיר ואכן מסנה צמחו גדולי ראשי הישיבות

תלמידיו בסלובודקה. הצטרף הלה אל ר' אליעזר יהודי במיר, ללמוד בחב־רותא. תוך שנים אחדות לסדו את כל הש"ס בעיון ובצמקות כמה פעמים. לא ארכו הימים. עד שמינהו חותנו לר"מ מסנה תתתו. הוסיפהו הראשונה. כפי שמעידים זקני הדור. עשתה רושם גדול והוא כבש את הלבבות.

כשבא למיר. העיב על הישיבה עלו של משבר פנימי. על רקע החי־כוכים בין מחייבי ליסוד המוסר לבין המולים אותה. ואמנם העובדה המכ־רעת שתוך זמן קצר אחרי בואו נעשתה מיר ישיבה מוסרנית מובהקת — מעידה עד היכן היתה השפעתו הזקה. ביוסחר נתכוון למשיגה במיר רבי יחלן דולינסקי („ראניבר"). מעוני בעלי המוסר. ואחרי מסירתו הסקיד את רבי יחזקאל לוונשטין. ר־בי אברהם לבוביץ. רבי יחזקאל הגדול. על מסשרת החינוך המוסרני במיר.

מכאן ואילך נקשרה נסמו בישיבה. שנעשתה חמצית חיין. היה הולך וגדל בגאונות ובחרבצות תורה. הלמ־דים הרבה באו למיר. מסובי בעלי־מדות ברוכה. ובסולון היחודית. כדי להתעסק ידיעותיהם בתורה ולהרחיב הבנתם במסגנה. כשר' אליעזר יהודי שרמו על גביהם ומאציל עליהם מ־חכמתו.

נדודי הישיבה בשנות המלחמה והשיבה למיר

בימי המרעמנות של מלחמת־העולם הא', כשנשרף משכן הישיבה במיר. הנביר את התלמידים לעיר סמיבע וחמשיכו ללמוד במסך קרוב לשנתיים. שמה החודע אל ה„חזון־איש". אשר שולשל לשם בסערת המלחמה. וקשר עמו ברית־ידידות. בשחתנו ר' אליהו ברוך. נסחלק לבית עולמו. באמצע ישי המלחמה. נעשה הוא ראש ה־ישיבה.

כשנסחיימה מלחמת־העולם. עובו בני ישיבת מיר את רוסיה. ומשמנה הוראי נקבע בוילנא עד לקיץ שנת תרפ"א. באחד מחרשי הקיץ הזרו חלק מהתלמידים. אנשי סגולה. ור' אליעזר יהודי בראש. לעיר מטורחם מיר. כאן מצאו את בית הישיבה הרב. כי הפרעים הנסחנו לאחרות מוסים. את מעונו של ראש הישיבה תפוס בידי הבולשת של המשטרה הפולנית.

לנוכח החזיון המעציב לא רפו ידיו של רבי אליעזר יהודי. שכונס קודם כל את התלמידים באכסניות עראיות וחידס את שיעוריו בחלוכה. פעמים בשבוע. כן חידס את לימוד המוסר — עוד שיעור רבי יחזקאל לוונשטין. גם ביסו רבי אברהם צבי קאמיי. נאון עצום. שמילא את מקום אביו כרב דמתא. נחמנה ל„מ והמסיע את שיעוריו למני התלמידים בקביעות.

בו־בזמן טרח ר' אליעזר יהודי ל־חשיג אמצעים כספיים בכדי לחשיך ולקומם מחדש את משכן הישיבה. הוא עצמו הסתפק בקב הרובין. בני ביתו היו חיים בדחקות ובעוני. בי מעשה שתם הכסף ממנהלי הישיבה. ולא היה במה לשבור רעבונם של התלמידים. עד שהבחין במצב ומיהר להשיגם מעליו את מעיל־הפרוה ש־קיבל לכבוד נשואיו. „הקבלו בחמר רתו סכום ניכר" אמר. כשהוא מרסיס את הפרוה למנהלים המוסתמים. ש־מרבו לקחתה ושענו שהחורף כמת בעצומו וראש הישיבה עלול להצטנן חלילה אך הוא בשלו: כאשר החל־מרים רעבים — קר לי, מר לי. אפילו בחחתון מצוקף באדרת; ואילו אם יאכלו לשבעה — „יחם לי גם בלי עדיף.

כשעלותיו המרצות לגיוס מקורות מזון. נעזר במדה רבה אל־ידי מזכיר הישיבה בעת ההיא. רבי שמואל בריי־גיסן (גיסו של ה„חזון איש"). אשר לימים אף כאן בקשרי משפחה. כש־התחתן בנו של רבי אליעזר יהודי. רבי בנימין בינגס סינקל. עם בתו של רבי שמואל. גם רבי אברהם קלמנוביץ. אביר ראקוב — וראש ישיבת מיר בארה"ב לאחר הסוגה — עמד לימינו ומעל נדולה. ביחוד כשהגיעה אליו למנע בארה"ב בשנת תרפ"ד.

מיר — „ישיבה של ראשי ישיבות"

בימים ההם. בין שתי מלחמות הי־עולם. גדלה והתפתחה ישיבת מיר. הן בכמות. — בסספר הלמידים. ש־הקרב לחמש מאות — הן באיכות. כל בחור ומוב מבכירי הלומדים בר־ישיבות ליסא. כיון שמילא כריסו בש"ס ובפרסים. שם את דרכו לעיר ברכי להוסיף שלימות — ולא בכרי קראו לישיבה מיר: „ישיבה של ראשי ישיבות". כמעט כל הדור הצעיר של המרים בישיבות נוסח ליסא עברו את הכור המצרף של מיר. אל ישיבת מיר נהרו תלמידים גם מרחוקים. מבקשי הורה ממרינות שר־נות כמו הונגריה ורומניה. וכן מאר־צות מערב אירופה כגון. גרמניה. שוויץ. בלגיה. ועוד. וכן מעבר ל־אוקיינוס — מאמריקה.

מסירותו לבני־הורה היתה אבותית. בני הישיבה הרגישו בכל הנצבים שיש אדם שכל חפצו בטובתם. שלא יחסר להם בגשמיות. ושיהיו מתמלים ברוחניות. ביום ובלילה הוו דלתותיו פתוחות לכל דורש.

וכך מוחב אחד מחלמידיו: „בש־

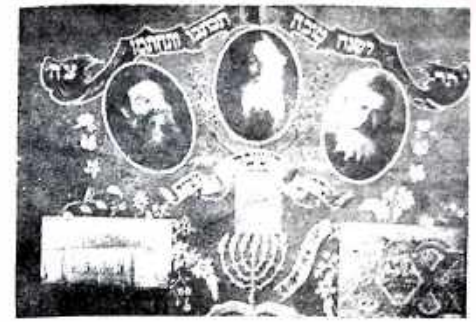

אגרת ברכה לשנת תרצ"ה מישיבת מיר

דיוקנותיהם של ראשי הישיבה הרה"ג ירוחם ליבוביץ (מימין), הרה"ג אברהם צבי קמאי (במרכז) הרה"ג אליעזר יהודה פינקל (בשמאל) — מפארים את האגרת

מסעותיו לארץ הקודש והכמיהה להעביר לשם את הישיבה

בין שתי מלחמות העולם ערך ראש־הישיבה שלוש מסעות לארץ־ישראל. נסיעה אחת התקיימה בנסיבות מצער בוה, כשהוכתל בחורף תרס"ז לערש־דוי של אביו הסבא דטלובדקה. בעת מחלתו האחרונה, נוכח בעת יציאה נשמתו המלודה.

במסעות הללו בדק, בכל פעם מחדש, את האפשרות להשתקע בארץ ולהעביר הנה את ישיבת מיר. הוא ערג כל הימים להתנחל בארץ הקודש. במיוחד התחזקה בלבו שאיפה זו לאחר משנת תרצ"ג. בתקופה זו ראשונה להתיית הנעים באירופה, עוד בטרם הנשפה מאכלת הגליון על בית ישראל בגולת פולין. הוא רקם תכניות שונות, בקשר להעברה זו, ואף יצר בסיס כספי ראשון לאותה מטרה.

ברם, מפני כמה סיבות, לא אים־הייקא מילתא, משפרצה השואה, עמדה לה זכות מיוחדת לישיבת מיר, כי בה בשעה שעל כל הישיבות בפולין ובליטא סוא יוד הכורת — היתה ישיבת מיר לפליטה גדולה.

הצלתה של ישיבת מיר היתה בכך הינה „כם בחוך נמי. היה זה בשנת ת"ש. הקבוצה מדם, אחרי שפלטו ל־פולין קלגסי הגרמנים וכבשו את אדר מתה, אחריהם באו הבולשביקים. שום מ הדה, הספני יראתם עזבו בני ישיבת מיר את מקומם וצברו לוילנא שהוגבהה אז כחלק מליטא העצמאית. אולם הבולשבנה לא אישרו לקיים את הישיבה בעיר זו, וראש־הישיבה העביר אותה לקיידנאן. הוך מאמצים עצומים להביא אמצעים כספיים לי קיומה, ובלבד שלא יוסבה קול ה־תורה.

בהצרת הימים נדלקה אצל ראש־הישיבה הכמיהה מקדמת דנא, להעביר

שלבה פוליטיים ורבי אליעזר פילבר, של הנדבן ר' זאב סיגל לחדום את דבר הוצאות הנסיעה של „הידידי רבינו חיים הלוי".

מסעותיו לארץ הקודש והכמיהה להעביר לשם את הישיבה

בין שתי מלחמות העולם ערך ראש־הישיבה שלוש מסעות לארץ־ישראל. נסיעה אחת התקיימה בנסיבות מצער בוה, כשהוכתל בחורף תרס"ז לערש־דוי של אביו הסבא דטלובדקה. בעת מחלתו האחרונה. נוכח בעת יציאה נשמתו המלודה.

במסעות הללו בדק, בכל פעם מחדש, את האפשרות להשתקע בארץ ולהעביר הנה את ישיבת מיר. הוא ערג כל הימים להתנחל בארץ הקודש. במיוחד התחזקה בלבו שאיפה זו לאחר משנת תרצ"ג. בתקופה זו ראשונה להתיית הנעים באירופה, עוד בטרם הנשפה מאכלת הגליון על בית ישראל בגולת פולין. הוא רקם הכניות שונות. בקשר להעברה זו, ואף יצר בסיס כספי ראשון לאותה מטרה.

ברם, מפני כמה סיבות, לא אים־הייקא מילתא, משפרצה השואה, עמדה לה זכות מיוחדת לישיבת מיר. כי בה בשעה שעל כל הישיבות בפולין ובליטא סוא יוד הכורת — היתה ישיבת מיר לפליטה גדולה.

הצלתה של ישיבת מיר היתה בכך הינה „כם בחוך נמי. היה זה בשנת ת"ש. הקבוצה מדם, אחרי שפלטו ל־פולין קלגסי הגרמנים וכבשו את אדר מתה, אחריהם באו הבולשביקים. שום מ הדה, הספני יראתם עזבו בני ישיבת מיר את מקומם וצברו לוילנא שהוגבהה אז כחלק מליטא העצמאית. אולם הבולשבנה לא אישרו לקיים את הישיבה בעיר זו, וראש־הישיבה העביר אותה לקיידנאן. הוך מאמצים עצומים להביא אמצעים כספיים לי קיומה, ובלבד שלא יוסבה קול ה־תורה.

בהצרת הימים נדלקה אצל ראש־הישיבה הכמיהה מקדמת דנא, להעביר

אפילו תושבי העיירה לא הרגישו בו אפילו תושבי הישיבה עצמה. רק „יחידים מעטים" הי־ישיבה באו אליו, בשעה מאוחרת בלילה, כשבני העיירה כבר היו יש־נים. ובאחבים אותה בטרם עלות ה־שחר... מעברו האחד של ורחוב נמצא מוצדון הקומוניסטים, ומעברו השני יש בו זקן „נעלב". ראש ישיבת מיר העולמית, הרב"ן מפיתנו מכהנים לכל קצוי ארץ להגיל את התורה הקדושה".

לאחר קשיים מרובים והתלבטויות שונות הצליחו מאות מבני הישיבה, ועמהם קבוצות של שרידים מישיבות נוסמות, הגיעו כפליטים דרך ערבות סיבור ומקלט־המעבר היסאני לשנחאי שבסין, שמה המשיכו לרקום הוני מוסלא של חיים ישיבתיים מלאים, עד סוף תקופת המלחמה.

ישיבת מיר תוקעת יתד בירושלים עיר הקודש

אולם ראש־הישיבה ר' אליעזר ידל ועמד חלק מתלמידיו, נמלטו ברגע האחרון דרך נהל אדיסה והגיעו ב־נסיעה באניה על מני חיים השחור עד לחופי ארץ־ישראל. כמה מגדולי ה־תורה שבארץ־הקודש ובראשם ה„חזון איש", קבלו את פניו וביקרו אצלו עם בואו ארצה.

כעבור חודשים אחדים החל לקוטם את ישיבת מיר בירושלים עיר־הקודש. מטעמו הדל, בסכונת „יגיע כפיים". יצאו מדי יום עשרות שכתבים אל ידידי הישיבה, ואל תלמידיו לשעבר בארצות־הרווחה אשר אצלם ביקש ראש־הישיבה לסיע עמו לחדש את ישיבת מיר המפוארת.

בינתיים המשיך לשמור על הקשר עם התלמידים הפליטים הנצודים ש־נשארו בעשק הסבא ורבים מהם הוגלו לסיבור, מדי שבוע שיגר מאות הכי־לוה של מזון ובגדים לרוסיה, הוא הריץ מאות מכתבים ומברקי־אזהרה לאמריקה, צרת עם ישראל, כרוסמה את לבו כרסום נורא. כפי שנמסר מפי באי כיתו הדי מני אז, ועד יומו האחרון לא עצם בפיו עצם בשר מחוך אבלות על עם השם שנפלו בחרב. אף הוא עצמו סילם בשואה מחיר־דמים נורא כי בנו רבי אברהם־מאיר עם כל בני ביתו נספו ונספו על קידוש־השם — „נוח לי. שנגזר גם עלי לחת קרבן, ולא שפר חלקי מעם ישראל מלוי" — התבטא באחד הימים.

בצוד ידי אחת נמוגה לקומם אב־סניה של תורה, ידי השגיח נמוגה להרוגים מתן־בסחר לבנדרכים, לסעדך מוסמות של עניי ירושלים, ובעיקר להסוך בתלמידי־חכמים צנועים. עב־ווי אי בנו הנמנעים להודקע לרחמי חברויות. כידוע נחברכה ירושלים, ב־גדולי תורה. המפיתים את עצמם באהלי תורה. ואם כי הם ראויים ליסב בכבודו של עולם — אבל מתוך צניעות הם מקיימים את המשנה: „מת בטלה תאכל ומים בסשורה תש־תה" — פשוטה כמשמעה. אליהם היה מוסנה מבטו החודר של ראש־ישיבת מיר אשר כל מעשיו היו בצנעה. ונם הסיוע הזה נעשה בסתרים מלאים. עד סוף תקופת המלחמה.

לא עבר אלא זמן מועט ובירושלים התחילה לצמוח מחדש ישיבת מיר. באו ללמוד בה מן השרידים שלפני המלחמה. באו גם עשרות תלמידים ירושלמיים. ובאו צעירים מעבר לים. לישיבה הוקם בנין רב־מדות. בשכונת „בית ישראל" ההדשה. וראש־הישיבה עבר להתנוורר סמוך לזיכל התורה. שנתיים אחרי המלחמה הגיע לארץ ההנו רבי חיים שמואלביץ'. שעבר כל שנות המלחמה בשנחאי והחל להשמיע את שיעוריו המפורסמים. שהעלו את קרנה של ישיבת מיר המחודשת ב־ירושלים עיר־הקודש. גם בנו, רבי חיים זאב מינקל, מראשי ישיבת „מיכל הלמוד" בתל־אביב, עבר ירושלימה והצטרף להנהלה הרוחנית של הישיבה. אולם את המעמסה העיקרית, ברוח ובחומר נם יחד, נשא עד יומו האחרון ראש־הישיבה ר' אליעזר ידל.

כמו בגולה, בימי הזוהר של ה־ישיבה, כך פת בשבבית־מיר נוהג את מלכותו. מלכות התורה. ביד רמה. הלמידים וכו מעיון ליחס חבבי. חונן, ונמשכו להיכנס אליו אחר בכדי לשוחח בחידושי תורה. המיד מצא פנאי למעדה זו. מתוך כוונה להדריך בהוסכות הנ"ל. אם ההלמיד, המחדש שיחתו לאמיתה של תורה. ומתוך מנמה לדרבן אותו לבל ישקוט על שמליו. פנין הוו תמיד מוארות בחיוך של מובילב. דילחו לא נגעלה אף פעם. גם כאשר שכב לנוח. בשעות

מכתב־טכבאר קדושת אדמו"ר שליט"א מגור.

[illegible]

גם אבי דורש ומבקש מפי שביבלתו לסיע לישיבה הנ"ל המתנהגת ע"פ תורה והוראה ר"ל היא למחיקים בה.

נאי אברהם מרדכי אלתר מגור.

Dr.Karin D. Krejnes. Wien, Rudolfs 5.

מכתב תמיכה בישיבת מיר מאת כ"ק האדמו"ר זצ"ל מגור

הצהרים. הזהיר שלא יגעלו את הדלת. שמא יבוא תלמיד המבקש לדבר ב־חידושים. או להיסיח את עצרו הלילה. ובראותו את הדלת בעולת יסוג ואף יעלב בחושבו את עצמו כמרגן.

במיוחד ריכז עיניו ולבו בתלמידים המצטיינים. שהם בקרבם סיכויים גדולים להצליח במעלות התורה. ר־תפות בהוצאותיה. מסהגיע השיק לידי ראש ישיבה זו ההפלא על צורת ההחיכה. שהיא משונה מבכל סמם וניכר שידו רעדה כשהחם — ומתוך פליאתו נהגלה ביעתיים שהיה רגיל לקבל מאת ראש־ישיבת מיר תמיכה כזאת דרך קבע מדי חודש בחודשו.

עד לסוף ימיו היה מקפיד לחיות מסחיר את משכיו מעיני הבריות. פיו היה סגור בשבעה מנעולים. סמולם לא הסמיע דרשות. וגם כשהופיע ברבים. בחודסויות שונות. הצריף לשתק. כל אימת שהרגיש את עצמו מוקף אנשים. שהתקלו בו. החחיל לרעוד ולהסמיק. אפילו אם שיעוריו העיונים ביישבה. פעמים בשבוע. הרגה בעיניים עצומות. כשנשאל לי־מיבת הדבר. השיב בחתימות: „מה־ביים אני להתבלל בפני הציבור".

פעילותו הציבורית במסגרת „אגודת ישראל"

עם היותו שקוע בד' אמות של הלכה. היו נחרין לו הישב שבילי החיים הציבוריים. והודהה באומן ברור ועקבי עם הנהגת „אגודת ישראל". מיום שעלה לארץ־ישראל נחמנה כ־חבר במועצת גדולי התורה השהתנה. למרות מחלותיו הנשיאותו בימי זקנה. בכעם בכל ישיבותיה. אף בשבת זו אחרונה לחיין. תשכ"ד. כשנערכה בירושלים הכנסת הגדולה הנמיסיות של אגודת ישראל העולמית הוסיע ונכוח במעמד הסתיחה למרות חולשתו הנמלבנת. אחרי שסבל מתחקיר־לב חדשים אחדים לפני כן. ואמנם אמר זאת בפפורס. שכוונתו לחביע בזה את הזדהותו האישית עם אגודת יש־ראל ולהאחיד את משקלה בציבור אך גם פה מעם בדיבורים.

כשנערך בירושלים מושב הועד־המחול של אגודת ישראל וראש ישיבת מיר נכח באחד הדיונים בשאלות הזמן, ביקשו הנוכחים לשמוע את חוות־דעתו. אולם בעניותו השיב: „אין לי מה לחעיר, אדרבא, נהניתי מן הזיכוח הגאה גדולה. כל ויכוח בנוגע לדרכה של אגודת ישראל. מה לעשות, ומיצר, שונה בעיני לשלמול בדרכו־הלכה. אגודת־ישראל מסרתה תורה. וכל ויכוח בענינה המעשיים דומה לשקלא־וטריא במגיא מן ה־סוגיות". — —

ראש ישיבת מיר האריך ימים. הס־לינ מעבר לנבורות. אולם הוסיף לה־יות זריז ורענן. מעולם לא הפחתה אמרלו בחלמיד קטן שבקטנים. אף לא שרוות קל שבקלים. מסמר אחד הנל־מידים: בשנים האחרונות. אחרי ש־חלה בהתקף־לב. עשה ראש־הישיבה זמן קצר בבית החלמה. תלמידיו ה־מנוגדים בסביבה. נדברו לארגן ב־מחצאו „מנין" לתפלה בשחרית של שבת. בשעה מוקדמת. אולם כשבאו אליו. הוסתעו לחיוזקה שכבר הפסים הבטחה בלב גם היא הבטחה. וצריך לקיימה" — ואת כל הבטחותיו אכן קיים בפרטיו עד לרגעיו האחרונים.

נכדו ראש־אמוראי. רבי נחום פרצו־ביץ מציע על כך כי שלושה ימים לפני המתלקחו תתם ראש־ישיבת מיר על המחאה כספית בסכום גדול ש־העביר לישיבה פולנית. בתוך הש־תפות בהוצאותיה. מסהגיע הסיק לידי ראש ישיבה זו ההפלא על צורת ההחיכה. שהיא משונה מבכל סמם וניכר שידו רעדה כשהחם — ומתוך פליאתו נהגלה ביעתיים שהיה רגיל לקבל מאת ראש־ישיבת מיר תמיכה כזאת דרך קבע מדי חודש בחודשו.

עד לסוף ימיו היה מקפיד לחיות מסחיר את משכיו מעיני הבריות. פיו היה סגור בשבעה מנעולים. סמולם לא הסמיע דרשות. וגם כשהופיע ברבים. בחודסויות שונות. הצריף לשתק. כל אימת שהרגיש את עצמו מוקף אנשים. שהתקלו בו. החחיל לרעוד ולהסמיק. אפילו אם שיעוריו העיונים ביישבה. פעמים בשבוע. הרגה בעיניים עצומות. כשנשאל לי־מיבת הדבר. השיב בחתימות: „מה־ביים אני להתבלל בפני הציבור".

„ועד זקנה ושיבה" — התנהגותו המופלאה בשנותיו האחרונות

אף הוא לא הדל בוקנותו מתנהגים שהחיק בהם כל יום. להתענות בת"ב. ולצום ככל ראראים. תענית הלום וכיוצא. כל אימת שנדב לו כי „סד־תורה שרוי בצערי". הדיגו שאחד מגדולי ישראל חולה או נתון בצרה. היה מחלה את עצמו עליו. מתענה ומשלים. מכלי לגלות את הדבר ל־איש. לעתים רחוקות הבחינו בכ' ביתו שהוא לא נוגע בארוחת הבוקר. ריחו להם לאות שיום צום הוא לו. אבל ברוב הקרים העלים את האוכל ורק אחרי זמן רב אירע שמצאו בחדרו מגירה מלאה לחמניות יבשות.

נכדו רבי נחום פרצוביץ. שמשש לבראאתו. הבביע סמם לפנין של דבר־„אליהו רבא". שאין לוקן מעל ס־שנה להרבות בצום. אבל ראש־הישיבה לא הביב מאומה. המשיך בשלו.

בכל שנה ושנה. ושנתו האחרונה בכלל. היה מסיים את כל הש"ס עם מפקי הרמבנים והשולחן־ערוך. מעיד אחד מתלמידיו. הרב יעקיה ליבדמן: — המיל המהנה. איפתר מסמיק הוא כל־כך הרבה? הרי מ־עולם לא דחה תלמיד בתוצאה. עמוק אני". התלמידים העסיקותו הרבה ב־בעיותיהם. אולם האור שלא כבה בחדרו עד השעות הקטנות של הלילה. והאור שנדלק בטרם שהר. מיטר על כח התמדתו הבבירה.

ומסמר אחד מתלמידיו: „בשנה האחרונה לחיי ראש הישיבה בהיר־תר מאוסמו בבית־החולים „שערי צדק" בירושלים אחרי שקיבל התקף־לב. באתי אל ראש־הישיבה ושאלתי לב. „ברוך הש"ם הישבני. שאל־תי: „הסמגל רבי לאכול ז'". „לא. אין לי תיאבון". „ולישון ז'" — „הר־סמתי לישאל. הוא מעיב: „לישון היוקל יכול. אך אין לי מנאי". הש־תמסתי: „במה עמוק הוא כל־כך בבית החולים ז'" וראש־הישיבה מס־ביר בנעים: „יבין מר. בימים יש הרבה מפריעים. באים לבקר ולדרוש בשלומי. אינני מסמיק ללמוד די הצורך. ולכן בלילה. כששורר שקט. יורד אני סעל המיטה ומשלים הק־לימודי". נהמתי: „מה סשר הדב־רים? ללמוד אחרי התקף־לב? וחי רוסאים יודעים מכן ולא מתנגדים?" אולם ראש הישיבה נתן בי עינים נדחמות. ואמר בתמימות: „נראה לי ששכח מר. רפב"ם מפורש. וכי לא נפסק להלכה בהלכות תלמוד־תורה

רבי אליעזר יהודה עומד עטור בטלית לעת תפילה בחול־המועד

שכל אדם מישראל מחויב ללמוד. בין נער בין זקן. בין בריא בין חולה ומשולל ביסחריין ז'?"

ראש ישיבת מיר עסק בתורה עד לנשימת־אפר האחרונה. יומיים לפני המתלקחה. אחרי שחזר מבית החולים. העיר למקודב: „שמח אני שהחרתי הביחה. עתה יכולני לנוגע במנוחה — בסמוך לישיבה". ביום סמירתו. שעה מבחר שיעוריו למסכתות הש"ס בכל הנשמות. בצרוף קונטרסים של חידוד־תורה מאת חותנו. רבי אליהו ברוך קאמיי. ומנינו רבי אברהם צבי קאמיי שנסמה בשנות.

סיפור־הווי חסידי

מאת: משה פיינגבוים

הסיפוריה

ניגון־הכיסופים

המשוור בסיפורי החסידים

כן, מכיר אני הצרות אדמו"רים, הייתי בתן תקשורת.

ביקתת־עץ עתיקה בעיירה פולנית מוזיקה. עתיקות זו כסלעצמה מסורת היא, תקדושה האופפת את הסביבה כולה בתוך־המגיד העתיק, עריסת השטים, בית המדרש האפור, שם מרחשים הצעירים ושרים יחד עם בני האדם שירה לבוראעולם.

הכל קשור כאן זה בזה. ה„פני" — אלו הם עשוריי־לובן שחוויי־קומה, הזקנים, אשר הגיעו זה מכבר למדרגת של חשבון־נפש נוקב. כאן במזרח, הכל דומם, ללא שמץ של רעש. ואם יושב מישהו, בודד, מעיין בגמרא או במדרש, גם אז אין זו נפקא־מינה, כאן אין יחוס חדש, רק הזקנים בלבד, הצעיר, אשר חלף ואין.

מישהו מעמיד על נפיצתו של הסבא הקדוש, המגיד, מסביר בחלש, ולכ־אורה. מה הבהיל איך ובאיזה אופן מתעוררת המחשבה! הברקה, איזה רעיון, האם לא די בכך?

אותם יהודים הנמסכים לכאן דרך שביבי פולין הרוחניים, מכל ארבע רוחות השטים, גם הם כה שקטים, לבביים. הקפיטה הנגדית החדשה והמבריקה יחד עם בגד ה־אטלס המסוגסף מזרחני, המתאים כבר כמעט לחתנך, של ה„חדרי חעני, פת־ערבבים יהודי, נארגים זה בזה, שכם ליד שכם, ובשלהבות השלוים של שבת — בין המשטות נשמעים בשטף, כמתוך צנר הפרידה משבת־מלכה, סיפורי המעשה של הבעל־שם הקדוש.

— „לא"? — סוגן העני החתור על הפתחים, כלופר, הבעל־שם־טוב ה־מחוסר, אל הרמבא. — „לא, בני, אינך מלא כל כך המאמין. יהודי אינו רשאי להתייאש אף פעם. הבביכול יושב בדים עתוחות וטבקל את כל אלה המבים אליו בכל לב, את כל הנדחים, את כל המוטאים..."

בר־דעת, ומאינו אוהב להרבות ב־שיחה. פותח אחת מפאות זקנו ומשיב לך בנאי ליעגא:

— עולם הניגון בבות הוא פעל עולם המחשבה. כך נאמר בספרים, ואם כן, הרי לך דרך ומשיבה...

אסר ולא הוסיף עוד מילה. יחשה ויחזוק.

חודר המעשה עמוק. לעמקי לבם של זקנים וצעירים, וקורא אותם לתשור־בה: משתלבת יד ביד, ומעגל רוקדים נוצר, הבתחות השחחות מבשיאת ה־עול מהמסולה היומיומית, מתיסרות עתה, לרגע שוכחים את עצמם, כולם יחדיו נישאים אל עולם רחוק של אצילות.

ניגון־הגמרא

העוקר הרים ומפקיע כל „צריך עיון"

עוד חדר אני מכיר. לא העבר קר־בע, ואף לא הערתיד. לפי איכפת בכלל מי יושב בראש?

„צריך עיון" קשה של המהרים עיון, מהרש"ל מוקשה, הביאו הגה אל ה־רבי. כאן יתורץ בהכרח הכל. באחת הסיגות. כדבוק אל אחד חקירות, מתל הגאון הזקן, בפנין החדושים וה־זכים, בריב קשה עם עילוי צעיר בעל פני הדם והחלב. שעות חולפות. אך מי מזגה אותן? מי מודדן להסילת ערבית, מי שם לב ל„שלחן"? כך נמשך הדבר עד אור הבוקר, עד אשר תורץ המהרים שיק, המהרש"ל — בא על תיקונו.

כאן מתנהל הכל בהדרת מלכות. ברוב עם ובאשר מתנועעת העדה ה־עצומה. האדירה, הבלתי־נמנית — כמעט לחתנך, של ה„חדרי־חעני, פת־ערבבים יהודי, נארגים זה בזה, שכם ליד שכם, ובשלהבות השלוים של שבת — בין המשטות נשמעים בשטף, כמתוך צנר הפרידה משבת־מלכה, סיפורי המעשה של הבעל־שם הקדוש.

— „לא"? — סוגן העני החתור על הפתחים, כלופר, הבעל־שם־טוב ה־מחוסר, אל הרמבא. — „לא, בני, אינך מלא כל כך המאמין. יהודי אינו רשאי להתייאש אף פעם. הבביכול יושב בדים עתוחות וטבקל את כל אלה המבים אליו בכל לב, את כל הנדחים, את כל המוטאים..."

ניגון־התפילה

הפורץ מתוך עמקי תהומות הדווי ומלעה הכל לגבהי שחקים

בימים חול רגיל, בחלוקר העזחם והמקומה, בראשך השבוד והרצון מחובות ושטרות־לטרעון, הינך דחוק למתחילה מכאן, אין לך, כמדומה, מה לעשות כאן, ובכל זאת! ב„בית־השליחי" או הרביני של הניגון חזולכי הגדול, השופף למטה מן הקומה ה־שנית — — —

„הוא" בעצמו (כיום כבר: זכרונו לברכה) שר עתה. אז נדבק אתה למקומו, בכל יסודך אתה מרגיש את פגורך ונחשלותך הגמורה; הרבה הרבה הפרת ואחדת בהתנהגותך ה־אוילית מדי יום ביומו, בכל נשמתך רצית עתה לשוב, לחזור וללכת בתלם. להשיג בשארית כוחותיך את ה„חלק אלו־ה מטעלי.

הניגון הוא „שלי". לכן הוא שר אותו יחודי, בלבדו. ואם מצטרף אליו פעם אחד הבנים — בכל זאת זה הוא. אך אם אחרים שרים את הניגון — מרגיש אתה כבר כי דיים נכנסו לי־עזרה. אז הוסך הוא להיות זמרה. ואילו הניגון מתנדף כולו. אדם זה, שאינו מצטיין בהרבה דעת, הרגיל לר־מר „שרים מדרגאים" — אין, כמה עני הוא, מה הבנה יש לו בכמון דא?

תלמיד חכם זקן עורך נסיעה לכאן. אברהן רצוצים ושבורים. הוא בא כדי לשמוע „אותו" בחסילתו. הוא בא לקחת עמו תנוגה אחת. שתספיק לו לכמה הדשים, לשנה תמימה. וכ־אשר יגמה היחוס לעונת אותו: „מה היא בכל זאת הנהלית?" — אז יפנה הדרון בתנועה זו בלבו. ובה ישפוך את כאבו הגדול. גם צעירים באים לכאן, בסטיקות־לחמצה בלתי סחר־שבים, ומשקשים אותם בשיחתו ה־כבירה של עולם מלא הבנעגעים, סבר־צר האמונה והדור החשתוקקות אל האין־סוף.

תקופת הימים־הנוראים האמורים, הכרכרות אצים מתחנת הרכבת עמר־סת ומלאות. ר' ומלוף מראגר, שם דבר, נוטע ורגלו האחת בלבד על הכרכרה. רב אחר נוטע כמעט באויר. ממש ניסים. העדה מתאספת באלפיה. באו הנה ליום הדין. גם רבים מבני הדור־המעבר, אשר ראו „קלשי" מבר רשמים אצל „אחרים" — גם הם נמ־צאים כאן. יבואו הנה הביה.

חודד הרבי לבחינת תלמידיו. על הפנים הלבנים בכתם. הרוחות שנים־שלשה קטנים, הנעיצים מהרהרות־למחצה. מנמנמות בחלקן. מכיסות ל־מרחקים הרחוקים מני כל (כך מוגא בכתבים). על פני הצורה שמוך כמין קפדנות עקשה. שאלות מיוחדות. רק הקשב ושמע! שמע והבן! האם אינך מבין כל כך. — השתדל כו להבין! כי את הכל יכול אתה לבלות בעינון. לא שבעון. לא בכי. כי אם זעקה כמתוך גרונו של ליש מצוע!

— „יי לשכיתא בלוחאי" - — —

עם הדלקת נרות היום הקדוש לק־ראת „כל נדרי". עומד הוא לברו. עורך הוא את החשבון עבור כולם. בשביל כל העדה. החשבון פשוט ל־מדי: רואה אתה את עצמך עם כל אילוהך במשך השנה החולפת.

כזה הוא הנוסח. בזו היא העבודה בלילות השקטים, מקבצים „בית" אחר „ביה", עד ליצירתו של הניגון הולכי בן שלושים ושמים „בחיים".

ובאשר מגיע יום־הדין הפרטי, יום עריכת חשבון־הנפש העצמי — היסודים מתגברים במדיריות. שום „לדר־אחת אינו יכול עוד לשאת אר־הם. גם אז לא נשמעת אף אמחה קלה!

— נו, ילדים, שירו עמי „אתה גב־ליח" —

כל כזה הוא הנוסח, כך דעך ה־מאור — — —

ספר בלשון עברי־טייטש שכולו תורה

מאת: הרב משה קוזאק, ירושלים

מן חיצירות המופלאות שכבשנו ב־מערה את העולם ההחדי, בולם ב־ייחוד חססר „צאינה וראינה", יצירתו של רבי יעקב בן רבי יצחק דל־מראנוב, שנתחברה בלשון יידיש ב־מחצית השניה של המאה הרביעית לאלף הששי.

במשך יותר משלש מאות שנה היה ה„צאינה וראינה" כעין ציבור המוסך מים חיים של אינזגה יהודית לוחשת מן המעיין הנבחי של תחיתנו. ודרכו הרוח המרני בית ישראל את נפשם הצמאה לדבר ה', ספר זה החדיר את ההכרה התוחתית־יהודית לחודעת פשוטי העם. הביאו הדרך, איפו לא זכו לשאוב מים ממעיין התורה עצמו. הידק את הקשר שלהם לאלקי ישראל ולהוראתו. הארר את מחשכי בלותם ד־נתן טעם בעלה לחייהם. מלאי הכבוד והתלאה. בביחוד גדלה השפעתו על תנשים העבריות הוא נתחבב עליהן עד מאד, מיום שבאמעוחו נפתח גם בפניהן פתח לעולם הפנימי של ההדות. שהיה מכוסה ונעלם לבביהן. הקשר שבין הנשים לספר זה נתחזק יותר דווקא במרוצת הדורות, עד ש־חדבר נעשה כמעט כחובה על כל אשה יהודיה לחנות ב„צאינה וראינה" מדי שבת בשבתה.

מאז ומעולם ושו נדולי ישראל באחריות הכבדה כלפי העם חרובצה על כתפיהם. אף הכירו בחרבה חמור־לת עליהם להאיר ולחורות לישראל דרך ונתיבה. הם ידעו כי ביחוק העם מחוזקת הבצה צלול להמשיכו בין ה־אומות ולאבוד זכר ישראל. חלילה. לפי־כך, היו דעתם האצתם נחונות חמיד ללמוד לבני שמנו דעת תורה ולחדרי־כם בשמירה מצותיה. דור דור וחכ־מיו. דור דור ודרשיו — שקדו על הדבר הזה והרבו להפיץ תורה בעם. בפעולותיהם. הם לא שכחו גם על המדני העם המשוטים. שלרגל מצוקות החיים לא עלתה בידם לפנות מח־שבתם מטרדותיהם ולהתבשם מעוטף חכמתה של תורה. והתאמצו לקרב גם אותם ללימוד התורה ולקיום מצ־ותיה. כפי הענתם ויכולתם. הם פת־חו בפיהם שערי תורתנו. ואירו עיר־נתם באור הגנוז בה ונסכו בקרבם אמונה טהורה ודבקות באלוקי החיים.

✶

ספרנו ה„צאינה וראינה" נמנה בין הספרים שנכתבו לצורך הקהלים. הוא שייך לענף ההשוב והעיקרי. וכן הקורם ביותר. שבין ענפי הספרות הקמומית — הוא ענף הדרגום תורה בלשונות אחרים. ראשית צמיחתו של ענף זה ויניקתו — מן הדרגום הארמי הראשון של התורה. שהיה עזרא ה־סופר קורא בפני העם לאחר שנש־חכחה סתם לשון הקדש בגלות בבל. ושעל הדרגום זה אמרו חז"ל שהוא ניתן בסיני. הדרגומים הארמיים הי־ידועים שנעשו לאחר מכן. הם התר־גום הירושלמי של התורה והתרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל. המכונה גם הוא „תרגום ירושלמי". שבהם נשתלבו הפרשנות המסמנית והמדר־שית של התורה גם יחד. וכן הרגומו של אונקלוס הגר. שחור והרגם את התורה לארמית מפי ר' אליעזר ור' יהושע. לאחר שנשחבה הרגום ה־ארמי הראשון.

לאחר מכן מסנדחקה הארמית ו־החלו לרבר בלשונות אחרים — הר־סיג תרגום התורה לערבית שנתחבר בידי רב סעדיה גאון. ואחריו תרגר־מים נוספים לערבית. שנתחברו בידי גאוני הסכי הדורות. מתקופות מאר־חרות יותר ידועים תרגומים בספרסית. בספרדית ובעוד שפות רבות ושונות. לאחר גלידת בני עמנו והפוצתם על פני ארצות אשכנז — החלו מופיעים תרגומים של התורה ביידיש. היא ה־לשון שנוצרה בארצות אלה והפכה לשפת הדיבור השגורה בפיהם של יהודי הגולה האשכנזים. הראשונים שבהם. נתחברו שנים רבות לפני ש־נתחבר ספרנו ה„צאינה וראינה". בכי־תבו בתרגומים מלוליים של התורה.

קרוב יותר לזמן הופעת ספרנו. הו־פיע תרגום על התורה ביידיש בפה־כרת שונה מעט מן הקודמים. יחד עם תרגום החזה. מופיעים במהדורה זו בצדו האחד של הדף תרגום ביידיש של מירוש רש"י. ובצדו השני ליקוט מדברי המדרשים בתרגום יידיש. ו־אולם. רבי יעקב בר־בי יצחק דל־מראנוב. מחבר ה„צאינה וראינה". הולל בתרגומו־ספרו מחסכה בטשה תרגומי התורה ליידיש. בתרגומו הוא נקט בגישה חדשה ומקורית. שונה מכל התרגומים שקדמו לו. בו מוזגו והורכבו לחשיבה אחת מסוקו התורה עם מבחר מדברי המדרשים והמפר־שים. מעין המחבגת של ה„תרגום ה־ירושלמי" ו„הרגום יונתן".

✶

רבי יעקב מראנוב התעודר לחבר ספרים בלשון יידיש. מתוך שחש ב־נחיצותם להמונים. ציבור היו מקוחות הוא ראה את הירידה הרוחנית של היהודים הפשוטים מחקופתו. שראנתם לתם חוקם העמיקה את מחשבתם וריחקתם מלימוד התורה. הוא אף הה מודע לעובדה. כי אי ידיעתם את לשון הקודש וחסרון ספרים בלשון המובנת להם — גורמים עוד יותר לניתוקם ממקור מים חיים. ומתם שהם מתלוינים מעליהם יראת ה' ו־כך באים לידי חטא וכל מדה רעה. לפי־כך החליט לעסוק בפרץ הלעשות ל־תקנתם של ההמונים הללו. ובכל על עצמו לחבר עבורם ספרים ביידיש. שהראשון שבהם הוא ה„צאינה ו־ראינה".

לספרו ה„צאינה וראינה" שיתה רבי יעקב אופי חדשני ומיוחד במינו. תוך מגמה להביא את התוכן העשיר של המקורות הרחבים להישג ידם של המוני העם דובבי יידיש. אשר לא היתה להם גישה למקורות עצמם. ובכך להעשיר את אוצר ידיעותיהם הדל. ואכן. דרך זו שנקט בה גרמה לכך. שהוא זכה למה שלא זכו כחב־רים רבים אחרים. לפניו ולאחריו — ספרו ה„צאינה וראינה" רכש את לב התומנים ונעשה להם מקור השראה של קדושה ואחד מטקורות החיות הביקריים. הוא השליח. באמצעות ה־דברים שחביא בספרו. לחזק את רוח מסוחי העם נוכח המצוקה הרוחנית בה היו נתונים. ולהכניס אחדה נדר לה בבית היהודי.

תשעה מצוינה בתולדות הספר היא. כי על־אף שהמחבר כתב ספרו לצרכם של האנשים הנעשים דובבי יידיש גם יחד — נתקבל הספר בחו־בה יתירה אצל הנשים. הון אימצתו כספר שגגר ורייך לה. דורות של דורות של נשים יהודיות נאמנות חונכו על ה„צאינה וראינה". ומנהג הקריאה בו מדי שבת בשבתו הפך לחיות כאחת מסצעות הדום שלא יוכן בלעדיהן. ובחלק מבני מחוני הנחים של שבת בבית היהודי ברחבי מרינות אירופה.

✶

ספרנו זכה לאריכות ימים בלתי מנבלת. לעומת הרגומי התורה ב־יידיש שקדמו לו. אשר נדחקו לקרן זוית ונשכחו מלב — לא שלטה יד הזמן בספרנו וחשיבותו לא נתפעמה. ואף שנעשו נסיונות רבים להרגום מחדש את התורה ליידיש. על צורך היתה להם גישה לבקרות עצמם. ובכך להעשיר את אוצר ידיעותיהם הדל. ואכן. דרך זו שנקט בה גרמה לכך. שהוא זכה למה שלא זכו כחב־רים רבים אחרים. לפניו ולאחריו — ספרו ה„צאינה וראינה" רכש את לב התומנים ונעשה להם מקור השראה של קדושה ואחד מטקורות החיות הביקריים. הוא השליח. באמצעות ה־דברים שחביא בספרו. לחזק את רוח מסוחי העם נוכח המצוקה הרוחנית בה היו נתונים. ולהכניס אחדה נדר לה בבית היהודי.

תשעה מצוינה בתולדות הספר היא. כי על־אף שהמחבר כתב ספרו לצרכם של האנשים הנעשים דובבי יידיש גם יחד — נתקבל הספר בחו־בה יתירה אצל הנשים. הון אימצתו כספר שגגר ורייך לה. דורות של דורות של נשים יהודיות נאמנות חונכו על ה„צאינה וראינה". ומנהג הקריאה בו מדי שבת בשבתו הפך לחיות כאחת מסצעות הדום שלא יוכן בלעדיהן. ובחלק מבני מחוני הנחים של שבת בבית היהודי ברחבי מרינות אירופה.

✶

ספרנו זכה לאריכות ימים בלתי מנבלת. לעומת הרגומי התורה ב־יידיש שקדמו לו. אשר נדחקו לקרן זוית ונשכחו מלב — לא שלטה יד הזמן בספרנו וחשיבותו לא נתפעמה. ואף שנעשו נסיונות רבים להרגום מחדש את התורה ליידיש. על צורך היתה להם גישה לבקרות עצמם. ובכך להעשיר את אוצר ידיעותיהם הדל. ואכן. דרך זו שנקט בה גרמה לכך. שהוא זכה למה שלא זכו כחב־רים רבים אחרים. לפניו ולאחריו — ספרו ה„צאינה וראינה" רכש את לב התומנים ונעשה להם מקור השראה של קדושה ואחד מטקורות החיות הביקריים. הוא השליח. באמצעות ה־דברים שחביא בספרו. לחזק את רוח מסוחי העם נוכח המצוקה הרוחנית בה היו נתונים. ולהכניס אחדה נדר לה בבית היהודי.

„שמע בני... ואל תיטוש תורת אמך"

תאם היהודיה, האמונה עלי ספר „צאינה וראינה", מקריבה מזיונות על עלה המשכן תלמודו

עם הופעת המהדורה העברית של הספר „צאינה וראינה"

האם היהודיה במסורת הדורות-אדן הבית היהודי

מאת: אברהם ברסלר

„שמע בני מוסר אביך
ואל תיטוש תורת אמך" —

כמה וכמה פירושים, מבחוץ והפ־
ברות נקטרו לפסוק זה בספר „משלי".
אבל אין המקרא יוצא מדי פשוטו.
אם להבין את משמעותו משמעותו של
הפסוק — הרי היה זה מאלף להציץ
באדון הספרים הגדול והנרחב, ש־
היוה שמרה־המאורת בכל בית יהודי
במרכזי היהדות ביבשת אירופה ש־
לפני המאה.

גם ל„מוסר אביך" וגם ל„תורת
אמך" נתנו מקום הולם בתוך ארון
הספרים — ובמתים שניים זה נראה
יותר, כמדפים מלאים ומגודשים ספ־
רים — אם כי החלוקה לא נראית
„טוהר" כלל וכלל. למה שפרוסן ב־
מדפ „מוסר אביך" הקרש רוב רובו
של ארון־הספרים: שיש בבלי (ול־
ידיעה יותר ברורות גם מסכתות של
„הירושלמי"), חומשים ומדרשים. הפר־
רים, ארבעה חלקי השולחן ערוך. פר־
רי־תיסוד של הרמב"ם בפירוש גדול
עם כל קשת הפירושים, מינון של
ספרי שאלות־ותשובות, ואחרון אחרון
חביב — מבחר ספרי מוסר ומדיניים
וספרי חסידות. שנמצאו במקום בולט
והשימוש בהם היה בלתי־נפסק.

אמנם גם למה שהמסוק מציין ב־
תור „תורת אמך" הוקצב מקום בתוך
ארון־הספרים. אבל המבחר היה מ־
צומצם ביותר. אם לא לקחת בחשבון
את הפירור של אמא (היה זה בעיקר
„קרבן מנחת" עם פירוש של „עברי
טייטש" והתיונות לרוב בלשון־תאם)
ואת „המחזורים" המיוחדים עם „תחי־
נות" וכן „סליחות" — כי אז הספר
הכי־חשוב והכי־הפקרבל, שנמנה מעש
על „נכסי צאן ברזל" של האם היהו־
דיה שמו נודע בשערים בשם „צאינה
וראינה".

„צאנה וראינה בנות ציון
במלך שלמה.
בעטרה שעטרה לו
אמו — — —"

על סמוק זה מתוך „שיר השירים",
המתייחס בעמודים ל„עטרה", שעטרה
לו אמו" של שלמה המלך, המחמ־
„החכם השלם, האלוף הנעלה" (כפי
שמנוסח תוארו של המחבר בסמרודות
הראשונות של הספר מלפני 350 שנה
בערך) ושמו ר' יעקב מראנה. כאשר
בחר לספרו שם נאות זה — „צאי־
נה וראינה", היתה שמטרתו המונגדת
רוים שם הלב ומרענגים את הנ־
פש. ולא רק אגדות. אלא גם פירושים
נפלאים, שהתעתקו והוזגמו ללשון ה־
מדוברת מגדולי מפרשי התורה והכל
מסופר בסגנון עממי השובה את הלב
ומעורר את הדמיון.

באה תשובות והציפה הכל במבול
של דמים. נשרפו. הללו ונשחטו כל
ה־יבורים הקדושים שבארונות הספר
רים בבית היהודי ויחד אתם נשרף
ונעלם הספר האהוב כל־כך — „צאינה
וראינה". למחות השונאה קמו ביאלים
להרבה. הרבה ספרי־קודש שנבערו
ונעלמו, וספרים לאין ערוך נדפסו מ־
חדש ונפוצו באלפים ורבבות עפסים.
רק אותו ספר שסולגם והזון דורות
מרובים של אפחות בישראל. הספר
„צאינה וראינה" נשאר עד כה בעזב
ונשכח. עד שקם לו גואל להציל את
הספר החיוני מן השיכחה. ייחודה בזה,
כי נהרן היה שהספר „צאינה וראינה"
יתורגם בחזרה מן הטפת הסדורות
„עברי־טייטש" לשפה ברורה ונפוצה
שהיא לשון העברית, לשון הקודש,
ודבר זה נעשה עתה — ונעשה בחכ־
לית השלימות בכל הסובנים.

טעות היא להשוב, שמטרת הספר
היתה להגיש לבני־המון „חמשה
וחבשי הורה" בכפיות קטנות של אג־
דות וסיפורים. כי שחושב כך, אין
לך שעות גדולה מזו. הספר „צאינה
וראינה", שמהדורתו הראשונה הוסיעה
עוד שלפני כ־400 שנה, נתקבל מיד
עם הופעתו בחיבה והסכמה מגדולי
התורה. ענקי־הדות שבדורות קדומים.

בהתאם להערכה מומכת, שנעשתה
לאחרונה על־ידי המחקרים והמחדיר
מל „צאינה וראינה" לעברית יש לה־
ניח, שהספר נדפס במשך כשלוש
מאות המיקים שנה בלא מחות מאי
שר מאחיים מהדורות שונות! זה
הרשג על שיא בהמצת ספרי־קודש.
ווו עדות נאמנה על הצלחת הספר,
שהתניק מעמד במעמך כל־כך הרבה
דורות ללא הפסק.

גם למדנים מומלצים וגדולי הדורות
רצו להעריך את הספר „צאינה וראי־
נה" המכיל בקרבו אוצרות של הורת
ומרענות ממקודות מרובים. והספר
זכה להסכמתם והכרהם המלאה מצד
גדולי ישראל וגאוני עולם מרוחמת האי־
תנה של היהדות. מבלי להיכנע מ־
קשיי הדיוניים ומבחני העתים ומשבי־
ריהם! ללא ספק, שהמעיין הזך הזה
שממנו ינקו אמהות בישראל אהבה
הדורה וההתמסרות לחינוך ההורות —
היה זה הספר „צאינה וראינה". המלא
מזון אל דן ממיטב הארגרות ומשפעה
מכמני התורה.

הספר „צאינה וראינה" שוחבר על־
ידי רבי יעקב ברבי יצחק מציר אבוב
נכתב בשפה המדוברת — אידיש או
עברי־טייטש — אולם נכללים בו הר־
בה מענינות־יקר. שנלקטו מכל המסקי
רות וברא־ת וראשונה ממדרשי אגדות,
המרשמים את הלב ומרענגים את הנ־
פש. ולא רק אגדות. אלא גם פירושים
נפלאים, שהתעתקו והוזגמו ללשון ה־
מדוברת מגדולי מפרשי התורה והכל
מסופר בסגנון עממי השובה את הלב
ומעורר את הדמיון.

באה תשובות והציפה הכל במבול
של דמים. נשרפו. הללו ונשחטו כל
ה־יבורים הקדושים שבארונות הספר
רים בבית היהודי ויחד אתם נשרף
ונעלם הספר האהוב כל־כך — „צאינה
וראינה". למחות השונאה קמו ביאלים
להרבה. הרבה ספרי־קודש שנבערו
ונעלמו, וספרים לאין ערוך נדפסו מ־
חדש ונפוצו באלפים ורבבות עפסים.
רק אותו ספר שסולגם והזון דורות
מרובים של אפחות בישראל. הספר
„צאינה וראינה" נשאר עד כה בעזב
ונשכח. עד שקם לו גואל להציל את
הספר החיוני מן השיכחה. ייחודה בזה,
כי נהרן היה שהספר „צאינה וראינה"
יתורגם בחזרה מן הטפת הסדורות
„עברי־טייטש" לשפה ברורה ונפוצה
שהיא לשון העברית, לשון הקודש,
ודבר זה נעשה עתה — ונעשה בחכ־
לית השלימות בכל הסובנים.

טעות היא להשוב, שמטרת הספר
היתה להגיש לבני־המון „חמשה
וחבשי הורה" בכפיות קטנות של אג־
דות וסיפורים. כי שחושב כך, אין
לך שעות גדולה מזו. הספר „צאינה
וראינה", שמהדורתו הראשונה הוסיעה
עוד שלפני כ־400 שנה, נתקבל מיד
עם הופעתו בחיבה והסכמה מגדולי
התורה. ענקי־הדות שבדורות קדומים.

בהתאם להערכה מומכת, שנעשתה
לאחרונה על־ידי המחקרים והמחדיר
מל „צאינה וראינה" לעברית יש לה־
ניח, שהספר נדפס במשך כשלוש
מאות המיקים שנה בלא מחות מאי
שר מאחיים מהדורות שונות! זה
הרשג על שיא בהמצת ספרי־קודש.
ווו עדות נאמנה על הצלחת הספר,
שהתניק מעמד במעמך כל־כך הרבה
דורות ללא הפסק.

גם למדנים מומלצים וגדולי הדורות
רצו להעריך את הספר „צאינה וראי־
נה" המכיל בקרבו אוצרות של הורת
ומרענות ממקודות מרובים. והספר
זכה להסכמתם והכרהם המלאה מצד
גדולי ישראל וגאוני עולם מרוחמת האי־

דף־שער מעוטר בסגנון עתיק

מחבר ספר „צאינה וראינה" המשיך לפרסם ספר „מליץ יושר" נפרכן בלשון עברי־טייטש, וזה חשער המצויר בדפוס אמשטרדאם מלפני 270 שנה

המהרש"א הנב"ח. אחד מגדולי ה־
פוסקים, רב' דוד הלוי סגל ז"ל בעל
ה„טורי זהב" קבע, כי מי שאין די
לו בתרגום אונקלוס ובפירוש רש"י
להבין באמצעותם את פרשת הסבוע
מראוי עליו לקרוא בספר „צאינה ו־
ראינה" להבין מתוכו את עניני הפר־
שה — „כדי לצאת בכך ידי חובת
קריאת הפרשה פנים מקרא ואחד
תרגום".

ומה שמאלף עד מאוד, שאף בתקו־
פה האחרונה שלפני השואה גדלה
חשיבותו של הספר „צאינה וראינה"
בעיני מאורי הדור — הראיה, שנת־
גלה מכתב לר"יזוע ופעניין של
האדמו"ר זצ"ל מגור, שנשלח לביסי
הנאון רבי יעקב מאיר בירדמן, מרב־
נו ומורה, ובו נאמר בין השאר:

„— — כאשר באתי ממאריג־
בד ואמרתי לבעלזער רבי לם־
לאות מבוקשו, שלא יהי' נד־
פס הלשונות החדשים המרוב־
רים, שאין להם מובן למי ש־
אינו מלומד בלשונות זרים —
והנה השבתי תשובה... כי אם
יחי' כהמבקש יהי' כמו „צאי־
נה וראינה".

„אני אינו מהבייש מצאצא־
נה וראינה, ועוד אזכיר לטו־
בה את זוגתי ע"ה, שהי' כל
הצו"א שנורה בפיה בעל־פה...
אני חשבתי שהיראים ישתד־
לו כמעט כפנים מאמרים להם־
שיכם לה„צאינה וראינה" בנות
וכו'... (על ההתום)

ניסן הרי"ש א. מ. אלטר

מתוך ניסוח מכתבו של מדן אד־
מו"ר זצ"ל מגור ניתן להסיק כמה
דברים:

(א) „מנגן צאינה וראינה היה מו־
שב מוגדר ומקובל אצל גדולי הדור
בתור אורח־לימוד ובורות הסברת מוצ־
לות עבור הבנוי בית ישראל;

(ב) שאיפתם של גדולי הדור, כ־
דגמת האדמו"ר מבלז זצ"ל חיתה
כפי הנראה, שכתבי־הנה והפרסומים
למען הפצת היהדות, שזה נחשב כ־
אחרך הזמן החדש, יופיעו בסגנון ה־
דומה ל„צאינה וראינה";

(ג) הצלחת „צאינה וראינה" היתה
גדולה ביותר בחוגי נשים צדקניות,
ונאמנה עדותו של האדמו"ר זצ"ל מ־
גור, שהרבנית ידעה מפה בעל־פה
את כל הספר כולו.

למען השלמת משמעותו של מכתב
זה מן הראוי להעתיק עדותו של אחר
מעורכי העתון החרדי „אידישע שטו־
בלאט" בווארשה, המוסר מר דוד פליי־
קר, על התיעצות אחת שנתקייפת
לפני ארבעים שנה במחיצתו של
אדמו"ר זצ"ל מגור בדבר תוכן וצו־
רת כתיבתו של העתון החרדי:

וההתיעצות נערכה בביתו של נסיא
אגודת ישראל בפולין, הרב יצחק
מאיר לוין, בחתוב מאריאנפקה בחור־
פה, בין הנוכחים מצד המערכת „אי־
דישע שטבלאט" היו: דוד פליינקר,
ר' אברהם מרדכי רוגוזבי הי"ד, שפר־
אל הוטשטיין ועוד. האדמו"ר מגור
הקפיע דברי־בקורת על העתון ובאל
בלשון זו:

„מדוע משתמשים בביטויים זרים
בעתון החרדי שאלתי פעם דבר זה
אצל ר' משולם קאפינר, שהיה העורך
הראשון של העתון, והשיב לי, שאי־
אפשר להפוך את העתון ל„צאינה ו־
ראינה"... ואני שואל בתמיהה — הר־
ני האדמו"ר — האם „צאינה וראי־
נה" היא חדשה לנו, חס וחלילה!

על זאת השיב והנצל אחד מחברי
המערכת הנוכחים:

— אנו, מערי העתון, הרשבים ש־
הספר „צאינה וראינה" נכתב בסגנון
מגוין והוא מלא תוכן רב בדברי
תורה ומוסר, אנו רק מפסקרים ש־
הדורות נחלשו, והכותבים של היום
אין להם הכשרון הזה לעשף הכל ב־
אופן מוצלח וכל הביטויים החדשים,
הנפגשים מעל עמודי העתון זה רק
סימן של חולשה.

הקשיב האדמו"ר מגור לדברי הנת־
נצלות והעיר בביחתא:

— אם כן הדבר, שאין מחביריהם
בסגנון של „צאינה וראינה". הנחתם
את דעתי — — —

כך נחבסם מעמדו של הספר בכל
בית יהודי וספר „צאינה וראינה"
פיאר גם את ארון־הספרים. שנמצא
במחזל המזרח של כל בית ובית.

*

עד שירידה השואה האיומה וחביאה
כליה על יהדות אירופה: מילונים עלו
על הבוקר ועמם נעקר ונגלם מאר
הבית היהודי. בעלמו המנהגים המרפ־
לאים. כאשר כשבתי־קודש ויו הבבים
שבחנו את נכדיהם הענינקו להם כ־
פרס מביסב פירות־השבת. והמבחנות
ובכיתון התמנגו על ה„צאינה וראי־
נה", וזה שהענינק להן עוגב שבת אבי־
ו־ אולם הזוגות והתמרוכותיהם השכי־
הו גם את ספרי־הסמרות גם את שפת
הידיים, שהיתה רווייה בינוני תן ר־
קדשה. אותו ספר שליוחה את עם
ישראל במאות שנות גלותו נגנו ר־
נעלם.

הנה קם לו גואל לספר זה בדמותו
של אברך חסידי צעיר ונמרץ, רבי
משה קוזאק מירושלים שהחזיר את
הטערה לזיקנה.

האמנם הוצא המחרגם והעורך דבר
נאה מתחת ידו. הספר בסמלאתו הוי־
דשה ההדורה שהה לכל נפש, לטורה
כמו לתלמיד, ללמדן כמו לאיש הפ־
שוט, ובפרט לאלו שהתחוורה להן אבי־
דתן — נשי ובנות יעקב.

כמה יגיעות יגע המתרגם עד ש־
הגיעו לקוראיו. כל מאמר ומאמר הי־
מוצא בספר עניין בפקודי בחערות
המפערות שונות של הספר הלה הס־
הוצאות שונות של הספר הלה הס־
הת הוקנן והוסיף הטמטות שהושמטו
במשך הזמנים. המחבר עורך רבות על
ידי גדולי הדור שסמרו את הסכמותי־
הם לספר — כהנאון רבי אליעזר
מנחם מן סך ראש ישיבת פוניבז',
הנאון רבי מנחם מנחם אלטר ראש
ישיבת שמת אמה. הראשון לציון רבי
עובדיה יוסף, בית הדין של העדה ה־
חרדית בירושלים — אך הבל שלא
צורפו ההסכמות כלשונן לתוכן הספר.

קובע ברכת לעצמו הוא המבוא
עשיר התוכן, רב הכמות האיכות, ר־
אלמלי לא באה הוצאה זה, כי אם
להאיר עיניהם על מהותו, תוכנו, סקי־
רותיו ודשותו של הספר ומחברו —
דיינו. המבוא משחרט על כארבעים
עמוד, והוא יצירה בפני עצמה.

המהדורה העברית שלפנינו היא
ראשונה וגם זאת גם יחידה בפינה.
מדוייקת ומחוקנת, תוך מגמה לש־
מור על מבנהו המיוחד של ספר
„צאינה וראינה" לדורותיו.

ואולי מותר להוסיף עצה קטנה לי־
קוראות הירחון, ובפרט לציבור ה־
מורות.

זה כלל ידוע, כי „ע־ פנים לחורה,
ולא מגנום לומר, שאפילו מי שמצוי
אצל פרשני התורה ורגיל ללמוד את
פרטיות הטבוע עם כל הפירושים
המיוחדים, כגון רש"י, רמב"ן או
אור החיים, רשב"ם או ספרנו וכו' —
ימצא שפע של הסברים, רענונות ואף
חידושים בספר „צאינה וראינה".

וזו עובדא שאפילו את מה שמבוא
המחבר פתוך הפירושים הידועים
מבביר המחבר המופלא של „צאינה
וראינה" בנוגע לשון ובסגנון תבצי־
תו, וזה היה לתועלת מרובה עבור
המורות והתלמידות.

דף־השער של המהדורה המחודשת
„צאינה וראינה" בתרגום מלא בלשון־הקודש

מתוך דברי המבוא לספר „צאינה וראינה"

(סוף מעמוד 31)

שפע ביאורים ופירושים מסמנתם ה־
מבוררות של פרשני התורה, ובכך
עשה את הספר גם לאמצע מרוחק
בעל היקף רחוב פירוש, וכנודע, הר־
סיף ויקיעם ספרו ברמזיה של תורה
מה רשם גם בסמם מרוחה.

נוסף על כך, מצמיינת יצירתנו ב־
דרך עריכתם. שילובם ומיזגמם של
הדברים הנשתם בפני הקוראים. הפ־
חבר לא עשה בסמרו מלאכת אסיפת
וקבוצה גרידא ולא הנתיק את דברי
המקורות כמוהיהם הראשונה, אלא.
תוך שאפף דברים מן המקורות —
עיבדם מחדש ועשה בהם מלאכת אמ־
נות נהדרה. הוא סיגנן ומיגן, צחצח
ולישש, עממים שקיצר ודיכז ופעמים
שהרחיב האריך, ורק לאחר מכן מסך
הדברים זה לזה, שילבם זה בזה ר־
העמידם שורות שורות, נדבכים נד־
בכים, עד שהשלים את בניינו. ולא
זו בלבד, שלקח דברים בעלי גוונים
שונים ואפילו מנוגדים הנוגעים לענין
אחד שבפרשה הנעמדת זה לצד מה,
ניישר ביניהם ונתן להם גוון וצורה
חדשים. אלא שהוא גם שילבם והרכיב
בקשר אחד דברים מכמה וכמה מקו־
רות הארגם מחדש ליצירה אחת.

אשנב

„מבט"-בטאון תלמידות

סמינר בית יעקב

בבני ברק

מלכודת בביתה

(סיפור עם מוסר־השכל)

(א)

הכמתי סביבי בחשדנות.

האם איש אינו רואה? — כנראה שלא. כל אחת מהתלמידות טרודה בעסקיה ושקועה בענייניה. האחת מ־שכנת במהירות את השיעור, השניה — מקשיבה לה ברוב קשב, (—כך היא נראית, על־כל־פנים). הטלישית מורכנת ואגב פריצה מודדת במבטיה את הבנות כולן.

הנגנתי אליה מבט חטוף, והיא מיד הבחינה בו.

„מה הענייניים?" — שאלה תוך כדי פריצה.

„הזנמה שלך נפלאה" — הטיבותי. לאחר רגע של שתיקה, כדי להפנות את השיחה למסלול שונה.

מדושנת ענג הולה להסביר לי את כל תחליכי „הזנמה". אגב התבוננות במלאכת נפלאה שלה.

(ב)

זהו הרגע שלו חכיתי.

מהחיר במהירות אך בזהירות את „לקוט" ושליח" מגבבי תאיו את ה„מלכודת" שהכינותי בביתי. כמיתי אותה במחברת ושמעתי מתוגים מתוך לכיתה.

המסדרון שקע חיים.

„כאן, בהסולה הזאת, לא יבחינו בי כלל" — חשבתי.

עמדתי במקום שהיה נראה לי כ־טוב ביותר, לשים את ה„מלכודת" בשאני ממשמשת מידי, כבדרך מקרה, את קליפת הבננה. ומבטי קודחים את הטומדות סביבי.

„האם אינן מבחינות?" — „לא."

— קבעתי לעצמי בסיפוק.

בסיתי מסיעות מספר מן המקום ופתחתי בפרץ פערכת את המחברת. המילותי לקרוא בה מתוך הערכות רבה. אגב הצצות על הבעשות מסביבי. רציתי לראות כיצד תגבנה הבנות על העבדה, כי קליפת בננה שוכנת לה בסבוך גדול בערכו מסדרון מואן.

(ג)

אף אחת מן הבנות לא הואילה להענין לקליפה. ולו רק מבט חטוף שלא לדבר שאני אחת לא חשבה על הרפתה.

לאחר מספר דקות הגיעה אחת מחברותי. הציצה חטופות במחברתי והחלה פוסעת לעבר חדר הכיתה. כשלפתע נעצרה ופנתה אלי:

— „תראו איזו חוצפה של בנות. לזרוק קליפות במקום כזה! הרי זה מפע מסוכן".

בצעדים כרעים סגנה לעבר הכר־תה. כשפלטולים בלתי ברורים על „חוצפה" עוד נשמעים מפיה.

הפצתי לצעוק אחריה, כי הוצפתה היא בדילה יותר, אך ברגע זה הגיחו שתי בנות מקצה הסרוזור. אלה השכיחו מפני את „החוצפה" והכירו לי את הסתברת. שכחתי לעיין מה בדריכות כה רבה.

הבנות דברו ביניהן בלחש. הכשתי שפא לא הבהנה כלל בקליפת הפרפ־לבת מתוך התלהבות הדיבור. אך הכשיותי נתבדו. הן נעצרו ליד הקליי־פה. אחת מהן אמרה:

„צריך להרים את הקליפה. אפשר להחליק עליה".

„להרים?" — קראה הכניה בזל־זול — „וכי אנו עובדות נקיון?" — חברתה הביטה אחריה. אח"כ הנ־גיטה מבט אל הקליפה. כנראה שלא ידעה מה להחליט. — לפתע פנתה אף היא ללכת: „לכי, מי רוצה להיות עובדת נקיון?"

לא הספקתי להרהר זמן רב והנה קבוצת בנות התקרבה אל מקום ה־מלכודת. אלמלא הבה שמעתי הלי־קה עליה, ללא ספק, לא הייי שמות לבן אל הקליפה.

ללא מילים נגשה אחת הבנות אל המקום. הסבתי שהסחה מפתיים. אך, להפתעתי הייא נגשה בבעם. בעשה במרץ בקליפה. כרוצה להגיעה.

והקליפה כנוחה נפלה וצנחה על הרצפה. והתמקמה במקום הרבה יותר מרכזי. מאשר קודם לכן.

„ובכן, מה הועילו חכמים בתקנ־תם?" — פנתה אליה בת אחרה. הת־קרבה. הרימה את הקליפה והניחה אותה על המעקה שמנגד.

„הקדמתי" — הרהרתי לעצמי — בכל זאת מעקה. זה לא רצפה".

הפצתי לזרוק את הקליפה. אך הנה התקרבה בת אחרת. בהחזיקה תוך כדי הלוכה את ידה על המעקה. היא נחקלה בקליפה.

„אוי" — קראה בכעס ואגב כך העיפה את הקליפה הרחק. הרחק מעם אל החצר שמנגד.

הקליפה אמנם כבר לא־היתה בפס־דרך.

אך אל מקומה הנכון אל פח האש־פה — לא הגיעה...

תשובה: „ידע שור קונהו... עמי לא התבונן". עם ישראל, למרות היו־תו עם סגולה, בחיר האומות, למרות שהקב"ה מצבריים והאכילו את המן: ישראל שהם עמי, שנקנה מ־בית עבדים, לא ידע כי אני הוא המ־טיב לה.

כל זה למה? — שלא הכירו את קונם ועל זה עזבוני. לא התבוננו במובה ולא הכירו בנוחן. ועל כן: „ידע שור... וחמור אבוס בעליו". והם „עמי — לא התבונן".

אין מסק שיש לראות את המציאות ויש לחדור לפנימיות הדברים.

שאלה: „מדוע קיימים שניים, ש־ראים דבר ולמרות זאת תפיסתו (הכרתו) של האחד, שונה מזו של השני?"

תשובה: „יש בכוחם של האומן והחדיוס לראות מכונה. אך כל אחד מהם מסתכל מתוך גישה שונה. ה־חדיוס רואה בה מכסיה שבו ברגים למיניהם: עקמים, ישרים, קטנים ו־גדולים, גבוהי מסמרות ולוחיות בריזל. האומן רואה במכונה מכסיה נפלא, מעשה ידי אדם חושב, שיא של פי־תות המכניקה. המרחק ביניהם דומה — כפי שרואה לשאינו רואה. המסר־נה המאת שעשה אדם, עשויה להת־נשא לגבהי מרומים, לרום המעלה. אולם היא עלולה גם להידרדר לשאול תחתיות.

רבי עקיבא עבר ליד נחל דראה את חמים הזורמים ואת האבנים הנשחר־קות. רבים, רבים עברו כמותו ליד הנחל. רבים ראו את האבנים הנשחר־קות. ראו — וחזו לא. ראו — ולא התבוננו. אך ר' עקיבא ראה, ההבר־גן. ואז הגיע למסקנה: אם חמים הרכים שחקו אבן קשה, קל־וחומר שדברי תורה יפחקו את לבי הרך! ואכן הגיע אותו עקיבא לדרגה גבוהה ביותר.

יש בכוחו של האדם הרואה להת־עלות. אך יש וזה רואה ואינו מבין דבר. אינו סתבונן בדבר.

שאלה: „האם לכל מי שיש עי־ניים בריאות רואה?"

תשובה: „קליפת מראה. אי ידיעה בלי לחדור להוכנה ובלי שתוכנה יפעל את הדרוס — לא יבור המורה. ראיה מתוך מניעים פנימיים המקבלים והמוליכים את המתוגים הענן אל פני־מיות האדם וזהי ראיה נכונה. כי זו־הי ראיה פנימית.

האד והשושנה

כשני ידידים,
אחוזים וצמודים,
הם גדלו.

כצמד אוהבים,
רעים חביבים,
צמחו ועלו.

פרחו ולבלבו,
טפסו וגבהו,
יחד.

צחקו וששו,
ויחדיו הרגישו
פחד.

אד מגודל
מסועף, מדובלל
וקוצני,

ליד שושן
אדום, מדשן
וריחני.

והנה הביט החוח
ונתן לב ומוח
להבין

שרעיו השושנים
מלאו בקוצים
עבים.

ראה, ומעיו חמרמר
בלבו הוא אמר,
האד:

„הן הקרב ידקר
מקוצי השושן החבר!"
הוא חרד.

טר ושקל
והחלטה גמל
בלבו

לעשות חסד
עם כל נער חמד
שיבוא.

ומיני אותה עת
ועד כעת
הוא מקיימה.

אל כל הקרב
ילחש: „הזהר —
מהשושנה!"

ואם יבחין
שאזהרתו לריק
היתה

והמוזהר מתקרב
ואינו שם על לב
אותה —

ישלח זרועות
קוצים מלאות
בבחלה,

כי כוונתו להציל
את המתקרב הפזיז
לשושנה...

ואמנם אז
ישא העז
רגלו,

אבל לא השושן גרם לו
אלא הקוץ בכבודו,
בעצמו.

והחוח מתעלם
ואולי אינו רואה
כלל,

שמפניו מתרחקים
האנשים הבורחים
כולם.

ותתעורר הפליאה
ותיגבר התמיהה:
היכן ההגיון!

ראה נגעי עצמך,
מדוע תביט רק אל זולתך?
הסר העוורון!

על שלושת הקנינים הרוחניים בתולדות בני־ברק

(סוף מעמוד 11)

אלו לא היו מסיבות נרידא. רק התועדות לשפוע דרשות מפגיני דיומא ובנשאי פרשת השבוע. הגל רב גדול בישראל, שבא מחוץ־לארץ וסייר על פני הארץ, הוזמן להסמיע מדבריו במסיבות „שנגב שבת" אלו, וכמנהגו של עולם נסתיימו התועדויות אלו ב־עידה ציבורית וברוקודים חסידיים נלהבים. „ישמחו במלכותך שומרי שבת" — —

גם אנו, הנערים, השתתפנו במסיבות אלו, והתו־רים דאנו, כמדנו, להכין עבורנו רצינים לפיצוח רעוד דברים טובים, צימוקים ובקדים ואפילו תפוזים סתם. במידה שהדברים הטובים מצויים היו בבתים. מתוך כך הסכו אנשי בני־ברק התנגשויות לרוב. משום שכל מכונית שהיתה עוברת „בבביס השחור" בלילות שבת, והתחשק לה לעבור דרך בני־ברק אם לשם צורך או לנוחיות של קיצור הדרך — כל מכונית כזאת של מחללי־שבת היתה נעצרת על־ידי קהל הנאספים ולא נשאר לה כל ברירה אלא למנות מן הנקודה הרגישה הזאת.

בעיה יותר קשה מאשר תגרות המכוניות בכביש, היוות לענין זה של שמירת שבת־קודש. הנחוג של סידור משחקי־ספרים בשבתות. שאירענו איגוד ספור־טיבי בשם „הפועלי". לא במהרה ויתרו על עריכת משחקים בשבתות ומניעת כל פעולות ספורטיביות הקשורות בחילול־שבת בגלוי.

מלחמות כגון אלו כגנד חילולי־שבת המונעים הת־נהלו בבני־ברק עוד לפני 40—45 שנה. זקני בני־ברק, אלה השרידים מבין החבורה הגדולה של „המת־ישבים הראשונים נוכרים עד היום הזה בהתבטאויות מסוג זה. ואינו מידה של מסירות־נפש הוכיחו כמה מראשוני המתישבים. שיצאו למלחמה גלויה עם מחללי השבת. אף אני, בהיותי אז עולל־ים, זוכר הרשם אידרעים מרעישים אלה. לשם תוכחה אצלה פה אי־אלו עובדות. אשר בסיכום הדבר קבעו ויצרו „תקדימים" לשמירת שבת בבני־ברק.

זכורני, שבהיותי נער התהלכתי עם אבי בבית־הכנסת „הגדולי" („גדול" — כאומן יחסי למצב ה־ימים ההם) באו במרוצה יהודים אחדים באמצע התפילה. עוד לפני קריאת התורה. והודיעו, שנודע להם שבעשות אחר־הצהרים החליט ארגון ספורט לערוך משחק כדורגל במגרש ריק, בין הפרדסים של בני־ברק.

הבשורה הזאת הרגישה את כולם. לפני קריאת התורה הוכרו בבית־הכנסת. שכולם מחייבים להת־ייצב בשעה שנקבעה ליד המגרש הזה ולמחות בכל עוז נגד הנסיון של חילול שבת בפרהסיה בבני־ברק. וכמי שאני זוכר זאת בדיוק, הלכו כולם בכיוון ההוא, שהיה בקצה המושבה. כראש עצדו הרבנים וגם הנוער החיפרי הנסרף המצעד זה. הגענו למגרש שעה ארוכה עוד לפני זמן התחלת המשחק, ועשינו זאת בכוונה תחילה. כלומר הסתמתנו על האורטה. התלמתנו כגון אלו כגנד חילולי־שבת המונעים הת־נהלו בבני־ברק עוד לפני 40—45 שנה. זקני בני־ברק, אלה השרידים מבין החבורה הגדולה של המת־ישבים הראשונים נוכרים עד היום הזה בהתבטאויות מסוג זה. ואינו מידה של מסירות־נפש הוכיחו כמה מראשוני המתישבים. שיצאו למלחמה גלויה עם מחללי השבת. אף אני, בהיותי אז עולל־ים, זוכר הרשם אידרעים מרעישים אלה. לשם תוכחה אצלה פה אי־אלו עובדות. אשר בסיכום הדבר קבעו ויצרו „תקדימים" לשמירת שבת בבני־ברק.

זכורני, שבהיותי נער התהלכתי עם אבי בבית־הכנסת „הגדולי" („גדול" — כאומן יחסי למצב ה־ימים ההם) באו במרוצה יהודים אחדים באמצע התפילה. עוד לפני קריאת התורה. והודיעו, שנודע להם שבעשות אחר־הצהרים החליט ארגון ספורט לערוך משחק כדורגל במגרש ריק, בין הפרדסים של בני־ברק.

הבשורה הזאת הרגישה את כולם. לפני קריאת התורה הוכרו בבית־הכנסת. שכולם מחייבים להת־ייצב בשעה שנקבעה ליד המגרש הזה ולמחות בכל עוז נגד הנסיון של חילול שבת בפרהסיה בבני־ברק. וכמי שאני זוכר זאת בדיוק, הלכו כולם בכיוון ההוא, שהיה בקצה המושבה. כראש עצדו הרבנים וגם הנוער החיפרי הנסרף המצעד זה. הגענו למגרש שעה ארוכה עוד לפני זמן התחלת המשחק, ועשינו זאת בכוונה תחילה. כלומר הסתמתנו על האורטה. שאם בכוונה תחילה. כלומר הסתמתנו על האורטה. מסירות־הנפש על כבודה של שבת־קודש.

לא ארבה לתאר את מהלכה של הפגנה זו. אנשי „הספורט" היו מרתתים מהוספתם הבלתי־צפויה של הרדי בני־ברק. האנשים האחראים שעמדו בראש מניף ההסתדרות בבני־ברק הרגישו עפעופות מהתי לסיומם של נאמני חשבת. ולאחר חיבות קולני. פש־ראו שחושבי בני־ברק הרדים מרגנים לכל דבר. הם יפפנו מכות ועלבונות ולא יסלקו מן המקום — הבינו האנשים הזה. שהענין „לא ילך". היחודים בבני־ברק לא יסלימו עם משחקי־הספורט בשבתות. ולאחר זמן קצר נפסקו הנסיונות לעורך הרוויות ספורט בשבתות בבני־ברק.

✶

תיקצר הירעה לתאר בפרטרוט את קרות המאבר קים הנרעים והבלתי־רשמיקים להשלמת הנקרון של שבת־קודש בבני־ברק עירו המתחדשת של רבי עקיבא.

אולם בפשפש אחד נחרן לוסר בקיצור נמרץ, שרק הרוות לעת התפסרוחם ורוח עפיתהם של כמה מראשוני המתישבים. הובשה וחושל בצובות הרוחני הייחודי של בני־ברק. זו היתה אבן־היסוד של בני־ברק התורתית. ועל רקע זה יש להעריך כמלוא הסידה את זכותם של גדולי הדור. שאיחו את בני־ברק למושבה. וברא וראשונה את המבונים הצרי־קים. מעגני־התורה בדור האחרון. מרן הגאון חזון איש זצ"ל. הגאון האדיר סתריבני זצ"ל וכ"ק אר־מיל מרוזיצין זצ"ל. אשר המה שבינצרו את חומות־הקודש של עירנו בני־ברק.

רעל מעלם של אלה מן הראוי להרחיב את הדיבור.

שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה

„שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה". שאו עיניכם. לכאורה סעולה פשוטה של הבטה — לשאת עיניים, אז, שאו וראו, מי ברא אלה.

נשיאת עינים, וההתבוננות — גילוי ברא עולם!

גילוי בריאה, שהשמים בה עולה ו־יורדת. זורחת ושוקעת.

גילוי המבט, כו מרחוים נמצרים — הם נראים עלובים וקטנים. אך יש הרואים דוקא באותם מרחוים מנורים בן יופי של פריחה ומפלאי הטבע.

עומד לו אדם, רגיני, מתרחר, מול בריאה נפלאה שכזו — ורואה בה יד תר מאשר הענים רואות.

רואה בו, במבע — יופי. יותר מ־אשר ראית מתמיד. יותר מאשר הבי־מה שמוטה.

כי בר־רעת רואה בה — אמונה! כל רואה הוא — מי ברא אלה!

✶

שנינו לאמר מסורות הסמינר, כאשר מסמר שאלות בסינו.

שאלה: הראיה — והתבוננותיה מה הן?

תשובה: „ידע עוד קטנהו... עמי לא התבונן". עם ישראל. לסרות היו הו עם סגולה. בחיר האומה. לסרות שהמציאו ה' מסצרים והאכילו את המן; ישראל שהם עמי. שנקנה מ־בית עבדים. לא ידע כי אני הוא המ־ביב לו.

כל זה למה? — שלא הכירו את קונם ועל זה עובנו. לא התבוננו במובה ולא הכירו בנותן. ועל כן; „ידע שור... וחמור אבוס בעליו" והם „עמי — לא התבונן".

אין ספק שיש לראות את הטציאות ויש לחדור לפנימיות הדברים.

שאלה: „מדוע קיימים עניים, שר־רואים דבר ולמרות זאת תמיכתו (הכרתו) של האחד, שונה מזו של השני?"

תשובה: „יש בטוחם של האומן מהמיוים לראות מכונה, אך כל אחד מהם מסתכל מתוך גישה שונה. ה־הדיום רואה בה מכשיר שבו ברגים למיניהם; עקומים, ישרים, קצרים ו־גדולים, בבוכי מסמרות ולוחיות ביחוד. האומן רואה במכונה מכשיר נפלא. בעשה ידי אדם חושב; שיא של פר־הוח המכניקה. המרחק ביניהם דומה — כמו שראות לשאינו ראות. המסר־נה הזאת ששמה אדם. עשויה להת־נשא לגבהי מרומים. לרום המעלה. אולם היא עלולה גם לחדרדר לשאול התחתית.

רבי עקיבא עבר ליד גחל וראה את המים הזורמים ואת האבנים הנשחר־קות. רבים. רבים עברו כמותו ליד הגחל. רבים ראו את האבנים הנשח־קות. ראו — ותו לא. ראו — ולא התבוננו. אך ר' עקיבא ראה. ותתבר־גן. ואז הגיע למסקנה: אם המים הרכים שוחקי אבן קשה. קל־וחומר שדברי תורה ישחקו את לבי הרך! ואכן הגיע אותו עקיבא לדרגה גבוהה ביותר.

יש בכוחו של האדם הרואה להת־עלות. אך יש וזה רואה ואינו מבין דבר. אינו מתבונן בדבר.

שאלה: „האם לכל מי שיש עי־ניים בריאה רואה?"

תשובה: „קליטת מראה. או יריעת בלי לחדור לתוכנה ובלי שתוכנה יפעל את הדרוש — לא יצור המראה. ראיה מתוך מניעים מניעים המקבלים המעוליכים את המהנות הטעון אל פני מיות האדם ומהי ראיה נכונה. כי זר־הי ראיה מניעית.

אשנב

„מבט"־בטאון תלמידות סמינר בית יעקב בבני ברק

מלכודת בכיתה

(סיפור עם מוסר־השכל)

(א)

הבמתי מביני בחשדנות.

האם אש אינו רואה? — כמראה שלא. כל אחת מהתלמידות שרוחה בעמקות ושקועה בענייניה. האחת ט־בעת בהתרות את השיעור. השניה — מקשיבה לה ברוב קשב. (— כך הוא נראה. עליבל־פנים). השלישית מורמת ואגב סריגה מודדת במבטיה את הבנות כולן.

הבנתי אליה מבט חסוך. והיא מיד הבחינה בו.

„מה הענינים?" — שאלה תוך כדי סריגה.

„הדגמה שלך נפלאה". — השיבותי. לאחר רגע של שתיקה. כדי להמנות את השיחה לפסלול שונה.

פדומנת עונג החלה להסביר לי את כל תחליכו „הדגמת". אגב התבוננות בפלאכה נפלאה שלה.

(ב)

אזו הרגע שלו חכיתי.

פתחתי בסתירות אך בזהירות את „לקוש" ושלית" מנבבי תאוו את ה־„מלכודת" שהכינותי בבית. בסיתי אותה בסחבת ופפשתי פתונות מחוץ לכיתה.

הסדרון שקט ריים.

„כאן, בחמולה הזאת. לא יבחינו בי כלל". — חשבתי.

עמדתי במקום שהיה נראה לי כ־טוב ביותר, לשים את ה„מלכודת" כשאני משמשת מידי, כדרך מקרה. את קליפת הבננה. וסבסי קודמים את הצומדות סביבי.

„האם אינן מבחינות?" — „לא ני — קבעתי לעצמי בסיפוק.

סיתי סיעות מספר מן המקום ופתחתי בסיון מעשה את המחברת. החילותי לקרוא בה מתוך התרכזות רבה. אגב הצצות על הנעשה מסביבי.

רציתי לראות כיצד תגבנה הבנות של המעבדה. כי קליפה בנגה שונכת לה בכבוד גדול במרכז מסדרון מואן.

(ג)

אך אחת מן הבנות לא הואילה להסביל לקליפה. ולו רק מבט חטוף שלא לדבר שאף אחת לא השבה על הרמתה.

לאחר מספר דקות הגיעה אחת מחברותי. הגיעה חטופות במחברתי והחלה מטפת לעבר הדר הכיתה. כשלפתע נעצרה ומגחה אלי:

— „תראו איזו חוצפה של בנות. לזרוק קליפות במקום כזה! הרי זה מפיע מסוכן".

בצעדים כרעפים מנחה לעבר הכי־תה. כשמלמולים בלתי ברורים על „חוצפה" עוד נשמעים מפיה.

חפצתי לצעוק אחריה. כי חוצפתה היא גדולה יותר. אך ברגע זה הגיחו שתי בנות מקצה הסרוזור. אלה השכיחו ממני את „החוצפה" והזכירו לי את המחברת. ששבתי לעיין בה בדריכות כה רבה.

הבנות דברו ביניהן בלחש. חשפתי שמא לא תבחנה כלל בקליפה הפרטי לכת מתוך התלהבות הדיבור. אך חשפותי נחכדה. הן נעצרו ליד הקליפה. מה. אחת מהן אמרה:

„צריך להרים את הקליפה. אפשר להחליק עליה".

„להרים?" — קראה השניה בזל־זל — „וכי אנו עובדות נקיון?" — הברהה הביטה אחריה. אה"כ הב־ניבה מבט אל הקליפה. כמראה שלא ידעה מה להחליט. — לפתע פנתה אף היא ללכת: „לבי, מי רוצה להיות עובדת נקיון?"

לא הספקתי להרהר זמן רב והנה קבוצת בנות התקרבה אל מקום ה־מלכודת. אלמלא חבת שמשמש המלי־קה עליה. ללא ספק. לא חיו שפות לבן אל הקליפה.

ללא מילים נגשה אחת הבנות אל המקום. חשבתי שהמחתה מסחיים. אך, להפתעתי היא נגשה בכעס. בעשה במרץ בקליפה. כרוצה להנגישה.

הקליפה כבוזה נפלה וצנחה על הרצפה. התמקמה במקום הרבה יותר מרבוי. מאשר קודם לכן.

„רבון. מה הועילו הכמים בתקנ־תם?" — פנתה אליה בת אחרת. הת־קרבה. הריפה את הקליפה והניחה אותה על המעקה שמנגב.

„הקדמות?" — הרהרתי לעצמי — בכל זאת מעקה. זה לא רצפה".

חפצתי לזרוק את הקליפה. אך הנה התקרבה בת אחרת. בחחיקה תוך כדי הלוכה את ידה על המעקה. היא נתקלה בקליפה.

„אוף" — קראה בכעס ואגב כך הגיעה את הקליפה הרחק. הרחק משם אל החצר שמנגב.

הקליפה אמנם כבר לא היתה בסמ־דרון.

אך אל מקומה הנכון אל מה האש־מה — לא הגיעה...

האטד והשושנה

כשני ידידים,
אחוזים וצמודים,
הם גדלו.

כצמד אוהבים,
רעים חביבים,
צמחו ועלו.

פרחו ולבלבו,
טפסו ונבהו,
יחד.

צחקו וששו,
ויחדיו הרגישו
פחד.

אטד מגודל
מסועף, מדובלל
וקוצני,

ליד שושן
אדום, מדשן
וריחני.

והנה הביט החוח
ונתן לב ומוח
להבין

שרעיו השושנים
מלאו בקוצים
עבים.

ראה, ומעיו חמרמר
בלבו הוא אמר,
האטד:

„הן הקרב ידקר
מקוצי השושן החבר!"
הוא חרד.

טר ושקל
והחלטה גמל
בלבו

לעשות חסד
עם כל נער חמד
שיבוא.

ומיני אותה עת
ועד כעת
הוא מקיימה.

אל כל הקרב
ילחש: „הזהר —
מהשושנה!"

ואם יבחין
שאזהרתו לריק
היתה

והמוזהר מתקרב
ואינו שם על לב
אותה —

ישלח זרועות
קוצים מלאות
בבחלה,

כי כוונתו להציל
את המתקרב הפזיז
לשושנה...

ואמנם אז
ישא העז
רגלו,

אבל לא השושן גרם לו
אלא הקוץ בכבודו,
בעצמו.

והחוח מתעלם
ואולי אינו רואה
כלל,

שמפניו מתרחקים
האנשים הבורחים
כולם.

ותתעורר הפליאה
ותיגבר התמיהה;
היכן ההגיון!

ראה נגעי עצמך,
מדוע תביט רק אל זולתך!
הסר העוורון!

על שלושת הקנינים הרוחניים בתולדות בני־ברק

(סוף מעמוד 11)

אלו לא היו ממיבות גרידא. רק התחוללות לשמוע דרישות מצניע דיומא ובנושאי פרשת השבוע. וכל רב גדול בישראל, שבא מחוץ־לארץ ומייר על פני הארץ, הוזמן להשמיע מדבריו במסיבות „עונג שבת" אלו. וכמנהגו של עולם נמחייבו התוועדויות אלו ב־שירה ציבורית ובריקודים חסידיים נלהבים. „ישמחו במלכותך שומרי שבת" — —

גם אנו, הנערים, השתתפנו במסיבות אלו, תחור־רים דאנו, כמובן, להכין שבחינו מרגינים למצוה ועוד דברים טובים, ציטוקים ושקרים ואפילו חמרים מתם. במידה שהחבורים הטובים מצויים היו בבתים. מתוך כך חסכו אנשי בני־ברק התגבשויות לרוב. משום שכל מכונית שהיתה עוברת „בכנים השחור" בלילות שבת, והתחשק לה לעבור דרך בני־ברק אם לשם צורך או לנוחיות של קצור הדרך — כל מכונית כואת של מחללי־שבת היתה נעצרת על־ידי קהל תנאסמים ולא נשאר לה כל ברירה אלא לסגת מן הנקודה הרגישה הזאת.

בעיה יחיד קשה מאשר תנועה המכוניות בכביש. היווה לענין זה של שמירת שבת־קודש. מתחם של סידור משחקי־ספורט בשבתות. שאירגנו אירגוד ספור־שיבי בשם „הספרעל", לא במהרה ויחרו על עריכת משחקים בשבתות ומניעת כל פעולות ספורטיביות הקשורות בחילול־שבת בכלל.

מלחמות כגון אלו כנגד חילולי־שבת המונים הת־נהלו בבני־ברק עוד לפני 40—45 שנה. וקני בני־ברק, אלה השרידים מבין המבורה הגדולה של המת־ישבים הראשונים נזכרים עד היום הזה בהתבטאויות מסוג זה. ואיזו מידה של בסירות־נפש הוכיחו כמה מראשיני המחיישבים. שיצאו למלחמה גלויה עם מחללי השבת. אף אני, בהיותי אז עולים, זוכר היטב אירועים מרעישים אלה. לשם מוכיחה אעלה פה אי־אלו עובדות. אשר בסיכום תדבר קבעו ויצרו „חקריטים" לסמירת שבת בבני־ברק.

זכורני. שבהיותי נער התפלחתי עם אבי בביתי הכנסת „הגדול" („גדול" — באופן יחסי למצב ה־ימים ההם) באו במרוצה יהודים אחדים באמצע התפילה. עוד לפני קריאת התורה. הודיעו. שעודע להם שבשעות אחר־הצהרים תחלים ארגון סטרם לערוך משחק כדורגל בפנרס ריק. בין הסרדים של בני־ברק.

הבשורה הזאת הדעיקה את כולם. לפני קריאת התורה הוכרז בבית־הכנסת. שכולם מחייבים להת־ייצב בשעה שנקבעה ליד הסרדים הזה ולהמנות בכל עוז נגד הנסיון של חילול שבת בפרהסיה בבני־ברק. וכסי שאני זוכר מאת ברזיק. הלכו כולם בכיתון אחוז. שהיה בקצה המושבה. בראש עצוד הרבנים ונם הנוער החסידי הצעיר למצעד זה. הגענו למגרש שעה ארוכה עוד לפני זמן התחלת המשחק. ושמינו זאת בכוונה תחילה. מלנו השתמחנו על האומה. החלטתנו היתה נחרצה לתנן בנמחתינו ובמלוא מסירות־הנפש על כבודה של שבת־קודש.

לא ארבה לתאר את מהלכה של הפגנה זו. אנשי „הספרטים" היו מופתעים מהופעתם הכלתי־צפויה של תודרי בני־ברק. והאנשים האחראים שעמדו בראש מנוף ההפתדרות בבני־ברק התרשמו שמרקות מתח־לעיתם של נאמני השבת. ולאחר וויכוח קולני. פש־ראו שתושבי בני־ברק החרדים מוכנים לכל דבר. והם יסמנו מכות ושלמונות ולא יסתלקו מן המקום — הבינו האנשים הנם. שהענין „לא ילך". ההודים הנאמנים בבני־ברק לא ישלימו עם משחקי־הספרט בשבתות. ולאחר זמן קצר נפסקו הנסיונות לפרוך החרדות ספרט בשבתות בבני־ברק.

✶

חיקצר היריעה לתאר בפרוטרוט את קורות המאבר קים הנעוצים והבלתי־פוסקים להשלטת ונשקרון של שבת־קודש בבני־ברק עירו המתחדשת של רבי עקיבא.

אולם במשפט אחד נחוץ לוסר בקיצור נמרץ. ברק הדרה לצון הפסרוטים ורוח עמידתם של כמה מראשוני המתיישבים. הובסת וחושל צביונה הרוחני הייחודי של בני־ברק. זו היתה אבן־יסוד של בני־ברק התודתיה. ועל רקע זה יש להעריך במלוא המידה את זכותם של גדולי הדור. שאיזו את בני־ברק לפושבם. וכראש וראשונה את הנאמנים הנדי־קים. מנעקי־הדורה בדור האחרון. מון הגאון חזון איש זצ"ל. הגאון האדיר מסגיבבו זצ"ל וכ"ק אר־מ"ר פריזנגין זצ"ל. אשר המה שביצרו את חומות הקדש של עירנו בני־ברק.

ועל סמלם של אלה מן הראוי להרחיב את הדיבור.

בעיות ומשימות של יהדות התורה העולמית

סקירה תמציתית על מושב הועד הפועל העולמי של אגודת־ישראל

מעמד מפואר בישיבת הפתיחה החגיגית בהשתתפות גדולי התורה מארץ והגולה

באווירה מרוממת של התחזקות פני־מית עידוד ותקוה להתבצרותה המ־חדשת של אגודת ישראל נערכה ישיבת הפתיחה החגיגית של מושב מליאת הועד הפועל העולמי של אגו־דת ישראל, באולם סמינר „בית יעקב" בירושלים.

בחרדת־קודש עידם קהל הנוכחים המצומצם, אם פני כיסא הארמון־ד מגוד אשר כיבד את המעמד ב־נוכחותו ובהשתתפותו וזוף מסר את דברי ברכתו במלים: „ברוכן הי מ־ציון".

על בימת הכבוד ישבו: הגאון רבי חיים שטאלכין, ראש ישיבת פיר, הגאון רבי שלמה זלמן אורעבך, ראש ישיבת „קול תורה", הגאון רבי ליב גולבין, ראש ישיבת גייסמאר, הגאון רבי ברוך מרזוקין, ראש ישיבת סלז, האדמו"ר רבי לוי יצחק מבוסר סון, הגאון רבי שלום נח ברזובסקי, ראש ישיבת „בית אברהם", הגאון רבי בצלאל דולזין, רבה של ירושלים, הגאון רבי יהודה צדקה, ראש ישיבת „עדת יעקב", הרה"ח רבי בר־נם אלתר, הגאון רבי פנחס פנחס אל־הר, ראש ישיבת „שפת אמת", הנ־און רבי שמחה אלברג, מנהיג גדולי שטולין, חבר בית הדין הגדול, הרב משה שרר, נשיא אגודת ישראל ב־ארה"ב, הגאון ר' אלחנן מרזוקין, הרב משה פרוס, חבמי הערדה, הוחמם רבי בנריאל דבראשוויילי מהעדה הי־ברזיגית והחמם רבי אהרן דיזקר מ־העדה הבוכרית הנ"ר אברהם מרב־שמיון.

את הישיבה החגיגית פתח יו"ר הי־ועד"ם של אגו"י באי"י, הרב פנחס לוין אשר הדגיר את כינוס הועד"ם באמצעי להרשם קרן התורה. לאחר מכן מסר את ניהול הישיבה ליו"ר הועד"ם באירופה, הנר"ל גודבין, אשר בדברים קצרים קרא לחזק את אגודת ישראל בשבטו את פעליה ר־מעשיה לטען התורה וכלל ישראל, ואלמלא היא לא יודע מה היה על קיום כלל ישראל.

יו"ר הועד"ם העולמי של אגו"י באר"ה, הרב ר' יצחק לוין שבר, בדבריו על רעיון היחוד של אגודת ישראל ועל גדולה מיוחדה הראשו־נים, גדולי ישראל מן הדור הקודם שמסרו נפשם על הקמתה וקיומה.

ראש ישיבת פיר, הגאון רבי חיים שטאלכין, קידם בדברי ברכה חומם את הארחים חברי הועד"ם מוקיר שחסריהם עצמם לבוא לארץ כדי ליר־

מוד על מצבה של אגודת ישראל.

בדבריו עמד על כך שיש לבחון הי־סב את המצב הרוחני ולסייע בחיזוק אגודת ישראל שצריכה להיות מלוכ־דת ומאוחדת במחיצת אגודת אחת ולא תוך כדי פיצול.

את ברכת הסדכו הארצי של אגודת ישראל הביא חיו"ר הגרס"ם אלתר, אשר הביע את קורת רוחם של החב־רים מפנתחותם של גדולי ישראל ב־מעמד הטוב זה. דבר המחזק ומעודד את כולם. בדבריו בפתח את זכרו של מנהיג אגודת ישראל הבלתי־נשכח, הרב יצחק מאיר לוין זצ"ל, שהיום הוא יום השנה הרביעי ל־פטירתו. הוא ציין כי אגודת ישראל עומדת עתה בפתח של תקופה חדשה, תקופה שבה נוהגו כל רעיונות הכוב של הנהגות הזילוגיות לסיגיתן וזה מוביב את אגודת ישראל להגביר את פגולותיה ולהטמיע את דבר ה' ב־קרב המונים מרחבים המצפים לשמוע זאת.

ראש ישיבת סלז הגר"ב מרזוקין, בירך במעמד בעם נציאות אגודת ישראל באמריקה. בדבריו עמד על כך והדגיש כי אגודת ישראל בהנהגת מוקנות גדולי התורה עשתה גדולות, והמלה על נס את המסיכה הרוחנית באדה"ב ואת המסמר הגדול של הב־רי אגודת ישראל באר"ב, כמר כן גם את פועלה ביישוב הארגון הנצמאי ר־בית יעקב, שאילו נוצרה רק למען אחד מהם ד' היה בכך. בהמשך דבריו קרא להחזיר את עטרת ההנהגה ה־רוחנית של אגודת ישראל לישנה ולהביא לידי אחדות בכל המרכזים, תחת דגל גדולי התורה.

הגר"ש אלברג אמר בדבריו. כי אגודת ישראל בהנהגת מוקנה גדולי התורה מוכרת כיום בסני מיעומת כבירות מבפנים ומבחוץ רעליה לבצע את התפקידים שהטילו עליה גדולי ישראל.

ראש ישיבת „בית אברהם", ה־גר"מ ברוובסקי ציין כי כינוס הועד"ם מתקיים בשעת חירום. אנו מרגישים שאנו דור יתום, ולכן עלינו לבשת בכחות מאוחדים למטרה ה־נשגבה העומדת בפני הציבור החרדי.

בסיום דבריו הביע הקוה לתצלחת מושב הועד"ם העולמי ולסיומו כ־תוצאות מבטיחות ומועילות ביותר.

אחרון המברכים היה הרב משה שרר, נשיא אגודת ישראל באר"ב. אשר הביא את ברכת התנועה בארה"ב להצלחת כינוס מושב הועד"ם.

ישיבות המליאה של הועד הפועל העולמי באולם המרכזי של סמינר בית יעקב

ישיבות המליאה החלו באחד ה־אולמות הנפארים של סמינר „בית־יעקב" בירושלים המארח את כל דיר־ני הועד"ם העולמי.

את הישיבה פתח חיו"ר, הרב פנחס לוין, אשר קידם בשם הועד"ם העולמי את כל המשתתפים במושב בברכה

ברוכים הבאים בהביעו הוקרה למוסדן בעשנשה על ידם לבוא למושב ולדון בבעיות העומדות על סדר יומה של היהדות התורנית בעולם.

הרב לוין הטעים כי זהו הכינוס הראשון של מליאת הועד הפועל מאז הכנסיה הגדולה המדינית שהתקיימה לפני 11 שנים. הוא הביע הקוה כי דיוני המושב יתנהלו בארוכה טובה ותוך הדגשה אחדות פנימית שהן עדר־בה להצלחה מלאה של כינוס הועד"ם.

בסיום דבריו ציין כי זימון כינוס הנו־שב ליום ט"ו באב שבו הותרו עבשים לבוא זו בזה. זהו סמל המחייב הקמת אגודת ישראל אחת ומאוחדת תוך הסרה כל המחיצות והמיקרדים.

לאחר דבריו הגלה הישיבה בשמיעת דו"חות־פעולה של שלושת חלקי הועד הפועל העולמי. ראשון הדוברים היה הרב דיר יצחק לוין, יו"ר הועד"ם העולמי של אגודת ישראל בגוי יורק.

הוא הקדים את דבריו בהבעת ציון לפעולותיה של ההתחדרות הארצית של אגודת ישראל באר"ה ושיבחה את הנהגתו הדינמית של הרב משה שרר, נשיא אגודי באר"ה.

בתאור את פעולות הועד"ם העולמי של אגו"י באר"ה, ציין את הצר־

בעיות ארגון יהדות התורה במסגרתה של אגודת ישראל העולמית

הישיבה השלישית החלה בדבריו של הרב ד"ר י. לוין, אשר העלה את הסרם של מורנו ר"י דרזנים ושל הרי"מ לוין זצ"ל, אשר הלכו לעולמם בתקופה שבין הכנסיה הגדולה לפושב הועד"ם הנוכחי. כן העלה שמותיהם של הברים נכבדים שהלכו מאתנו ב־מרוצת הכנים האחרונות.

את הדיון על נושא הארגון החל הרב פנחס לוין, שהגדיר את הנושא העומד עמו"י כיסוד מוסד לכל הגוי־עה. ענין שבלעדיו אינגה יכולה לשגול.

בדבריו עמד על כך שאי־אפשר ל־קיים את שלושת חלקי הועד"ם ב־מהכנות הקיימת, עם צוות מצומצם ביותר אם, בלי צוות בכלל. הוא הציע לכונן מגנון מתאים ליד הועד"ם ב־ארה"ב, שתפקיד יהיה לפעול לארגון מניפי אגו"י בעיקר בדרום־אריקה. כדי לחזק את אגודת ישראל.

להלן העלה שאלת הצעות לחי־זוקה של אגודת ישראל, כמו חילוקי שליחים בין ארץ לארץ, אפיסות תמו־מות בכל מקום, חיזוק הסברה ה־רעיונית ע"י הצגה עיתונית של חוב־רות רעיוניות. מדברים והמנוחם של ראיסוני אגו"י שהם ישים ואקטואלים גם כיום. לחזק את באמוני התנועה בכל מקום. להקים מוכנות יזיעות אנדאיה. לחזק את ארגון אגו"י. להקים מרגנ לפרוייקים. לשקוד על הוצאת ספרי ההיסטוריה של אגודת ישראל ועוד. וכעיקר להתרכז בפעולה ליצירת מנוף תקציבי איתן שבאמ־

הויכוח הכללי — וציון התאריך במלאת חצי יובל שנים להופעת „המודיע"

בויכוח הכללי של שלושת הרצ־אות־הפתיחה, ויתר הדיונים, השתתפו החברים הללו, אשר העלו בפסקיהם דעות והצעות שונות:

הרב ש. ז. זונטפלד; ר' בבריאל ביר; הרב שלמה גרינבוים ארה"ב; ר' יואל רובינשטיין; הרב אליעזר; ר' פנחס הורוביץ; הרב י"מ אברמר

נות על אגודת ישראל באומות־המאר־ותו ואת הדרישנים הנובעים מיצוגן זה. בין השאר נדגש לדבר הישמעת מרובה על פרסום ההכרות ביטלאומיות מחייבות נגד רדיפות על רקע דתי וגזעי. שמון מכל העם היהודי כה רבות.

ר' מאיר רפאל שפרינגר, מלונדון מסר למשתתפים דו"ח על פעולות ה־ועד הפועל הארגוה. וציין במיוחד את המגעים הרבנים שיש עם מפשלות שונות בעולם לטען עמידה על זכויות יהודים ומנעת רדיפות מהם.

את הדו"ח על פעולות הועד"ם הצר־לפי בארץ ישראל מסר ר' אברהם הירש. מזכ"ל הקנוגה העולמית. הוא ציין את הקשר ההדוק שמקיים המש־רד בירושלים עם יתר חלקי הועד"ם ועם ההסתדרות הארצית השונות של הקנוגה בעולם.

בעיות הנכנסות הנגולה הששית בירושלים

בישיבה האחרונה של מושב הועד"ם העולמי ביום א' העלו מסה גם הוב־רים שונה של הצעות מעניינות. הנוב־עות לכינוס הכנסיה הגדולה הששיה. ענני שיכון, חצלה ובעיות אירגוניות של הנגוה.

הרב יהודה מאיר אברמוביץ (אי"ן). נגיש את הצורך בכינוסה של הכנסיה הגדולה. באומרו כי עצם הכנס של צריכי הדור, גדולי התורה ביחד עם יראי ה' היא משרה בפני עצמה. הוא הוסיף, כי הצעירים שהם כיום בני עשרים, היו בכנסיה הקודמת רק בני 9. וזהו צורך חיוני כי יראו לפניהם את גדולי התורה העומדים בראש אגו־דת ישראל.

כנסיה גדולה — אמר הנואם, עוסקת בתובה כיבורים ואפשרויות לחולל פע־לים גדולים, אים לא תאיר לעצמו לפ־ני הכנסיה הגדולה הראשונה שיצא מסנה הרעיון הכביר של הדף היומי. ויש סיכוי שדודנו יזכה שהקב"ה יד־כה אותנו כי גם בכנסיה הבאה יובאו רעיונות לחיזוק התורה. בעיקר של דבר ברור לנו שכנסיה גדולה הביא התעוררות גדולה בעמיי בכל האר־צות.

הר' ברוך משה צימרמן (אנגליה) הקדיש דבריו להעלאת הצעה מקו־רית ומעשית לבניית דירות לשפרה עבור הנגות צעירים בארץ, לאור ה־עובדה שוהר בעיה מרכזית של ה־יהדות החרדית כאן.

הוא העלה תכנית להשפת מסקיעים מיקבלו על עצמם הקמת בתי־מגורים על קרקע ממשלתית. כשהם ממשיגים להיות בעלים על הבנינים ומקבלים

עצרת־הנעילה החגיגית באולם בית־העם בירושלים

בראשות אדמו"רים, ראשי ישיבות — חברי מזעצת גדולי התורה, ו־בהשתתפות ראשי נערכה עצרת בעי־

לה חגיגית ומרוממת באולם „בית העם" בירושלים, לציון סיום מושב המליאה של הועד"ם העולמי.

על בימת הכבוד ישבו גדולי ה־

מסר דו"ח מפורט על בחי־הספר המקצועיים של אגודת ישראל בארץ, אשר התפתחו ביותר בתקופה האח־רונה ומסניקים חיונך מקצועי בסמ־נרת הוריות מלאת לילדים בעיקר מעזרות הסזרה. כ"כ דיברו: ר' ישראל פרנר, הרב שמואל וינברג, הרב משה פרוס, ר' שמעון סירוקה, הנר"ל גוד־בין, הרב יעקב מזרחי, הרב אברהם יגל.

עניני הרינוך הצעמאי והקליטה ה־רוחנית עמדו במרכז דיוני הדה"ם. החברים שמעו דיווחים על הרינוך ה־עצמאי ספי הנ"ר שרגא גרומברך דעל עניני קליטת ספר ד' מ.ה. לוינשטין.

בהתחדש הויכוח בדום שסי, עמד הגר"ש אלברג (ארה"ב) על יסודות רעיוניים של אגודת ישראל והוא תבע כי מושב הועד"ם יסמיע את האמנה הפנימית הגדולה על הבעיות הקשות של הדור ועל המבוכות מ־ופקדות אותו. כן הבע להחיתם שוב ושוב לבעיות „מיהו יהודי", בביטוי בנקודה זו שעלינו להוקיר את מופלה הגדול של האדמו"ר מליובאביטש על מלחמתו להחדרת תודעת הבעיה של „מיהו יהודי".

לקראת התכנסותה של הכנסיה הגדולה הששית בירושלים

בדיבה האחרונה של מושב הועד"ם העולמי ביום א' העלו מסה גם הוב־רים שונה של הצעות מעניינות. הנוב־עות לכינוס הכנסיה הגדולה הששיה. ענני שיכון, חצלה ובעיות אירגוניות של הנגוה.

הרב יהודה מאיר אברמוביץ (אי"ן). נגיש את הצורך בכינוסה של הכנסיה הגדולה. באומרו כי עצם הכנס של צריכי הדור, גדולי התורה ביחד עם יראי ה' היא משרה בפני עצמה. הוא הוסיף, כי הצעירים שהם כיום בני עשרים, היו בכנסיה הקודמת רק בני 9. וזהו צורך חיוני כי יראו לפניהם את גדולי התורה העומדים בראש אגו־דת ישראל.

כנסיה גדולה — אמר הנואם, עוסקת בתובה כיבורים ואפשרויות לחולל פע־לים גדולים, אים לא תאיר לעצמו לפ־ני הכנסיה הגדולה הראשונה שיצא מסנה הרעיון הכביר של הדף היומי. ויש סיכוי שדודנו יזכה שהקב"ה יד־כה אותנו כי גם בכנסיה הבאה יובאו רעיונות לחיזוק התורה. בעיקר של דבר ברור לנו שכנסיה גדולה הביא התעוררות גדולה בעמיי בכל האר־צות.

להלן קבל על הדגשה המוסרות ש־מעניקים על השליחות מכנסת של נציגי אגו"י. דבר שסומם ביותר ואף מזיק לחיצוכו של הנער המציג ל־עצמו אמנציה להביע להסקיר זה ודוחי קנה־המידה ואבן־הבוחן שלו אם להצטרף לעסקנות. או לא.

הוא הגיב, לדונמה, את מסכת ה־שאלות הנשמעים של אגודת ישראל בארה"ב. המקיפה כיום 17 מחלקות העוסקות כל אחת בתחום אחר ושונה של פעילות קונסטרוקטיבית לטען ה־ציבור הרחב.

לאחר מכן הגיב הרב הנ"ל, אשר הגדיר את הצורך בכינוסה של הכנסיה הגדולה. באומרו כי עצם הכנס של צריכי הדור, גדולי התורה ביחד עם יראי ה' היא משרה בפני עצמה. הוא הוסיף, כי הצעירים שהם כיום בני עשרים, היו בכנסיה הקודמת רק בני 9. וזהו צורך חיוני כי יראו לפניהם את גדולי התורה העומדים בראש אגו־דת ישראל.

כנסיה גדולה — אמר הנואם, עוסקת בתובה כיבורים ואפשרויות לחולל פע־לים גדולים, אים לא תאיר לעצמו לפ־ני הכנסיה הגדולה הראשונה שיצא מסנה הרעיון הכביר של הדף היומי. ויש סיכוי שדודנו יזכה שהקב"ה יד־כה אותנו כי גם בכנסיה הבאה יובאו רעיונות לחיזוק התורה. בעיקר של דבר ברור לנו שכנסיה גדולה הביא התעוררות גדולה בעמיי בכל האר־צות.

הר' ברוך משה צימרמן (אנגליה) הקדיש דבריו להעלאת הצעה מקו־רית ומעשית לבניית דירות לשפרה עבור הנגות צעירים בארץ, לאור ה־עובדה שוהר בעיה מרכזית של ה־יהדות החרדית כאן.

הוא העלה תכנית להשפת מסקיעים מיקבלו על עצמם הקמת בתי־מגורים על קרקע ממשלתית. כשהם ממשיגים להיות בעלים על הבנינים ומקבלים

צעותה אפשר יהיה לבצע את כל הפעולות.

יו"ר אגודת ישראל בבלגיה ונציא הקהילה החרדית באנטוורפן, ר' שלי מה קלנסבלר. עמד בדבריו על הועד־רך של התלוץ „חילוף דורות" בעמ־קנות ובקבלת הסקידים אחראיים ב־אגודת ישראל. הוא ציין כי אגו"י בבלגיה מקפידה בנוסא זה. לחזיים דם צעיר לשורות העסקנות ובעלי ה־תפקידים בלא שהמבוגרים יהיו יש־מטו מחצה ההנהגה.

נשיא אגודת ישראל באר"ה, הרב משה שרר, אמר בדבריו בנוסא האר־גון, כי כאשר כלל ישראל הולה אין זה חזון לבוא בהטפות מוסר המח־ראות במצבים כאלה את המסרה. אלא יש לנקוט במקום זה בפעולות ובמעשים. זהו התשובה הטובה ביו־תר לכל בעיה וילכו ליקוי שמתגלה. בכוח המעשים מתגברים על כל החסר־רונות.

הוא הגיב, לדונמה, את מסכת ה־שאלות הנשמעים של אגודת ישראל בארה"ב. המקיפה כיום 17 מחלקות העוסקות כל אחת בתחום אחר ושונה של פעילות קונסטרוקטיבית לטען ה־ציבור הרחב.

להלן קבל על הדגשה המוסרות ש־מעניקים על השליחות מכנסת של נציגי אגו"י. דבר שסומם ביותר ואף מזיק לחיצוכו של הנער המציג ל־עצמו אמנציה להביע להסקיר זה ודוחי קנה־המידה ואבן־הבוחן שלו אם להצטרף לעסקנות. או לא.

בויכוח הכללי של שלושת הרצ־אות־הפתיחה, ויתר הדיונים, השתתפו החברים הללו, אשר העלו בפסקיהם דעות והצעות שונות:

הרב ש. ז. זונטפלד; ר' בבריאל ביר; הרב שלמה גרינבוים ארה"ב; ר' יואל רובינשטיין; הרב אליעזר; ר' פנחס הורוביץ; הרב י"מ אברמר

מסר דו"ח מפורט על בחי־הספר המקצועיים של אגודת ישראל בארץ, אשר התפתחו ביותר בתקופה האח־רונה ומסניקים חיונך מקצועי בסמ־נרת הוריות מלאת לילדים בעיקר מעזרות הסזרה. כ"כ דיברו: ר' ישראל פרנר, הרב שמואל וינברג, הרב משה פרוס, ר' שמעון סירוקה, הנר"ל גוד־בין, הרב יעקב מזרחי, הרב אברהם יגל.

עניני הרינוך הצעמאי והקליטה ה־רוחנית עמדו במרכז דיוני הדה"ם. החברים שמעו דיווחים על הרינוך ה־עצמאי ספי הנ"ר שרגא גרומברך דעל עניני קליטת ספר ד' מ.ה. לוינשטין.

בהתחדש הויכוח בדום שסי, עמד הגר"ש אלברג (ארה"ב) על יסודות רעיוניים של אגודת ישראל והוא תבע כי מושב הועד"ם יסמיע את האמנה הפנימית הגדולה על הבעיות הקשות של הדור ועל המבוכות מ־ופקדות אותו. כן הבע להחיתם שוב ושוב לבעיות „מיהו יהודי", בביטוי בנקודה זו שעלינו להוקיר את מופלה הגדול של האדמו"ר מליובאביטש על מלחמתו להחדרת תודעת הבעיה של „מיהו יהודי".

ההחלטות המרכזיות של מליאת הועד הפועל העולמי

בתום ארבעה ימים של דיונים מ־מרוצים ורצופים, נגעל אתמול בסעודה הערב מושב המליאה של הועד"ם ה־עולמי של אגודת ישראל בקבלת שר־רה של ההחלטות הנגעות לתפקידים ולמשימות של יהדות התורה באגודת ישראל.

ההחלטות המרכזיות של מושב הועד הפועל העולמי, הן:

✱ לקיים עד יום ט"ז סבט תשליו בחירות מניסות של אגודת ישראל באר"ישראל בהתאם למפקד המניסי שנערך בחודש תשרי תש"ג.

ההחלטה על כך אשר עובדה ב־תום ישיבות מסרבות של הוצעדת המחוזות לצריכה בחירות מניסות בראשותו של הגר"ב מורזקין. ראש ישיבת סלז, כוללת שהה של החל־מות־שנה בדבר התאריכים הנוגעים לקראת הבחירות וכן על קיומה של

תורה וראשי אגודת ישראל, כ"ק ה־אדמו"רים מסדרוה, סלונים, מכ־מוקה ובוסנייקים חיינך מקצועי בסמ־ינרת חוריות מלאת לילדים בעיקר מעזרות הסזרה. כ"כ דיברו: ר' ישראל פרנר, הרב שמואל וינברג, הרב משה פרוס, ר' שמעון סירוקה, הנר"ל גוד־בין, הרב יעקב מזרחי, הרב אברהם יגל.

עניני הרינוך הצעמאי והקליטה ה־רוחנית עמדו במרכז דיוני הדה"ם. החברים שמעו דיווחים על הרינוך ה־עצמאי ספי הנ"ר שרגא גרומברך דעל עניני קליטת ספר ד' מ.ה. לוינשטין.

בהתחדש הויכוח בדום שסי, עמד הגר"ש אלברג (ארה"ב) על יסודות רעיוניים של אגודת ישראל והוא תבע כי מושב הועד"ם יסמיע את האמנה הפנימית הגדולה על הבעיות הקשות של הדור ועל המבוכות מ־ופקדות אותו. כן הבע להחיתם שוב ושוב לבעיות „מיהו יהודי", בביטוי בנקודה זו שעלינו להוקיר את מופלה הגדול של האדמו"ר מליובאביטש על מלחמתו להחדרת תודעת הבעיה של „מיהו יהודי".

ר' ש. י. כרוס שהשתתף בדיון.

לאחר מכן שמע הכנס את דברי ברכתו של כ"ק האדמו"ר מסדיגורה שליט"א, מראשי מועצת גדולי ה־תורה.

בדבריו אמר, כי על שאריה המפלי־טה המרים למשמעת גדולי התורה ל־היות כאיש אחד בלב אחד באחדות הלבבות, שכן כאשר מתפצלים ישנם כל מיני חשבונות. הוא קרא לחברי הועד"ם מחו"ל לנסות בשמחה שכן זכו לראות את עולם התורה בבניינה, כן קרא לתלמידי הישיבות בחו"ל לעלות לארץ ישראל.

כ"ק האדמו"ר מבראלה שילה את ברכתו בכתב עו"י הרב ר' שלום חיים פרוס, מזכיר מועצת גדולי ה־תורה, כתב, בין השאר, לא התגדרנו שלא תקנו אגודות אגודות, אלא ר־ישנו כולם אגודה אחת.

יו"ר המרכז האדוגי של אגו"י, הגרס"מ אלהר, אמר בנאומו, כי רק בכוח הרבים אפשר להתבצר על כר־חות הדורשך המסיתים, עם ישראל מו־קף שונאים ולא רואים קרן אור ואין לנו להיישען אלא על אבינו שבשמים.

האדמו"ר רבי לוי יצחק הורוביץ מבוסטון, שהשתתף בישיבות הועד"ם העולמי, אמר בדברי ברכתו, כי הת־כנסנו כאן כדי להכריז כי אנו שומ־עים בקול גדולי הדור.

הועד הפועל של אגו"י התכנס בכדי לחזק ולהתחזק, ובמרס לחזק את ה־תנועה באי"י. בהתכנסות זו יראה ה־ציבור ויוכה כי גדולי הכסמל של הדף היומי אשר הוכרו בכנסיה הגדולה הראשונה של אגודת ישראל.

הגר"ש אלברג אמר, כי הגדיר מ־חדש את הקשר בין הועד"ם לגדולי התורה.

הגר"ש אלברג, הגר"מ שפירא, התעכב בדבריו על החיטיבות של החיבורות בין יראי ה', גדולי הדור, ועל אחת כמה וכמה בין ה־עסקנים.

בעצרת הוקרא מכתב הברכה של הראש־לציון והרב הראשי הגר"ע יוסף: אשר ציין שלדעל התתייבויותיו הקודמות נבצר ממנו להשתתף בעצרת.

ועידה ארצית לאחר הבחירות הללו.

✱ לקיים בכל הקדם את הכנסיה הגדולה הששיה של אגודת ישראל. ההנהלה הצולמית של אגודת ישראל תקיים דיונים ותראות מוקדם בדבר ההכנות וקביעת התאריך המדויק של כינוס הכנסיה הגדולה.

כן קיבל מושב המליאה שורה אר־כה של החלטות בדבר חיזוק החינוך התורני, תמצת תורה, הקמת מספלים קונסטרוקטיביים והינוך הקיימים, קלי־טה רוחנית של עלות, חיזוק „ה מ ר־ד י ע", הגברת מרכזי הועד"ם הער־לי בעולם, הקמת מנגנים חדשים ל־הגנה, מעולה מיוחדת בענייני שיכון בארץ ועוד.

החלטות מיוחדות נתקבלו בענייני דת. כמו: המשך המאבק למען מבר־

(סוף בעמוד 39)

אוצר פירושי החסידות על הש"ס

מאת: דוד זריצקי

מאמר רבותינו באבות על התורה: „הפוך בה והפוך בה דכולא באי" — פירשו מפרשים, שכל פירוש בתורה, שנראה לאחרונה הפוך, בכל זאת, כיון שאתה עוסק בתורה, למוד בה, סתרה משמו — הרי אלו דברי אלוקים חיים, בתורה — אין דבר הפוך, כל מה ש־אתה מתרץ — ישר הוא. אלא שיש לדעת מאיזו זווית ראיה יש להתיחס בדברי התורה, ומשתמשא את הזווית הנכונה, תראה את היישרות פרושה ל־פניך ותאיר את עיניך.

בזעיר אנפין, ניתן לומר כך על הזר סידות.

מאות ספרים של גדולי החסידות, מאות ספרים של מלקטים, מפרסים, מבארים, מקצרי ומרחיבי יריעה גם־לאה זו, הנעיקו לה את המימד של: הפוך בה והפוך בה דכולא בה. מפרי קים בתורה, נביאים וכתובים, מאמרי חז"ל בכל הש"ס, בבלי וירושלמי, מדרשים וזוהר הק' — נדרשים על ידי גדולי החסידות. ולאחר מכן הם מבוארים בתורת החסידות על ידי מגשיטי דרכם בתכנת האדם ומידי היו דרכיו, לפי מסגת החסידות ישר והפוך. וכבל שאתה מרבה לעיין בדבר־רים אלה, בהברקות, בניצוצות הקטר שה המבהיקים בה — כן אתה מוצא שם את הישרות ישר לנפשו של הי אדם. אף על פי שלפעמים נדמה לך, כי הדרכים בפסוק הזה אינו תואם את ההבנה הזישרה. אבל לאחר העיון ה־מעמיק אתה מוצא כיצד יש באימרה החסידית, בפירוש החסידי המקורי, האמת המארגת.

אמת זו, היא אשר קירבה מאות אלפי אנשים, מתקופתו של הבעש"ם ועד ימינו, להסידות. היא אשר הצ־מידה אותם אל אמרי רבם. היא אשר מאירה את דרכם בתקופה האיומה של התקופות הללו, היא אשר הפיחה ב־הם את השמחה שבקדושה, את ראיית הטוב בכל דבר. אם לא זו ודי כושר להאדיק ולסמוך את רחשי הערי־לם כשהוא נכסף בדביקות אל בוראו. לשמחת אל, עצמוך הפאר ואת רחש הגלות של העץ, ועוד יותר: לשמוע אל הדיבה נאל התפילה של עצמו, של אדם פשוט שאין לו אלא נפשו בכסוו בלבבו, שאינו יודע היכן סאנה נפש־תו, ואשר הוחתר שלה אינו מודע לו.

על אברהם אבינו אומרים חז"ל ש־הוא הוריד, כבימול, את הקב"ה מן השמים אל הארץ, והכיר את בוראו לכל באי העולם. החסידות הוריזה את אהבת התורה, את רחשי הלב, את ה־שמחה באימרה של תורה, את הדבר־קות אפילו לאדם פשוט שבפשוטים — לעולם טולו. והבורות הבורות יושבים הסידים השמחים של שהם יהודים.

כבר אמר רבי אהרן הגדול מקר־לין, כי בחדות אין מושג של „צדיק גדולי אלא שיש בחדות מושג של יהודי גדול — יהודי גדול הרי הוא הוא צדיק גדול ללא כל ספק.

לא כל יהודי מסוגל להיות יהודי גדול, אבל כל יהודי חייב לבקש, לקי־וות, להתפלל, לעשות כל אשר ביכולי־תו להיות גדול, לפי ערכו ואפשרו־יותיו. באר מפכה זו של חסידות מת־גלה לנו שוב בספרו העגק של רש"י חסידה, שכבר קנה לו מוניטין בספריך הקודמים.

בספר זה, הכולל למעלה מעבע מאות עמודים, כינס המחבר כל מה שנאמר במסגת החסידות על מאמרי חז"ל, על ערכים המובאים בש"ס, בכל ה־ש"ס, מהמשנה הראשונה בברכות ועד המשנה האחרונה בעוקצין. יש בו, בספר — עולם של חסידות ומלואו. היסוד שבתם הוא, כי אין הפירושים, הם אלפים המובאים בספר, באים רק כדי לפרש את המזיל, את המשנה או את ההלכה לפי דרך החסידות. אף על פי שגם זה דבר גדול הוא, אלא אנו למדים מן אלפי הפירושים, את תודרך של החסידות, כיצד היא מסוג־לת את הלב עם המוח, כיצד אפשר בשמחתן של מלים, לאמרה, להבהיר דרך בחסידות, בחיים של תורה ויראת שמים.

אנו אומרים בפשטות: „מאמרת" קודין שמע לתר". ואנו לומדים הלכות של קריאת שמע, ומקבלים אחרי בי־רור הלכה זו והקריאות הנובעות ממנה. אבל מי שאיננו בגדלותו של רבי זוסא מאנטפולי, לא יעלה בדעתו אף פעם לדרוש את המלה „מאמרתי" כפי שהוא פירשה. כלומר: מאימת ייה. מאימת הבורא יש לקרוא קריאת שמע.

לא, אין זה ביאור ההלכה, ואין זה פסק הלכה, ואין התנא מתכוון לכך ולא כל הראשונים העומדים בהרחבה של הלכה זו. אבל פירוש זה מפעים את הלב, נדמה לי, כי דוקא פירוש מאירה את דרכם בתפילה האיומה של התקופות הללו, היא אשר הפיחה ב־הם את השמחה שבקדושה, את ראיית הטוב בכל דבר. אם לא זה ודי כושר להאדיק ולסמוך את רחשי הערי־לם כשהוא נכסף בדביקות אל בוראו. לשמחת אל, עצמוך הפאר ואת רחש הגלות של העץ, ועוד יותר: לשמוע אל הדיבה נאל התפילה של עצמו, של אדם פשוט שאין לו אלא נפשו בכסוו בלבבו, שאינו יודע היכן סאנה נפש־תו, ואשר הוחתר שלה אינו מודע לו.

על אברהם אבינו אומרים חז"ל ש־הוא הוריד, כבימול, את הקב"ה מן השמים אל הארץ, והכיר את בוראו לכל באי העולם. החסידות הוריזה את אהבת התורה, את רחשי הלב, את ה־שמחה באימרה של תורה, את הדבר־קות אפילו לאדם פשוט שבפשוטים — לעולם טולו. והבורות הבורות יושבים הסידים השמחים של שהם יהודים.

כבר אמר רבי אהרן הגדול מקר־לין, כי בחדות אין מושג של „צדיק גדולי אלא שיש בחדות מושג של יהודי גדול — יהודי גדול הרי הוא הוא צדיק גדול ללא כל ספק.

לא כל יהודי מסוגל להיות יהודי גדול, אבל כל יהודי חייב לבקש, לקי־וות, להתפלל, לעשות כל אשר ביכולי־תו להיות גדול, לפי ערכו ואפשרו־יותיו. באר מפכה זו של חסידות מת־גלה לנו שוב בספרו העגק של רש"י חסידה, שכבר קנה לו מוניטין בספריך הקודמים.

בספר זה, הכולל למעלה מעבע מאות עמודים, כינס המחבר כל מה שנאמר במסגת החסידות על מאמרי חז"ל, על ערכים המובאים בש"ס, בכל ה־ש"ס, מהמשנה הראשונה בברכות ועד המשנה האחרונה בעוקצין. יש בו, בספר — עולם של חסידות ומלואו. היסוד שבתם הוא, כי אין הפירושים, הם אלפים המובאים בספר, באים רק כדי לפרש את המזיל, את המשנה או את ההלכה לפי דרך החסידות. אף על פי שגם זה דבר גדול הוא, אלא אנו למדים מן אלפי הפירושים, את תודרך של החסידות. כיצד היא מסוג־לת את הלב עם המוח, כיצד אפשר בשמחתן של מלים, לאמרה, להבהיר דרך בחסידות. בחיים של תורה ויראת שמים.

אנו אומרים בפשטות: „מאמרת" קודין שמע לתר". ואנו לומדים הלכות של קריאת שמע, ומקבלים אחרי בי־רור הלכה זו והקריאות הנובעות ממנה. אבל מי שאיננו בגדלותו של רבי זוסא מאנטפולי, לא יעלה בדעתו אף פעם לדרוש את המלה „מאמרתי" כפי שהוא פירשה. כלומר: מאימת ייה. מאימת הבורא יש לקרוא קריאת שמע.

לא, אין זה ביאור ההלכה, ואין זה פסק הלכה, ואין הת

הילדים וההורים: מסורת, מרות ומשמעת

מאת: רבקה פינקוסביץ', אנטוורפן

(א)

אחת הבעיות הדקרוביות ביותר ב־מסגרת העבודה החינוכית שלנו היא, היחס שבין הורי הצעיר למורים.

בעיה זו לא מתוכנו עלתה. אלא דשקה על דלתנו כך חזק, שדיין אין לומר שזו היא בעיה מעם, אבל ניצני הסכנה הצופה כבר ניכרים גם אצלנו, בצורה חלשה. אבל בכל זאת הרי הרבה הקסן ביותר נראה מיד על בגד מצחצח.

בעולם הנוכח בעיה זו הוצאות איר־מות, הסקרות, התדרדרות מוסרית, אי־התחשבות מוחלטת ברגש הורים ו־מורים, התמרדות קיצונית מכל קשר עם הדור שעבר, על הסיסת שולם שלו, על מוסריותו ועל דביקות באי־דיאלים מוגדרים ומקובלים מדורות. ואין תשה אם התמרדות זו הביאה את העולם. בסיחוד עולם הצעירים למשבר הסר־תקדים, הדברים ידועים.

הושבתנו, שכראי פעם לברוק אם רעד הקן הבעיה הנפשנה של בעיה זו אלינו ואלינו.

כידוע, שאצלנו ההורים הנוהגו ה־יסודות ליחס של הורה הצעיר למבר גרים על בסיס של כבוד דרך־ארץ, אחד מן הקרקונות שהנעתר שלנו מתחנך עליהם — זהו: „שמע בני מוסר אביך ואל הטוש תורת אמך". בבלים אלה מתחיל הילד ההורדי את יומו. עמן הוא הולך ימים רבים; אותן הוא מלמד את ילדיו. את נמיו. הוא עוד מסיף עליהן את הססוק: „יראל אביך ורגדך, וקנין ואמרו לך".

בלוסר, קדם כל עליך לשאול דרכי חיים אצל הוריך. אלה יתנו ותזדקק גם לזקנן, כדי שיגיד לך מהי הדרך הטובה ביותר בשבילך ובשביל נכדך. כי חכמת החיים נמצאת אצלם דצדיין לא אצלך. זהו עצה טובה של הורדנו הקדושה. סשום כך ראלי דוקא משום שהתורה מכירה את נפש האדם, ידי־דעת כי קיימת נטיה בלב הצעיר להשוש. שמא אין הדור המבוגר מכיר את בעיותיו של הדור הצעיר; שמא הוא התרחק מן הבעיות המבוטות בעולמו של הצעיר, ולכן ההמיה ה־תורה: „שאל אביך" — הוא יודע, ללא ספק, יהור טוב מפך; אולם גם זה לא מספיק, אלא — „וקנך ויאמרו לך" כיצד עליך לנהוג בבעיר־היך.

אין תרס בחת הסמים, ויש לומר בודאות, כי ההורים הוקנים כבר נחקלו באותן בעיות. בצורה זו או אחרת, הן פתרו אותן בדרך כלשהי. לכן אלו בכל זאת כדאי לשאול עצתם? כה הם עשו כאשר נחקלו בבעיה כסוימת שאותה מתחבט בה? שאל — ואמרו לך!

דבר עמם. הוזעץ עמם. ספר להם הכל. כה מעיק לך. במה אתה מתלבט. מה הן בעיותיך הפרטיות והצבוריות. דע, כי „מהורת הקנים — בנין"; להם

— חנסיון הצעיר; לך — היכולת לבצע. לפעול. שני הכחות הללו כאשר יצמדו זה לזה, יחוללו פלאות. אבל „בנין נערים — סחירה". ללא עצה מן הנסיון הצעיר, ללא עזרה שכלית־נפשנית, עלול הבית, לדיחדב. עלול הכל לרדת לטמיון.

והרי השולם המתדרדר לפנינו — זהו עולם של צעירים הבוחלים ב־אבותיהם ומוריהם.

(ב)

דרכנו ידועה. החינוך התבאר לנו על ידי חז"ל וגדולי התורה שבכל הדורות. והוא מתחיל מגיל הינקות בכר. עוד בטרם לסר התינוק להוצא מלה מפיו, חייבים אנו כבר להנכו בדרך־ארץ. עוד בטרם הוא בא בסבע עם העולם שסחוץ לבית. אם ביתך הספר אז הגן. התחלתה צריכה להיי עשות בבית כמוכן.

קראתי במדור „הבית שלנו" של „המודיע", שדן בבעיית חוסר הדרך ארץ והכבוד מצד הילדים שלנו כלפי הוריהם. ודיש מחזמות של הוצאה בדור הצעיר שלנו. צדק מאד כותב המאמר כי על ההורים מוטלת האחוה לשים את הדגש שילדיהם יקיימו מצות כיבוד אב ואם. וישנם הורים לא מעטים, שהם בעצמם אש־מים, שילדיהם אינם מתיחסים אליהם בכבוד הראוי, ואפילו מתחצפים כלי־פיהם. כי ההורים הללו נותנים להם את כל אשר הילדים מבקשים; הם מוותרים להם על הכל. ואלם לאם הם נתפסים לשמעבדים לילדיהם. לי־קפריזות שלהם. ומוכרים באדישות מוחלטת על העובדה שילדיהם אינם מכבדים אותם. לא אחתם ולא את האחרים. התוצאה — המרדה היא. אי־ציות ההורים הולכת ומתגברת. זי־יחד עמה מתגברת ומצטמקת האישיות של האדם המבוגר, ללא הבדל מי הוא. נעלמת הולכת המצוה של „כי־כוד אב ואם". מפולא הולכת ומת־מעטת גם לשונו של המורה והמחנך.

יש לכן לנהל בית בצורה כזו, שהילדים ידעו ויכירו בהוריהם לא רק מבחינת „המצוה של כיבוד", אלא גם מבחינה הינוכית. ולשם כך יש צורך, בנוסף על החינוך המאוזן בבית, בצורתו של בית הספר ואחד־כך של הישיבה. ושל בתי הספר והמסיגרים — בהתיחסות לבנות.

ידוע כן הסמים, כי ה„אח" שב־מצות כבוד אב ואם, בא לרבות מורים וזקנים. ואם אנו נכנים את המצוה הזו, על דיבורה כאחת ממצות היסוד של החינוך שלנו, שיקיף את כולם, כן התינוק ועד לאדם המבוגר, בודאי שתוות לזה השפעה מעמיקה ומקיפה על הדור הצעיר. כאשר יבין הדור הצעיר, כי כבוד הורים מורים ומבוגרים אינו נופל ממצות שבת והחמודה, זו גוו בסיני נצטוינו מאת הקב"ה; וכשם שחילול שבת מהוה

עבירה חמורה — כך חילול כבוד אב ואם, מחנכים ומבוגרים, הינו עבירה חמורה. האם אין זה משונה, כאשר אנו מוצאים צעירים מחוגים שלנו, הסקיימים כל המצוות בהקפדה יתירה, אולם אינם נמנעים מלהתחצף נגד הורים ומורים?

כיצד זה יתכן שצעיר או צעירה שחוזכו בבתי האולמנא שלנו, לא יבינו כי חוסר דרך־ארץ ומגיעה כבוד אב ואם ומורים, מוחר את דרך החיים התוחתית שלהם? והרי חז"ל מסמרים לנו, על שני בנים, שהאחד האכילהו סמיכים וירם ניחוחם. והשני העבירו עבודה קשה וסמרכת וחבה לעולם הבא. והר לקח לדוגמה הצעירים, חרי הבן הזה נתן לאביו מכל טוב. אבל דבורו היה הוספני; הוא לא דיבר אליו כפי שהייב לדבר בן אל אביו. הבנו לא הועילו לו הוראותיו המרובות לנהוג את אביו. הוא ידע ניחוחנו. אנו לעדים מכאן, כי חיהם הוא זי־מרגיע בענינים אלה. הייחס של בן תורה אל הוריו ומחנכיו, חייב להיות בהתאם לדרכו הטוהרות. מתוך דרך־ארץ ענוה. מתוך יראת כבוד והכ־נעה. כפי שמצינו בחז"ל.

דוגמא קלה: כיצד מתייחס הצעיר אל דבריו של הקטיש. כיצד הוא שומע אותו. כיצד הוא מתייחס ל־עצתו? האם הצעיר מבין, כי הקטיש מסגר בסנים רבות. מבין יותר טוב ממנו? לא נדבר כאן על הפרטים, אבל בדרך־כלל יש שעמנת רבות על הגישה הזאת. ויש להקטה.

(ג)

אולי לא ישמעו הדברים דלהלן בחמיר־לב. אבל האמת ניתנה להיאמר. כי ברוב המקרים האשמה מוטלת על ההורים בעצמם. אם על ידי שהם עצמם לא שמשו דוגמא לילדיהם, או שהתיחסו בקלות־ראש כלפי ה־מידות של ילדיהם. התוצאה היא, שהילדים איבדו את ההתחשבה ליהם של כבוד לא רק כלפי אחרים, אלא גם כלפי הוריהם. אולם גם מן ה־מחנכים יש לדרוש שימת לב מיוחדת לחינוך בנקודה חשובה זו. גם כאן יש לציין בצער, שלא כל המחנכים דואגים כראוי לחינוך מתאים בנידון.

האם בסמינרים בבתי הספר התי־כוניים שלנו, מקדישים שיחות מיד חדות לכבוד אב ואם ודרך ארץ? כמה שיחות? כאלה התקיימו בשנת הלימודים הזו?

הרי ידוע כי אף ההלונים הגדולים ביותר סכירים כעובדה. שהנוער שלנו יותר טוב, יותר מחונך, יותר הגדי ויותר בריא בנפשמה. אולם כאשר ההילוני רואה כיצד בעיים שלנו מת־חצפים כלפי המבוגרים, אינם קמים בפני מי שמבוגר מהם, לא באוטובוס ואף לא בבית־הכנסת; כאשר עונים בחוצפה על שאלה, וכאשר מתיחסים אמנם לא בזלזול, אבל גם לא בכבוד הראוי והמצוות עלינו; כלפי ההורים והמורים. — האם אין בכך משום גורם לחילול השם. חיו?

שמה עלינו להחדיר חובה הכבוד הזה בתודעת בני הנעור, החל מה־ליחות הנמוכות של בתי הספר שלנו, ועד לישיבה הקטנה, הישיבות, ה־סמינרים הדור המורות, ושנעמל לומר בבוא היום: „אשרי ילדותנו שלא בישה את זקנתנו", ובמשמות המכון אשרי זוילדים שאינם מבייש את זקניהם.

פניה ובקשה

חיות הוהתחל עכשיו בכתיבת ספר תולדותיו ודרכיו של רבינו הגאון הקדוש

רבי אלחנן ווסרמן הי"ד

ראש ישיבת „אהל תורה" דבריסביע"

הרינו מודים בזה לכל התלמידים לשעבר אשר למדו אצל הגאון הנ"ל ויש שמהם דברי חבר, זכרונות ומסמכים, פרטים ועובדות, מכתבים, חצלומים וכיוצ"ב, שיואילו בטובם להמציא העתק מהחומר (או בהשאלה) אלינו בתקים האפשרי.

כן אנו מבקשים כניל מכל מי שיש אתו זכרונות ומסמכים מבני הקדושים הרב **נפתלי בינוש** הי"ד והרב **צבי יחודה לייב** הי"ד, להביא להם זכרון בספר.

לשלוח עפ"י הכתובת:

הרב א. פורסקי, רח' שמעון הצדיק 17, בני־ברק, Israel

או עפ"י הכתובת:

Mr. Yaakov Freilich, 2054 Ocean Parkway
Brooklyn, N.Y. 11223

או עפ"י הכתובת:

Rabbi S. Wasserman, 851 No. Kings Rd.
Los Angeles, Calif. 90069

בתודה מראש ובברכת התורה

ועד ההוצאה לאור

לוח המאורעות בחיי היהדות

● הרב יוסף עזראן מחשובי הרב־נים הספרדיים העצירים נכתר כרב ראשי ספרדי לראשון לציון. הרב עזראן כיהן כרבה של קהיל פלאכי הקיים בה רשת מפעלים חינוכיים הדדיים.

● הנהלת מרכז אגריי התכנסה לי־שיבה מיוחדת בבית הנהגה בת"א לדגל המצב הרוחני הירוד הסוקר עתה את המדינה.

יו"ר המרכז הגרה"מ אלהר ראש ישיבת תפארת ירושלים, הגאי־מרי מבלודון, הגאב"ד דטסקדורף, הגאון ר' מרדכי גיפשר ראש ישיבת קלינלנד, כמרכ הוקראו מברקי בר־כה מכ"ק האדמו"ר מגור, מהאדמו"ר מסכטבקה הנזה. הרבנים הדגישו ב־דבריהם את הכסמעות הצנומה של מעגל הדף היומי המאחד את כל לומ־די התורה וכלל ישראל.

● בטבריה נחנכו הבנינים החדשים של מגעמות ביה"ס המקצועי. במעמד הגיעו בהשתתפות קהל רב ובראשם רבנים. ראשי העיר ואישי ציבור. מהה הנילל את הסמיכה מר יוסף כהן מרה"ע ומנהל בתיים. ברכו רש"י גרוס יו"ר המרכז להינוך מקצועי, רבה של מבריה הגרא"ד אורבך, ה־ר"ג ר' דוד פרץ רבה של מבריה עילית, ראש עיריית מבריה מר משה צחר, מר מ. אביגד ממשרד החינוך, ר' זוסא לוריא בשם אגריי והמרעצה הדתית ורי"ם הלפרט מנהל המחלקה לחינוך מקצועי.

● בבני־ברק נערכה עצרת מרכזית מטעם אגריי לציון סיום המחזור הש־ביעי. בנוכחות קהל אלפים בראשות גדולי הדרה. העצרת נפתחה בפרקי תהילים ע"י הרב עזרא ברזל, הרב אה. הרשקוביץ יו"ר אגריי ב"ב עמד על זכותה של אגריי בתקנת הדף ה־

קב פרלוב ראש ישיבת הרמ"ר הירם.

לאחר מכן נאמרו מסוקי תהילים ע"י האדמו"ר מנובומינסק כמכל הקהל הזוד אחריו. הגאון רבי יעקב קפיצר ק"ל למד פרקי משניות לזכר קדושי השואה והא"כ אמר קדיש כשממסור־פים אליו כל אלה שאבדו את יקיריהם בשואה.

דברים המסיגו, הגאון רבי משה פרנשטיין יו"ר מועצה"ת בארה"ב ר־ראש ישיבת תפארת ירושלים, האר־מרי מבלודון, הגאב"ד דטסקדורף, הגאון ר' מרדכי גיפשר ראש ישיבת קלינלנד, כמרכ הוקראו מברקי בר־כה מכ"ק האדמו"ר מגור, מהאדמו"ר מסכטבקה הנזה. הרבנים הדגישו ב־דבריהם את הכסמעות הצנומה של מעגל הדף היומי המאחד את כל לומ־די התורה וכלל ישראל.

● בטבריה נחנכו הבנינים החדשים של מגעמות ביה"ס המקצועי. במעמד הגיעו בהשתתפות קהל רב ובראשם רבנים. ראשי העיר ואישי ציבור. מהה הנילל את הסמיכה מר יוסף כהן מרה"ע ומנהל בתיים. ברכו רש"י גרוס יו"ר המרכז להינוך מקצועי, רבה של מבריה הגרא"ד אורבך, ה־ר"ג ר' דוד פרץ רבה של מבריה עילית, ראש עיריית מבריה מר משה צחר, מר מ. אביגד ממשרד החינוך, ר' זוסא לוריא בשם אגריי והמרעצה הדתית ורי"ם הלפרט מנהל המחלקה לחינוך מקצועי.

● קהל של כשמונת אלפים איש בראשות מאות רבנים התכנס במרכז מנהטן, ניו יורק, לעצרת מעמם אגריי לציון סיום ה"ס בלמוד הדף היומי, ובמלאות 30 שנה לשואה. העצרת נפ־תחה ע"י הרב יחזקל לבר חבר נשיאות אגריי, והיו"ר היה הרב יע־

יומי, רי"ם פירוקה סגן ראש עיריית ב"ב ביבר על הדף כנרום מלכו של המנהיג הרב ר' שמואל מנובומינסק כמכל הקהל הזוד אחריו. הגאון רבי יעקב קפיצר ק"ל למד פרקי משניות לזכר קדושי השואה והא"כ אמר קדיש כשממסור־פים אליו כל אלה שאבדו את יקיריהם בשואה.

דברים המסיגו, הגאון רבי משה פרנשטיין יו"ר מועצה"ת בארה"ב ר־ראש ישיבת תפארת ירושלים, האר־מרי מבלודון, הגאב"ד דטסקדורף, הגאון ר' מרדכי גיפשר ראש ישיבת קלינלנד, כמרכ הוקראו מברקי בר־כה מכ"ק האדמו"ר מגור, מהאדמו"ר מסכטבקה הנזה. הרבנים הדגישו ב־דבריהם את הכסמעות הצנומה של מעגל הדף היומי המאחד את כל לומ־די התורה וכלל ישראל.

● בטבריה נחנכו הבנינים החדשים של מגעמות ביה"ס המקצועי. במעמד הגיעו בהשתתפות קהל רב ובראשם רבנים. ראשי העיר ואישי ציבור. מהה הנילל את הסמיכה מר יוסף כהן מרה"ע ומנהל בתיים. ברכו רש"י גרוס יו"ר המרכז להינוך מקצועי, רבה של מבריה הגרא"ד אורבך, ה־ר"ג ר' דוד פרץ רבה של מבריה עילית, ראש עיריית מבריה מר משה צחר, מר מ. אביגד ממשרד החינוך, ר' זוסא לוריא בשם אגריי והמרעצה הדתית ורי"ם הלפרט מנהל המחלקה לחינוך מקצועי.

● בירושלים המתחיל קהל רבבות במעמד תורה אדיר לציון סיום ה"ס, בראשה הגדולה של סמינר „בית יע־קב" בירושלים, המעמד החל בפרקי תהילים שנאמרו ע"י הגאון ר' שלום שבדרון כשכל הקהל חזר אחריו פסוק בפסוק.

● יו"ר המרכז הארצי של אגריי ה־נרמ"ם אלהר הביא למעמד ברכה ב־שם ביה"ק האדמו"ר מגור שליט"א. מ־אחל שתתרחבנה והתחזקנה שורות לומדי הדף היומי. דברי שתיתה נשא הה"ק הרב מנחם פרוס שהעלה ב־ראיה דבריו את זכר הגר"מ הנ־ל"ל שנפטר לא מכבר ושמד על מס־מעות הדף היומי. הגאון רבי יחזקאל אבראמסקי שליט"א. שנבצר ממנו לבוא

שלח את ברכתו למעמד. את דבר התורה שמעו מפי הגאון ר"מ שמואל" בין ראש ישיבת מיר שהביא את ברכת מרצצת גדולי התורה. הרב הראי־שי לישראל הראשון לציון הגר"מ יוסף קרא לעדות המזרח להשתלב אף הם בלמוד הדף היומי. רבה של ירו־שלים הגר"ב זולמי אפר הדרן לסיום הש"ס, הגר"ש שבדרון למד פרקי משניות ואמר קדיש וקל מלא רחמים לזכר קדושי השואה.

הגרה"מ אלהר החל בלפוד מסכת ברכות ומסד על למוד המורה כמאיר נתיב בחיי הגם. על דסוחו של הגר"מ שטרא זצ"ל מחלל הדף היומי עמד הלמידו הגר"י שלקסר ר"מ ישיבת „שפת־אמת". כמרכ ברכו ר' משה אדלמן בשם המעצה הדתית חרי"ש שאולמן בשם עדירת ירושלים.

● במעמד מרשים בהשתתפות אלפי אים נערכה ע"י אגריי בחיפה עצרת סיום ה"ס. פתח הרי"ב יעקב מסמנ־סקי שהזכיר את דברי רבו הגאון מ־פוניבז' זצ"ל שאמילו אם נתיימדה אגריי רק לשם הדף היומי דייגו. רב העיר הרב א. בקשי דורון קרא לדור הצעיר להסרף למצגל הלומדים. ב־שם רבני חיפה ביירך הרב מאיר פגל זקן הרבנים. הרה"ג רמ"ז פלדמן ראש ישיבת נוד בבני־ברק סיים את הש"ס ונשא מימא רב תוכן. את מסכת בר־כות התחיל האדמו"ר מסרט ויזניץ מעמד במיוחד על הצורך בתיקון ה־מדות. הנעימה את העצרת מקהלת ילדים „דגנו חטיריס" בנצחה ר' חיים בנס.

● בקרית ויזניץ בבני־ברק, הוכנה אבן פינה לישיבה קטנה ויזניץ. ה־רב יעקב דוד ויזניבר מנגל"ל המנס־דה פתח בציינו את חטיבות היום. ראש העיר הרב יצחק מאיר הביא את ברכת העיריה והבטיח את עזרתה. האדמו"ר שליט"א מויזניץ ברך את המקום בסגולות הנעלה את שמחת לבו שזכה לראות במסאת נשמו של אביו וצוקיל.

● במעמד אדיר רושם נערכה בת"א החגיגה המרכזית של סיום ה"ס

ברכת מזל טוב חמה ולבבית
לזיווגו הנעלה
הרה"ג משה הרשלר שליט"א
ורעייתו מרת רחל תחי'
מפקחת במוסדותינו
ולבתם מרת **שולמית פרוש** תחי'
להולדת הבן

מרכז בית יעקב בארץ־ישראל — **מכון בית יעקב למורות ירושלים**

ברכת מזל טוב חמה ולבבית
למורות המסורות

גבי אסתר סופר — לאירוסי הבן
גבי מלכה אטלס — להולדת הבת
גבי לאה מרטון — להולדת הבן
גבי שרה זונס — להולדת הבן
גבי הניא לוברבום — להולדת הבן
גבי שולמית פרוש — להולדת הבן
גבי הניא כהן — לנשואיה
גבי שפרה וונדרוולדה — לנשואיה
גבי מינה סמט — לנשואיה
גבי שרה כהנא — לנשואיה

מרכז בית יעקב בארץ־ישראל — **מכון בית יעקב למורות ירושלים**

ברכת מזל טוב חמה ולבבית
לתלמידות החביבות

	רחל חבלין
לאירוסיהן	
ציבה שטרסברג	
שרה קלירס	ציקלה פרסטר
שרה שמני	רות בקשי
איטא בורנשטיין	זהבה אבישר
חיה גולדברג	שרה ווקסלבום
מינה שפירא	הדסה זילברמן
רחל פרג	אסתר יעקב
אסתר הנדלס	גולדה פריינד
רחל דריימן	הינדא מלר
חיה גולדמן	שרה דוידוביץ
עדינה ורשואר	מלכה שולמן
שושנה בלומנטל	
מרים קונשטט	**לנישואיהן**

מרכז בית יעקב בארץ־ישראל — **מכון בית יעקב למורות ירושלים**

הלכו לעולמם

● בניו־יורק נלב״ע האון החסיד ר׳ ישראל יעקובזון זצ״ל מרבני ניו יורק ומגדולי חסידי חב״ד. כל ימיו היו שרשות רצופה של עבודת ה׳.

● הרה״ח ר׳ ברוך מרדכי קרוס־המר מסבריה נלב״ע. היה מילידי ה׳ עיר ומקידה, וכה לשמש עוד את ה׳ רה״ח ר׳ בתם מאוסדצ׳ זצ״ל שהה׳ גורר בשנותיו האחרונות בסבריה. כל ימיו נהנה מרגע כשיו וקבע עתים לתורה.

● בכפר חב״ד נלב״ע הרב בן ציון שמסוב מראשי חסידי חב״ד. עמד ב׳ משך שנים בראש המחתרת של חסידי חב״ד בברה״מ ותכנן את הברחתן של מאות משפחות מנבולות בריה״מ. שימש במנצית יובל שנים בשליח ה׳ אדמו״ר מלובאביטש בלונדון ושמד שם בראש מוסדות חב״ד.

● הר״ר משה נפתלי אנשין נלב״ע בירושלים. בדמי ימיו. כל ימיו שקד על הורתו והיתה השמחה שורה של פניו. הובא למנוחות בהר המנוחות.

● בוכדאל נלב״ע הרב המקובל הרב זכריה חיים זצ״ל. הנשמר עלה עם עדתו מתימן והקים את הכפר זכריאל במסגרת תנועת פא״י.

● בבני־ברק נלב״ע הרה״ח רבי ראובן אהרנברק. מי שהיה ראש הצעיר במסן שנים רבות וחבר המר עצה בסמן הוסדה מחנוני הפעקנים החרדיים. מסובי חסידי גור דריך הנ הלת הכולל.

● ר׳ ראובן זיל היה מבניה ומבוניה של הצעיר. משומרי חומותיה. מאלה ש־מסרו את נפשם פשוטו כמשמעו על שמירת צביונה המיוחד של בני־ברק. היה דמות מופת של עסקן למען הכלל, בחכמתו ובחומתו ידע והצליח לגשר בין חבדלי השקפות.

בשנותיו האחרונות התמסר כל כולו למען „בית הלמוד להוראה דחסידי גור״, כתת רגליו לכל קצוי תבל ל־מען מוסד זה ויחד עם יבלב״א הרב נחום קורנפלד והר״ר משה פראנר נשא בעול עד יומו האחרון ממש. ר׳ מעולם לא החזיק טיבחתא לנפשיה.

היה קשור בכל ניסי נפשו לאגו״ד מרד זצ״ל מנור ויבלט״א לכ״ק מרן האדמו״ר שליט״א.

בהלויתו הפתתוף קהל אלפים. הס׳ פידהו תפרורים רב הצעיר הגר״י לנ־דא. ראש יביבת שפת־אמת הגרש״מ אלהר, אב״ד זטרון מאיר הגר״ש זאו־גר, רב דחסידי גור וראש הכולל ה׳ גר״ש זילברשטיין. ראש הצעיר הרב יצחק מאיר מחותנו רבה של עכו ה׳ רב דלמנוביץ, וסגן ראש הצעיר ר״ש וינגרג. הובא למנוחות בבית העלמין „סניבוז״ בזכרון מאיר. השאיר דור ישרים יבורך. חתנים, נכדים ונינים כולם הולכים בדרך התורה והחסידות.

● בארה״ב נלב״ע ר׳ דוד זטרסן זיל בנו של האון הקדוש ר׳ אלחנן זוטרסן הי״ד. ארונו הובא ארצה ל־מנוחות.

● הר״ר יוסף מאיר פרופסר נלב״ע בבני־ברק. תמן רבות במומחדות תוכה וחסד ואף הקים קרן מיוחדת „קרן הר״ים פרופסר״ בכולל נזר ב״ב.

● בב״ב נלב״ע הרה״ח ר׳ יוסף ארליך מוקצי וחשובי חסידי ברסלב. היה ממיסדי בני־ברק יחד עם ניסו ר׳ יצחק גרשטנקורן זצ״ל. כל ימיו עסק בהרבצת תורה. זכה והשאיר אחר ריו דור ישרים.

● האשה הצדקנית מרת רעכיל לאה גרנבין נלב״ע בת״א. בעלה הוא ה׳ הר״ח ר׳ מנדל יבלט״א.

● בירושלים נלב״ע הרבנית מרת נחמה שטירא אשת יבלט״א הרב ר׳ שמחה דסל שליט״א.

● הרב ר׳ אהרן צבי שולמן מפראי נלב״ע בב״ב. כל ימיו עסק בתורה ו־בפעולות למען מוסדות תורה. השאיר דור ישרים יבורך.

● בכפר סבא הובא למנוחות צול־מים יורר הנהלת המוסנות היהודית מר פנחס ספיר. סכיתן בעבר כפר הנוצר בהשלת ישראל. מר ספיר לקח מתתקף לב בעת השתתפותו ב־חנוכת בית הכנסת במרכז נפטים שי בנגב.

בבואו לסם אומר: אני שמח לפיים את יומי בדברים טבריה. לאחר שכל היום עסקתי בדברים שבתורה...

כאיש שעמד שנים רבות בראש כלכלת מדינת ישראל. הוא סייע רבות למוסדות התורה ולישיבות ועזר להן בשעות מצוקה.

● הר״ר ברוך יבלט״א. סייעה רבות לי־הישיא יתומים ותמכה במשפחות עניים.

● האשה הצדקנית מרת שרה ליינר ע״ה נלב״ע בת״א. היתה אלמנת ה׳ רה״ח ר׳ יעקב ליינר לבית איזביצה ראדזין. הובאה למנוחות בבית הקב־רות בנחלת־יצחק.

● בירושלים נלב״ע הרבנית מרת ברכה יהודית גליקסברג ע״ה אלמנת הרה״ג ר׳ שמואל יעקב זצ״ל. הובאה למנוחות בהר הזיתים. השאירה דור ישרים יבורך.

● האשה הצדקנית מרת רעכיל לאה גרנבין נלב״ע בת״א. בעלה הוא ה׳ הר״ח ר׳ מנדל יבלט״א.

● בירושלים נלב״ע הרבנית מרת נחמה שטירא אשת יבלט״א הרב ר׳ שמחה דסל שליט״א.

● הרב ר׳ אהרן צבי שולמן מפראי נלב״ע בב״ב. כל ימיו עסק בתורה ו־בפעולות למען מוסדות תורה. השאיר דור ישרים יבורך.

● בכפר סבא הובא למנוחות צול־מים יורר הנהלת המוסנות היהודית מר פנחס ספיר. סכיתן בעבר כפר הנוצר בהשלת ישראל. מר ספיר לקח מתתקף לב בעת השתתפותו ב־חנוכת בית הכנסת במרכז נפטים שי בנגב.

● בב״ב נלב״ע הרה״ג ר׳ יוסף שרבינסר מראשי יביבת קרלין בעיר ומלומדי כולל חזון איש. כל ימיו הטיה את עצמו באהלה של תורה.

● בב״ב נלב״ע ר׳ יצחק גרינשטין. מבאנוס איירס. ארגנטינה.

● בת״א נלב״ע האשה הצדקנית מרת גיטל טרוס ע״ה. כל ימיה עסקה בטעשי צדקה וחסד ותמכה רבות ב־מוסדות תורה.

● בירושלים נלב״ע האשה החשר־בת מרת בת־שבע בקר ע״ה. אשת הר״ר יחזקאל בקר. מנהל בעבר בית־הספר „קרן הר״ים פרסמר״ בכולל נזר ב״ב.

● בב״ב נלב״ע הרה״ח ר׳ יוסף ארליך מוקצי וחשובי חסידי ברסלב. היה ממיסדי בני־ברק יחד עם ניסו ר׳ יצחק גרשטנקורן זצ״ל. כל ימיו עסק בהרבצת תורה. זכה והשאיר אחר ריו דור ישרים.

● בחיפה נלב״ע הרה״ח ר׳ דוב פרידמן. מי שהיה יו״ר הנהלת מוסד דות קרלין סטולין הנאמן ביתם של אדמו״רי קרלין סטולין. שביתו שי מש כאכסניתם. היה ידוע כנבון ורבים נהנו מסנו עצה ותושיה. הובא למנו־חות בהר הזיתים ירושלים.

● בב״ב נלב״ע הרה״ג ר׳ אהרן יעקב מיסקובד מחשובי רבני חב״ד, עשרות בפנים הרבין תורה. הובא ל־מנוחות בהר הזיתים.

● בב״ב נלב״ע הרה״ג ר׳ יוסף שרבינסר מראשי יביבת קרלין בעיר ומלומדי כולל חזון איש. כל ימיו הטיה את עצמו באהלה של תורה.

● בב״ב נלב״ע ר׳ יצחק גרינשטין. מבאנוס איירס. ארגנטינה.

● בת״א נלב״ע האשה הצדקנית מרת גיטל טרוס ע״ה. כל ימיה עסקה בטעשי צדקה וחסד ותמכה רבות ב־מוסדות תורה.

● בירושלים נלב״ע האשה החשר־בת מרת בת־שבע בקר ע״ה. אשת הר״ר יחזקאל בקר. מנהל בעבר בית־הספר „קרן הר״ים פרסמר״ בכולל נזר ב״ב.

● בב״ב נלב״ע הרה״ח ר׳ יוסף ארליך מוקצי וחשובי חסידי ברסלב. היה ממיסדי בני־ברק יחד עם ניסו ר׳ יצחק גרשטנקורן זצ״ל. כל ימיו עסק בהרבצת תורה. זכה והשאיר אחר ריו דור ישרים.

● בחיפה נלב״ע הרה״ח ר׳ דוב פרידמן. מי שהיה יו״ר הנהלת מוסד דות קרלין סטולין הנאמן ביתם של אדמו״רי קרלין סטולין. שביתו שי מש כאכסניתם. היה ידוע כנבון ורבים נהנו מסנו עצה ותושיה. הובא למנו־חות בהר הזיתים ירושלים.

● בב״ב נלב״ע הרה״ג ר׳ אהרן יעקב מיסקובד מחשובי רבני חב״ד, עשרות בפנים הרבין תורה. הובא ל־מנוחות בהר הזיתים.

● בב״ב נלב״ע הרה״ג ר׳ יוסף שרבינסר מראשי יביבת קרלין בעיר ומלומדי כולל חזון איש. כל ימיו הטיה את עצמו באהלה של תורה.

● בב״ב נלב״ע ר׳ יצחק גרינשטין. מבאנוס איירס. ארגנטינה.

● בת״א נלב״ע האשה הצדקנית מרת גיטל טרוס ע״ה. כל ימיה עסקה בטעשי צדקה וחסד ותמכה רבות ב־מוסדות תורה.

● בירושלים נלב״ע האשה החשר־בת מרת בת־שבע בקר ע״ה. אשת הר״ר יחזקאל בקר. מנהל בעבר בית־הספר „קרן הר״ים פרסמר״ בכולל נזר ב״ב.

לוח המאורעות — (סוף מהעמוד הקודם)

כאשר בראש קהל אלפים נמצאים גדולי התורה אדמו״רים. ראשי ישי־בות. ראשי הציבור וראשי הצעיר.

המעמד התביע נפתח ונחתל ע״י חה״כ הרב י.ב. אברמוביץ סגן ראש העיר שעמד על הסיבות הדף היומי שיום רבו הגר״מ שפירא זכן על ה׳ פעולות הנעשות ובעשות ע״י הצעדה הבבריות להחדרת הדף היומי שהא עומד בראשה.

את דבר מדינת״ת הביא כ״ק ה׳ אדמו״ר מסדיגורא שליט״א. שהשתתף צוד בבנסת הגדולה שבה נתקנה תק־נה מופלאה זו. המעמד נפתח בפרקי תהילים ע״י הרב נח חפץ. את ברכה כ״ק מרן אדמו״ר מגור שליט״א הביא אחיו הגרפ״ם אלתר. הרב הראש״ל ל־ישראל הראש״ל הגר״ע יוסף קדא גם לחזק את ליומד הלכה למעשה. הגרמ״ז שלוינגר אב״ד ת״א ורב חנ־ח״ם עמד על הספול שוסך קנין ה׳ כלל. הרב הראש״ל ל״ה הגר״יי פרנ־קל עמד על הסיבות הדף המקשר את העם עם ערכיו הנצחיים. הרב הראש״ל הספרדי הגר״ח אלו הביע את ה׳ תקוה שקולו של יעקב יכריע את עשיו. החזן ר״ה אדלר הפעיל הפילת סלא לחמים לזכר הקדושים. מיום את הש״ס לזכר הקדושים. הגר״מ

בית יעקב

ירחון לעניני חנוך ספרות, ומחשבה

שנה 16 — קובץ י"א־י"ב — אב אלול תשל"ה

BETH JACOB

Monthly for Religious Education and Thought

186/7 • August-September 1975 • Issue 11-12

בתוכן:

בפתח הגליון • על חדשות החודש

בעיות הזמן באספקלרית הנצח / „הקול קול יעקב" — המפתח לקורות עם סגולה — הגאון **רבי יוסף כהנמן** מפוניבז'

יהדות התורה לנוכח משימות תקופתנו / „לך כנוס ז'" — קריאה נאמנה להתארגנות והתלכדות של עם התורה בארץ הקודש ובתפוצות (בעקבות מושב מליאת ועד־הפועל העולמי של אגודת ישראל) **פנחס יעקב הכהן לוין**, — יו"ר הועד הפועל העולמי בירושלים.

עם פתיחת המחזור השמיני של הדף היומי / ההצלחה מחייבת מאמץ להגברת לימוד התורה — הרב **י.מ. אברמוביץ** ח"כ וסגר"ע ת"א

ניצוץ של אמת / „הדף היומי" מעורר קנאה בקרב המחנה החילוני — **ניצוצי**

בני ברק עיר התורה, בשנתה החמשים ואחת / על שלושת הקנינים הרוחניים בתולדות בני ברק אשר קבעו את דיוקנה המיוחד — הרב **יצחק מאיר**, ראש העיריה

כך נתגבשה ונתחשלה עיר התורה והחסידות / המאמץ ההתנדבותי שהושקע בבנין בני־ברק — **שמואל וינברג** סגן ראש העיריה; צרור זכרונות על בני־ברק של הימים ההם — **שלום שכנא רותם (רוטנברג)**

אגרת מניו־יורק / „המפגש בחלל" של טייסי וואשינגטון עם מוסקבה, האם זה מבשר קץ המרוץ האטומי להרס העולם? — **יצחק בן־שי**

ממעינות הנצח / התורה והמצווה

פרקי שירה / כימי עולם וכשנים קדמוניות — **רבי משה בן־עזרא**; הרועה — **צבי יאיר**

שיר מזמור ליובלך, בני־ברק / — **משה פראגר**

דרך חיין של אחד מגדולי מרביצי התורה בדור האחרון / הגאון ר' אליעזר יהודה פינקל ראש ישיבת מיר; ששים שנה על משמרת התורה — **אהרן סורסקי**

דף הסיפורים / ניגון — סיפור חווי חסידי — **משה פייגנבוים**

עם הופעת המהדורה העברית של „צאינה וראינה" / האם היהודיה במסורת הדורות — אדן הבית היהודי — **אברהם ברסלר**

מתוך דברי המבוא של „צאינה וראינה" במהדורה החדשה / ספר בלשון עברי־טייטש שכולו תורה — הרב **משה קוזאק** ירושלים

אשנב / „מבט" בטאון תלמידות סמינר בית יעקב בבני ברק

מדף הספרים / אוצר פירושי החסידות על הש"ס — **דוד זריצקי**; ירושלים בתפארתה — **א. ספרן**; אוצרות המחשבה החסידית — אורות והברקות — **ש. בר־זכאי**

בשבילי החינוך המקורי / הילדים וההורים: מסורת, מרות ומשמעת — **רבקה פינקוסביץ'**, אנטוורפן

צרור מכתבים • זרקור ומכמורת

לוח המאורעות • חלכו לעולמם

גליון מוגדל — המחיר: —.5 ל"י

„לאם ולילד"-אבן־חן במוסדות בני־ברק

ברחוב שקט, בסביבה שלווה, באווירה נוחה ונעימה משתרע מוסד צנוע ששמו מעיד עליו: „בית הבראה לאם ולילד".

במלים פשוטות זה בית־התאוששות לאמהות יולדות, הנכספות לפינה חמימה בימים הראשונים לאחר הלידה, מיד לאחר שהן עוזבות בשעה טובה את מוסד היולדות. וזו משמעות הציון: „לאם ולילד", מכיוון ששניהם זקוקים לטיפול אוהד, ליד עוזרת, למשענת נאמנה. גם האם היולדת, גם הרך הנולד.

ביקור חטוף בבית ההבראה, המסודר על רמה תברואתית גבוהה, והמשוכלל בכל הסידורים הנחוצים הן במובן הנקיון המופתי, הן בפיקוח רפואי צמוד והן בהבטחת תזונה נאותה — די בביקור חטוף כזה כדי לעמוד על מפעל מבורך זה, אשר בני־ברק מתגאה בו ובצדק.

ביקור חטוף במוסד מופתי זה נותן להרגיש את הברכה המרובה הטמונה בו, לאם ולילד גם יחד. כי האם, ובפרט האמא היהודיה שזה לא הילד הראשון אצלה, מקבלת בבית־הבראה זה את ההזדמנות הטובה לאגור אונים, להינפש קמעה מחבלי הלידה ולהתאושש במובן גופני ונפשי.

והילד, ומה שיותר נכון — הרך הנולד, לו חשוב במיוחד הפיקוח הרפואי התבראותי שבבית־הבראה, החרדה לכל הסידורים הנחוצים, והטיפול המסור של צוות האחיות, כל זה מבטיח גישה נכונה המקילה לא במעט את המשימות הדחופות של גידול משפחה בישראל. וזה ברור, שבית־הבראה כזה מרבה בריאות ומכניס חדוה ונחת אצל אמהות צעירות.

מה שמובן מאליו, שבית־ההבראה „לאם ולילד" ראוי לתמיכה ציבורית נלהבת.

דמי החזרה מובטחים
Return Postage Guaranteed

ירושלים
JERUSALEM
שולם
P. P.
214